

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**ANKARA İLİNDE DENETİMLİ SERBESTLİK KARARI OLAN
ÇOCUKLARIN OKUMA ALIŞKANLIĞI**

Sibel KARAASLAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

ANKARA İLİNDE DENETİMLİ SERBESTLİK KARARI OLAN ÇOCUKLARIN OKUMA
ALİŞKANLIĞI

Sibel KARAASLAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Sibel KARAASLAN tarafından hazırlanan "Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Olan Çocukların Okuma Alışkanlığı" başlıklı bu çalışma, 06 Eylül 2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fatoş SUBAŞIOĞLU (Başkan)

Prof. Dr. Bülent YILMAZ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç ALACA (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir ⁽¹⁾
- o **Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir ⁽²⁾**
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir ⁽³⁾

06/06/2024

Sibel KARAASLAN

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ile ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.*

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Bülent YILMAZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Sibel KARAASLAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın ilerlemesinde ve gerçekleşmesinde her zaman ilgisini ve desteğini gördüğüm tez danışmanım Prof. Dr. Bülent YILMAZ'a çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın yapılmasına izin veren Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı yetkililerine teşekkür ederim.

Bu çalışmanın yapılmasını mümkün kılan Ankara Denetimli Serbestlik Müdürü Sayın Taner KOCALAR'a; Ankara DS uzmanları psikolog Merve ÇAKIROĞLU'na, psikolog Buse İLHAN'a, sosyolog Elif BİLGİN AVCI'ya, sosyolog Hilal GÜNDÜZ'e, birim çalışanları Semra KILIÇ SERTTAŞ'a, Meryem KILINÇ ve Yılmaz AŞÇI'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Verilerin analizinde tavsiye ve desteklerini esirgemeyen öğretim üyesi Doç. Dr. Hande KONŞUK ÜNLÜ, araştırma görevlisi Ebru ÖZTÜRK ve istatistikçi Kardelen SAKINCI'ye ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tez jürimde bulunan ve tezimin zenginleşmesine büyük katkılar sağlayan sayın hocalarım Prof. Dr. Fatoş SUBAŞIOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Erdinç ALACA'ya da teşekkür ederim.

Sibel KARAASLAN

ÖZET

KARAASLAN, Sibel. *Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Olan Çocukların Okuma Alışkanlığı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Okuma alışkanlığı, çocukların kişisel gelişimlerinde ve eğitim süreçlerinde başarılarını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Araştırmalar, düzenli olarak kitap okuyan çocukların akademik performanslarının, okumayan ya da az okuyan akranlarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu alışkanlığın kazandırılmasında aile, arkadaşlar, öğretmenler, çevre özellikleri, gelir ve eğitim düzeyi büyük önem taşır.

Denetimli serbestlik (DS), suç işlemiş bireylerin topluma yeniden kazandırılması sürecinde uygulanan bir ceza infaz yöntemidir. Bu yöntem, yükümlülerin cezalarının bir kısmını toplum içinde, belirli kurallar ve denetim altında geçirmelerine olanak tanımaktadır. Denetimli serbestliğin temel amacı, yeniden suç işleme riskini azaltmak ve kişinin topluma uyum sağlamasını kolaylaştırmaktır.

Bu araştırmada Ankara ilinde hakkında DS kararı olan çocukların okuma alışkanlıkları; eğitime devam etme ve meslek, anne ve babanın eğitim düzeyi, çocukların gelir düzeyi, ailelerinin gelir düzeyi temelinde incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Keçiören ilçesinde bulunan Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde takibi yapılan 100 çocuk oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında anket tekniği kullanılmış, araştırma betimleme yöntemi ile yapılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre kapsamdaki çocukların okuma alışkanlıkları ile yaşları ve eğitime devam etmeleri-okuldan kopmamaları arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Yaş ilerledikçe ve örgün eğitimden ayrıldıkça okuma alışkanlıkları azalmaktadır. İyi ve orta düzey okuyucular halen örgün eğitimde olan çocuklardır. Okuldan ayrılıp çalışmaya başlayanlar içinde çoğunlukla hiç kitap okumayanlar yer almaktadır, kitap okuyanlar ise zayıf okuyucudur. Bu durum doğal olarak çocukların yaşları büyüdükçe okuma alışkanlıklarının azalmasına yol açmaktadır. "Ankara'da DS (Denetimli Serbestlik) kapsamındaki çocuklar zayıf bir okuma alışkanlığına sahiptir ve eğitimle ilişkilerinin sürmesi okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemektedir" şeklinde belirlenen araştırma hipotezi doğrulanmıştır.

Anahtar Sözcükler

Okuma alışkanlığı, çocuklar, denetimli serbestlik, Ankara.

ABSTRACT

KARAASLAN, Sibel. *Reading Habits Of Children During their Period Of Probation in Ankara*, Ankara, 2024.

Reading habits are an important factor directly affecting the personal development and educational success of children. Research shows that the academic performance of children who regularly read books is higher than their peers who do not read or read less. Family, friends, teachers, environmental characteristics, income and education level are of great importance in the acquisition of this habit.

Probation is a penal execution method applied in the process of reintegration of individuals who have committed crimes into society. This method allows the convicted to spend part of their sentence in the community under certain rules and supervision. The main purpose of probation is to reduce the risk of reoffending and to facilitate the person's adaptation to society.

In this study, the reading habits of children who are on probation in Ankara were examined on the basis of occupation and continuing education, educational level of parents, income level of these children, and income level of their families. The population of the study consists of 100 children who are followed up in Ankara Directorate of Probation in Keçiören district. The survey technique was used to collect the data and the research was conducted with the description method. According to the results obtained in the research, there is a significant relationship between the reading habits of the children in the scope of the research and their age and their continuation of education and not breaking away from school. Reading habits decline with age and leaving formal education. Good and intermediate readers are children who are still in formal education. Among those who leave school and start working, most do not read at all, and those who do read are poor readers. This naturally leads to a decline in reading habits as children get older. The research hypothesis "Children under probation in Ankara have poor reading habits and their continued involvement with education positively affects their reading habits" was confirmed.

Key Words

Reading habit, children, probation, Ankara.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
EKLER DİZİNİ.....	x
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	11
1.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	11
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ.....	13
1.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	13
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	15
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ.....	18
1.6. KAYNAKLAR.....	19
2. BÖLÜM: OKUMA ALIŞKANLIĞI VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR.....	21
2.1. OKUMA ALIŞKANLIĞI.....	21
2.2. OKUMA ALIŞKANLIĞINI ETKİLEYEN ETKENLER.....	34
2.3. DEZAVANTAJLI GRUPLAR VE OKUMA ALIŞKANLIĞI.....	37
3. BÖLÜM: DENETİMLİ SERBESTLİK.....	40
3.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	40
3.2. TÜRKİYE'DE DENETİMLİ SERBESTLİK VE YASAL DÜZENLEMELER.....	41
3.3. DENETİMLİ SERBESTLİK REHBERLİK HİZMETLERİ.....	44
3.4. DENETİMLİ SERBESTLİK LİTERATÜR DEĞERLENDİRME.....	46
4. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	52
4.1. OKUMA ALIŞKANLIĞI ANKETİ VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	52
4.1.1. Katılımcıların Demografik Sosyoekonomik Özellikleri ve Okuma Alışkanlığı.....	52
4.1.2. Katılımcıların Okuma Alışkanlığı Düzeyi.....	59
4.1.3. Katılımcıların Kitap Okuma Nedenleri.....	61
4.1.4. Katılımcıların Kitap Okuma Zamanları.....	62
4.1.5. Katılımcıların Okudukları Kitap Türleri.....	63
4.1.6. Katılımcıların Kitap Okumasını Engelleyen Nedenler.....	64
4.1.7. Katılımcıların Ailelerinde ve Çevrelerinde Kitap Okuyanlar ve Okuma Alışkanlığı Kazanmada Etkili Olanlar.....	65
4.1.8. Katılımcıların Ders Kapsamında İstenen Kitapları Okuma ve Temin Etme Yöntemleri.....	68
4.1.9. Katılımcıların Evlerindeki Ders Dışı Kitap Sayısı.....	69

4.1.10. Katılımcıların Kütüphane Üyeliği ve Kütüphaneye Gitme Sıklığı.....	69
4.1.11. Katılımcıların Kültürel ve Eğitsel Etkinliklere İlgileri.....	71
4.1.12. Kitap Kulübü Üyeliği ile Okuma Alışkanlığı İlişkisi.....	72
4.1.13. Katılımcıların Sahip Oldukları Teknolojik Olanaklar ve Sosyal Medya Kullanımları.....	72
4.2. KATILIMCILARIN OKUMAYA İLİŞKİN TUTUMLARI.....	74
4.2.1. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Sevgi” Boyutuna İlişkin Tutumları..	75
4.2.2. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Alışkanlık” Boyutuna İlişkin Tutumları	77
4.2.3. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Gereklilik” Boyutuna İlişkin Tutumları	79
4.2.4. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “İstek” Boyutuna İlişkin Tutumları...	80
4.2.5. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Etki” Boyutuna İlişkin Tutumları....	82
4.2.6. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Yarar” Boyutuna İlişkin Tutumları...	83
4.3. KİTAP OKUMA ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME.....	85
5. BÖLÜM: SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	102
5.1. SONUÇLAR.....	102
5.2. ÖNERİLER.....	106
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	123
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU.....	123
EK 2. ETİK KOMİSYON İZNI.....	125
EK 3. ADALET BAKANLIĞI, CEZA VE TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, DENETİMLİ SERBESTLİK DAİRE BASKANLIĞI İZİN BELGESİ.....	126
EK 4. OKUMA ALIŞKANLIĞI VE TUTUMU ANKETİ.....	127
EK 5. KİTAP DEĞERLENDİRME FORMU.....	134
EK 6. KATILIMCI 1 - KİTAP ÖZETİ.....	136

KISALTMALAR DİZİNİ

AK	Adli Kontrol
ALA	American Library Association (Amerikan Kütüphane Derneği)
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CTE	Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
DS	Denetimli Serbestlik
CTE-DS	Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
HAGB	Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
IFLA	International Federation of Library Associations (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu)
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
PISA	Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
SSÇ	Suçta Sürüklenen Çocuk
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

TABLolar DİZİNİ

- Tablo 1:** Katılımcıların yaşlarına göre kitap okuma sıklığı
- Tablo 2:** Katılımcıların okula devam etme ve çalışma durumları
- Tablo 3:** Katılımcıların okula devam etme ve çalışma durumlarına göre kitap...
- Tablo 4:** Babanın mesleğine göre kitap okuma sıklığı
- Tablo 5:** Katılımcıların kitap okuma sıklıkları
- Tablo 6:** Katılımcılara göre kitap okuma alışkanlıklarının düzeyi
- Tablo 7:** Okuma alışkanlığı düzeyine göre kitap okuma sıklığı
- Tablo 8:** Katılımcıların kitap okuma nedenleri
- Tablo 9:** Katılımcıların kitap okuma zamanları
- Tablo 10:** Katılımcıların okudukları kitap türleri
- Tablo 11:** Katılımcıların kitap okumasını engelleyen nedenler
- Tablo 12:** Katılımcıların ailelerinde ve çevrelerinde kitap okuyanlar
- Tablo 13:** Ailede ve çevrede kitap okuyanlara göre kitap okuma sıklığı
- Tablo 14:** Katılımcıların kitap okuma alışkanlığı kazanmalarında etkili olanlar
- Tablo 15:** Katılımcıların kitap temin etme yöntemleri
- Tablo 16:** Katılımcıların evlerindeki ders dışı kitap sayısı
- Tablo 17:** Katılımcıların kütüphane kullanma sıklığı
- Tablo 18:** Kütüphaneye gitme sıklığına göre kitap okuma sıklığı
- Tablo 19:** Katılımcıların kültürel etkinliklere katılma sıklığı
- Tablo 20:** Katılımcıların katıldıkları kişisel gelişim veya beceri kursları
- Tablo 21:** Kişisel gelişim ve beceri kurslarına katılıma göre kitap okuma...
- Tablo 22:** Katılımcıların sosyal medya kullanımları
- Tablo 23:** Evde bilgisayar sahipliği ve Evde İnternet Bağlantısı
- Tablo 24:** Katılımcıların “Sevgi” Alt Boyutundaki Yanıtları
- Tablo 25:** Katılımcıların “Alışkanlık” Alt Boyutundaki Yanıtları

Tablo 26: Katılımcıların “Gereklilik” Alt Boyutundaki Yanıtları

Tablo 27: Katılımcıların “İstek” Alt Boyutundaki Yanıtları

Tablo 28: Katılımcıların “Etki” Alt Boyutundaki Yanıtları

Tablo 29: Katılımcıların “Yarar” Alt Boyutundaki Yanıtları

EKLER DİZİNİ

EK 1. Orijinallik Raporu

EK 2. Etik Kurul / Komisyon İzni

EK 3. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, İzin Belgesi

EK 4. Okuma Alışkanlığı ve Tutumu Anketi

EK 5. Kitap Değerlendirme Formu

EK 6. Katılımcı 1 - Kitap Özeti

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Denetimli Serbestlik; suç işleyen kişinin toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, bu kişilerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyduğu hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza infaz sistemidir. Hakkında denetimli serbestlik tedbirleri uygulanmasına karar verilen kişilere; kanunlar kapsamında “diğer eğitim ve iyileştirme çalışmaları ile boş zaman yapılandırılmasına yönelik faaliyetler”e yönelik rehberlik hizmetleri verilmektedir. Ağustos 2022 tarihli verilere göre Türkiye’de denetimli serbestlik takibi yapılan dosya ve kişi sayısı; yetişkinlerde 362.397, çocuklarda 6.361’dir (CTE-DS, 2022).

TÜİK tarafından yayınlanan “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2022” raporuna göre bu yıl suça sürüklenen çocuklar (SSÇ) 206.853 olay nedeniyle güvenlik birimlerine gelmiş veya getirilmiştir.

“Bu çocukların %37,8’ine yaralama, %25,2’sine hırsızlık, %4,5’ine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %4,2’sine pasaport kanununa muhalefet suçu, %4,1’ine ise tehdit suçları isnat” edilmiştir. Veriler Türkiye genelini yansıtmaktadır ve bu çocukların %82’si erkek, yüzde %18’i kadındır. TÜİK’in bu çalışmasında “güvenlik birimi kayıtlarına geçmiş veya geçmemiş, dosyaları Cumhuriyet Başsavcılıklarına intikal ettirilmiş veya ettirilmemiş, Türk vatandaşı olsun veya olmasın güvenlik birimlerine bir veya birden fazla gelen veya getirilen çocukların karıştığı her bir olayı ifade etmektedir. Kullanılan verilerde bir çocuğa ait gerçekleşen her olay için ayrı kayıt bulunmaktadır” (TÜİK, 2023).

Yargılama sonucunda bu çocuklar hakkında farklı kararlar verilebilir/verilmektedir. Haklarında adli kontrol (AK) veya denetimli serbestlik (DS) tedbir kararı verilenler bu araştırma kapsamındadır. En son yayınlanan 30 Ağustos 2022 tarihli istatistik bilgilerine göre DS’de takip ve denetimi yapılan dosya ve kişi sayısı; yetişkinlerde 362.397, çocuklarda 6.361’dir. Önceki aylardan Temmuz 2022’de bu sayı toplam 440.788, Haziran 2022’de toplam 439.362 olarak gerçekleşmiştir (CTE-DS, 2022). Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla 145 merkezde denetimli serbestlik müdürlüğü faaliyetlerine devam etmektedir (CTE-DS, 2021, s.7). Ankara ilinde; Keçiören’de Ankara DS Çocuk Şube

Müdürlüğü ve Etimesgut'ta Ankara Batı DS Müdürlüğü olmak üzere iki adet DS birimi bulunmaktadır.

Türkiye'de, yasal düzenlemesi 2005 yılında yapılan ve uygulanmaya başlayan denetimli serbestlik (DS) hizmetleriyle ilgili çeşitli disiplinlerdeki akademik çalışmalar 2009 yılından itibaren yayınlanmaya başlanmıştır. Literatürde tutuklu ve mahkûmlarla yapılan pek çok çalışma bulunmaktadır ve bu çalışmalarda mahkûmların genel olarak "okuryazarlık düzeyi ve eğitim altyapılarının zayıf olduğu" ortaya konmuştur (Demir, 2020, s. 106; Güler, 2020). Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığının verilerinde (CTE-DS, 2019, 2021, 2022) ve Demez vd. tarafından (2017) Antalya ilinde DS kapsamında olan kişilerle yapılan çalışmaların sonunda elde edilen verilerde, kapsamdaki kişilerin eğitim durumu, okuryazarlık durumu vb. bilgiler olmasına rağmen okuma alışkanlığı veya kültürel faaliyetleri gibi değerlendirmeler bulunmamaktadır.

Üçüncü bölümde özetlenen bazı araştırmalarda DS kapsamındaki kişilerin eğitim ve gelir düzeyi ile ilgili ulaşılan sonuçlar sunulmuştur. Ancak bu çalışmaların içinde DS kapsamındaki kişilerin okuma alışkanlığı veya okumaya karşı tutumları ile ilgili alanda çalışmaya rastlanmamıştır.

Tez çalışması sonucunda, DS kapsamındaki çocuklar hakkında elde edilen verilerin ve bunların analizi ile getirilen önerilerin; ilgili literatüre katkı ve bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Nitekim çalışmada özetlenen araştırmalarda da görüleceği gibi DS kapsamındaki çocuklara ait veriler çok sınırlıdır. Yapılan araştırmalar, çalışma kapsamına alınan çocukların okuma alışkanlıklarına ilişkin belirlemelerde bulunmak için yetersiz kalmaktadır.

Türkiye'de Denetimli Serbestlik kapsamında bulunan çocuklar suç işlemiş ve cezalarını yasada öngörülen biçimde ve "denetimli serbestlik" uygulaması çerçevesinde tamamlamaya çalışan bireylerdir. Onlar yasal haklar açısından belirli sınırlılıklara ve zorunluluklara sahiptirler. Bu anlamda özgür bireylere göre bazı sosyal dezavantajları bulunmaktadır. Bu dezavantajlar ile ergenlik ve gençlik öncesi dönemin ruhsal süreç ve sorunları onlar için yaşamı zorlaştırmaktadır. Kişilik geliştirme ve karakter oluşturma süreci anlamına gelen bu yaş döneminde, dezavantajlı olmayan yaşlılarına göre yaşadıkları fazladan zorlukları ve sorunları aşmada okuma alışkanlığı önemli bir yardımcı işlevi görebilir. Okumak, onlar için iyileştirici (bibliyoterapik) etkisi, toplumsal ilişki ve iletişimlerine olumlu katkısı, yaşadıklarını okudukları üzerinden daha iyi anlama ve kavramalarına katkısı, sorunlarına doğru çözüm yolları bulmalarındaki yol gösterici

yardımı ve genel olarak sıkıntı/streslerini azaltarak, ruhsal durumlarını düzeltmelerindeki gücü aracılığıyla çok önemli bir araçtır. Okumak bu grup çocuklar için hayata bağlanmanın işlevsel bir yöntemi olabilmektedir.

Bu çalışmada, Ankara'da DS kapsamındaki çocukların okuma alışkanlıkları çeşitli boyutlarıyla irdelenecek ve kurumsal-bireysel nitelikte önerilerde bulunulacaktır. Konuyu Türkiye'de doğrudan bu boyutta ele alan çalışma olmaması çalışmamızın özgün değerini oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Bu çalışmanın amacı, Ankara ilinde denetimli serbestlik (DS) kapsamında bulunan çocukların okuma alışkanlıklarını çeşitli boyutlarıyla ortaya koymaktır. Bu çerçevede onların okuma sıklıkları (düzeyleri), okuma nedenleri, okumama nedenleri, okudukları kitap türleri, ne kadar süre okudukları gibi özellikleri bir anket/ölçek ile belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, söz konusu çocukların okuma alışkanlığı ve yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi bireysel/demografik özelliklerini ortaya koymanın yanı sıra ebeveyn eğitim düzeyi ve meslekleri ile aile gelir düzeyi gibi sosyo-ekonomik faktörlerin etkisini araştırmak da hedeflenmiştir.

Belirlenen araştırma amacı çerçevesinde **araştırma problemi**: "Ankara'da denetimli serbestlik (DS) kapsamındaki çocukların okuma alışkanlığı özellikleri nelerdir?" biçiminde oluşturulmuştur.

Araştırmanın amaç ve problemi bağlamında geliştirilen **araştırma hipotezi** de şöyledir: "Ankara'da DS (Denetimli Serbestlik) kapsamındaki çocuklar zayıf bir okuma alışkanlığına sahiptir ve eğitimle ilişkilerinin sürmesi okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemektedir"

1.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Çalışma, Keçiören ilçesinde bulunan Ankara Denetimli Serbestlik Çocuk Şube Müdürlüğünde Eylül 2023 - Mart 2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu Müdürlükte çalışmanın başladığı tarihte hakkında eğitim ve iyileştirme çalışması ve/ya infaz işlemi gerçekleştirilen açık dosya sayısı 193 adli kontrol (AK) ve 74 denetimli serbestlik (DS) ve tedavidir. Veri toplama çalışmalarının sonlandığı tarihte işlem yapılan açık dosya sayıları 273 AK ve 57 DS ve tedavidir.

Denetimli serbestlik kayıtları, faaliyet raporlarında ve istatistiklerde açıklanmaktadır. Ancak yukarıda verilen sayılarda da görülebileceği gibi bu kayıtlarda; yaş, eğitim, gelir düzeyi vb. demografik bilgiler ile suçların ya da yapılan iyileştirme çalışmalarının detaylarına ilişkin veriler bulunmamaktadır. Veriler genel olarak toplam sayılar şeklinde sunulmaktadır.

Ankara Keçiören Denetimli Serbestlik Merkezi'nde DS uzmanları ve diğer DS çalışanları ile çalışma boyunca yapılan görüşmelerde çalışma kapsamına ilişkin edinilen açıklayıcı bilgiler şöyledir:

- Adli kontrol (AK) kararları çoğunlukla yaralama suçlarında verilmektedir. Çocukların arkadaşlarıyla veya okulda bir kavgaya karışmaları en önemli hikâyedir.
- AK kararı olan çocuklar ikametlerine en yakın güvenlik biriminde, kararda belirtilen sürede ve sıklıkta imza atmaları yükümlüdür. DS birimlerine gelip uzmanlarla görüşmeleri zorunlu değildir.
- AK karar dosyaları, DS memurları tarafından takip edilmektedir. Şöyle ki, süresi içerisinde güvenlik birimi tarafından suça sürüklenen çocuğun (SSÇ) imza yükümlülüğünü ihlal ettiği, ilgili güvenlik birimi tarafından DS'ye bildirilirse mevcut kararı değerlendirmek veya değiştirmek üzere savcılık ve mahkemeye bilgi verilmektedir.
- Ancak DS uzmanları iş durumlarına ve imkânlarına göre ya çocuk ve ailesiyle iletişime geçerek ve DS'ye gelmelerini teşvik ederek ya da ev ziyaretleriyle bu çocuklarla en azından bir kere görüşme yapmaya çalışmaktadır.
- DS ve tedavi kararı, uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmaktan suçlarından verilen bir karardır. Bu çocukların DS'ye gelip en az 1 yıllık sürede 3-4 haftada bir planlanan görüşmelere katılmaları zorunludur. Ayrıca bu süreçte çocuklar, madde kullanmadığını gösterir sağlık kontrollerini ve tahlillerini yaptırmaları yükümlüdürler. Bu karar daha çok bağımlılık söz konusu olduğunda verilmektedir.
- Haklarında DS kararı verilen çocuklar da çoğunlukla uyuşturucu madde kullanmak ve bulundurmaktan suçlarından gelmektedir. Ayrıca içlerinde "nakil" olarak tabir edilen bir ceza infaz kurumunda infaz gerçekleştikten sonra DS kapsamına alınarak koşullu salıverilme dosyaları bulunabilmektedir.
- Yine hırsızlık vd. suçlamalardan dosyalarda da çocuk hakkında DS kararı gelebilmektedir.

- DS birimlerinde, takibe ve uygulanan rehberlik hizmetlerine dair ayrıntılı kayıtlar tutulmaktadır. Dosyalarında; çocukla yapılan görüşmeler, çocuk hakkındaki mevcut bilgiler, çocuğa/kişiye özel uygulanan iyileştirme faaliyetleri, uzman görüş ve tavsiyeleri bulunmaktadır. Ancak bu kayıtlar veri seti olarak değil, kişiye özel rapor şeklinde düzenlenmektedir.
- DS birimlerinde mevcut olan açık dosya sayısı sabit değildir. Anlık olarak sürekli yeni kararlar gelmektedir. Süresi dolan veya hakkındaki karar, yargı tarafından kaldırılan veya DS yükümlülüğünü ihlal eden çocukların dosyaları kapatılmaktadır.

Ankara DS'de çalışmanın yapıldığı dönemlerde aktif olarak aylık ortalama 50 çocuk için DS dosyası açıktır. Yani 50 çocukla planlı ve çocuk yükümlü olduğu için zorunlu DS görüşmesi yapılmaktadır. Çocuk hakkında DS kararı en az 1 yıl süre için verildiğinden yükümlü sayısı da bahsedilen bu görüşme sayıları da çok değişmemektedir. Ancak bu çocukların üçte birinin görüşmeleri tamamlanmıştır. Eğitim ve iyileştirme çalışmaları bittiğinden devamlı olarak görüşme planlamaya ve görüşmeye çağrılmalarına ihtiyaç kalmamıştır. Yasal olarak dosyalarının kararda bildirilen tarihe kadar açık kalması gerektiğinden sayıya dâhildirler ama DS'ye gelmemektedirler.

Ankara DS uzmanları toplamda aylık ortalama 100 çocuğun takibini yaptıklarını, bunların her ay 25 civarında yeni çocuk ve dosya olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla **çalışmanın kapsamını** çalışma sırasında Adalet Bakanlığı Ankara Keçiören Denetimli Serbestlik Merkezi'nde dosya takibi yapılan DS kapsamındaki 18 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırma betimleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Betimleme yöntemi; "geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2014, s. 77).

Araştırmada veriler anket ve görüşme teknikleri ile elde edilmiştir. Araştırma anketi tutum ölçeği de bulunan iki bölümden oluşturulmuştur. Anketin, demografik ve sosyo-ekonomik bilgilerin elde edildiği ilk bölümü araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Buradaki sorular -katılımcıların anonim kalacakları şekilde- okuma alışkanlığını, okuma alışkanlığına etki eden faktörleri ve kişisel bilgilerini taramaya yönelik 30 sorudan oluşmaktadır. Okumaya ilişkin tutumu belirlemek üzere ankette, kendisinden izin

alınarak, Gömleksiz (2004) tarafından geliştirilen “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği”nden de yararlanılmıştır. Bu ölçek alanda ve araştırmanın kapsamındaki yaş grubundaki araştırmalarda sıklıkla kullanılan güvenilirliği ortaya konmuş bir ölçek olmasının yanında, katılımcılar açısından soru sayısının benzer ölçeklerden daha az sayıda olması ve sorularının kolayca anlaşılması açısından tercih edilmiştir. Katılımcıların okuma alışkanlığına yönelik tutumlarını ölçmek üzere ölçek; 21’i olumlu, 9’u olumsuz toplam 30 tutum cümlesi ile birlikte “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum” ve “kararsızım” seçeneklerini içeren üçlü likert tipi ölçekten oluşmaktadır.

Araştırmada ayrıca gönüllü olan katılımcılarla aylık kitap okuma etkinliği düzenlenmiştir. Kitap okuma etkinliğine katılanlara, araştırmacı tarafından temin edilen belirli kitaplar teslim edilmiş, DS görüşmelerine geldiklerinde okudukları kitaplar hakkında görüşmeler yapılmış, okunan kitapları değiştirilmiş ve çalışmaya devam etmek isteyen katılımcılara yeni ay için yeni kitaplar verilmiştir. Bu çalışma esasen, araştırmacının ve katılımcının gönüllü yürüttüğü, kapsamdaki çocukların okuma alışkanlığına katkı sağlamak amacıyla ve her bir katılımcı ile bireysel olarak, DS uzmanları gözetiminde yürütülmüş bir etkinliktir.

Araştırmanın, gönüllü katılımcılarla yürütülen kitap etkinlikleri bölümünde görüşme yöntemi uygulanmıştır. Görüşme, sosyal bilimlerde sık kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Standartlaşmış açık uçlu görüşmede, Yıldırım ve Şimşek’in (2013, s. 147) derleyip aktardığına göre “dikkatlice yazılmış ve belirli sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur”. Yapılandırılmış görüşmede; sorulacak soruların, görüşmenin gidişatının ve görüşmenin araştırma planına göre ilerlemesi ve gerçekleştirilmesi amaçlanır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s. 112-113).

Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden etik kurul izni, Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden uygulama izni alınarak araştırma yapılmış ve izin belgeleri ekler bölümünde sunulmuştur.

Bu **araştırmanın evrenini** Ankara ilinde, hakkında AK (adli kontrol) veya DS (denetimli serbestlik) kararı bulunan ve Keçiören DS birimine DS uzmanları ile görüşmelere gelen, yaşları 12-17 aralığında olan 100 çocuk oluşturmaktadır.

Ankara DS’de eğitim ve iyileştirme çalışması devam eden çocuklardan;

- DS’ye gelmek durumunda olan çocuk ve genç sayısı anlık olarak değiştiğinden,

- AK kararı olan çocukların DS'ye gelme zorunluluğu olmadığından,
- DS kararı olan bazı çocukların DS'ye gelme zorunluluğu olmadığından,
- DS'de tutulan kayıtlar, psikolojik değerlendirme ve görüşlere ilişkin kayıtlar olduğundan,
- Kamuya açık raporlarda araştırmada ihtiyaç duyulan ayrıntılı veriler bulunmadığından,
- Araştırmacı, beyanlar ve kendi topladığı veriler dışında araştırmacının içeriğine ve amacına uygun veriye ulaşamadığından;
- Ankara DS uzmanlarının görüşmelere gelen çocuklara ilişkin beyan ettikleri çocuk sayısı aylık olarak 100 kişi olduğundan, yukarıdaki tüm açıklamalar ve olgular doğrultusunda, tez çalışmasında araştırmacının evreni 100 kişi olarak dikkate alınmıştır.

Nitekim daha önce İstanbul ve Ankara DS'de "sosyal dışlanma ve genç suçluluğu" konusunda yapılan bir çalışmada da "saha çalışmasının gerçekleştirildiği Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinden hizmet alan kişilerin sosyo demografik özelliklerine ait istatistiki verilerin bulunmaması ve her bir dosyaya tek tek bakmak suretiyle yaş dağılımının tespit edilmesinin mümkün olmaması nedeniyle 18-30 yaş aralığına ait tam örneklem sayısı tespit edilememiştir" (Aslan, 2017).

DS'ye görüşmeye gelen çocuk ve gençlerin hepsine; araştırmacının hem anket ile veri toplama hem de kitap etkinliği çalışmalarına, gönüllü olarak katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Araştırma, çağrıya olumlu yanıt veren katılımcılar ile yürütülmüştür.

Bu çalışmadan elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics (The Statistical Package for The Social Sciences) 29 programıyla değerlendirilmekte, verilerin analizinde betimleyici istatistik (frekans, yüzde), ilişki ölçümlerde ikili karşılaştırmalar için Exact Ki-Kare sonuçları yorumlanmaktadır.

Araştırmacının yanı sıra yürütülen kitap okuma etkinlikleri görüşmelerinde ise araştırmacı tarafından oluşturulan "Kitap Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. Bu form, içinde hem açık uçlu hem kapalı uçlu sorular bulunan bir yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırma, Eylül 2023 - Mart 2024 tarihleri arasında Ankara DS'de hakkında DS kararı bulunan çocuklarla yapılmıştır.

Araştırma kapsamındaki çocuklar; hükümlü, yükümlü, SSÇ ve koruma altında olduklarından yasal kısıtlılıklar bulunmaktadır. Yasal olarak bu çocukların kişisel

bilgilerinin gizli kalması zorunludur, araştırmacı ile katılımcıların herhangi bir iletişim bilgisi paylaşılmamıştır. Bu nedenle kişilere gerektiği kadar ulaşılamamıştır. Anket formlarının eksik doldurulması, kitap görüşmelerine gelinmemesi vb. nedenlerle bilgi toplamakta güçlük yaşanmıştır.

Anket formlarının doldurulması ve kitap görüşmelerinin yapılması DS içinde özel görüşme odalarında gerçekleşmiştir. Katılımcıların tamamen gönüllü katıldıkları bu araştırmada, çalışmanın denetimli serbestlik hizmetlerinden bağımsız bir akademik çalışma olduğu katılımcılara iyice açıklanmış, bir zorlama veya yaptırımın söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Anket formları, katılımcının anlamadığı ve açıklanmasını istediği sorulara yanıt vermek amacıyla birebir görüşmelerde doldurulmuştur. Katılımcıların bir kısmı anket formlarındaki sorulara yanıt vermede tereddütler yaşamıştır.

Ayrıca katılımcıların devam eden bir planlı DS görüşme süreci vardır. DS faaliyetlerinde çocuğun okul veya iş düzeninin bozulmaması kuraldır. Yükümlü DS'ye geldiğinde yasal olarak öncelik, DS uzmanı ile planlı görüşmesini tamamlamasıdır. DS bünyesinde yürütülen görüşme ve diğer faaliyetleri aksatmadan çalışmayı yürütebilmek için araştırma ile ilgili her türlü veri toplama ve görüşme kısa sürelerde gerçekleşmiştir.

Çalışma kapsamında yasal sakıncalar nedeniyle ses, görüntü vb. kayıt alınmasına izin verilmemiştir. Bu nedenlerle araştırmada, görüşme süresi ve görüşmelerin tam olarak kaydı açısından sınırlılıklar bulunmaktadır.

Ankete yanıt veren ancak kitap okuma etkinliğine katılmak istemeyen tüm çocuk ve gençlere, kitap okumayı özendirmek amacıyla Rus yazar Grigori Petrov'a ait "*Beyaz Zambaklar Ülkesinde*" kitabı hediye edilmiştir.¹

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konunun önemi, kısa literatür değerlendirmesi, araştırmanın amaçları ve hipotezleri, kapsamı, veri toplama ve analizi ile araştırmanın düzeni ve kaynaklar yer almaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Okuryazarlık, okuma ve okuma alışkanlığı, okuma alışkanlığını etkileyen

---

¹ Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:
<https://www.iskulttur.com.tr/beyaz-zambakalar-ulkesinde.aspx>

sosyoekonomik etkenler ve dezavantajlı gruplar ile okuma tutumu, okuma düzeyi, bibliyoterapi kavramları ve bu alanlarda yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde denetimli serbestlik ve ilgili kanunlar ile literatür değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın birincil boyutu olan betimsel veriler ve daha sonra kitap etkinlikleri ile ilgili görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Beşinci bölüm, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre sonuçların ve önerilerin olduğu bölümdür.

1.6. KAYNAKLAR

Araştırma kapsamında ilgili literatürde daha önce yapılmış çalışmaları ve referans kaynakları incelemek amacıyla basılı ve elektronik kaynaklardan yayın taraması yapılan kaynak listesi aşağıdaki gibidir.

- Bilgi Dünyası
- DergiPark
- JSTOR
- ScienceDirect
- TÜİK Veri Tabanı
- Türk Kütüphaneciliği
- Web of Science
- YÖK Tez Merkezi
- Ayrıca araştırmada Google ve Google Scholar arama motorları ile de tarama yapılmıştır.

Konuya ilişkin tarama yaparken kullanılan başlıca anahtar sözcükler şöyledir:

- Okuryazarlık (Literate)
- Okuma alışkanlığı (Reading habit)
- Okuma tutumu (Reading Attitude)
- Denetimli Serbestlik (Probation)

Tez hazırlanırken, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi (2019) temel alınmıştır.

Tezdeki kaynaklar, alıntılar, göndermeler ve tablolar için “Bilimsel Yayınlar da Kaynak Gösterme, Tablo ve Şekil Oluşturma Rehberi, *APA 6 Kuralları* 2. Basım” (Şencan ve Doğan, 2017) kullanılmıştır.

2. BÖLÜM: OKUMA ALIŞKANLIĞI VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

2.1. OKUMA ALIŞKANLIĞI

TDK Güncel Türkçe Sözlükte okuryazar “Okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse)” olarak açıklanmaktadır (TDK, 2022). Günümüzde okuryazarlık kavramının herhangi bir konuda öğrenim görmüş, o konudaki bilgi ve beceriye sahip olmak şeklinde kullanılması yaygınlaşmıştır: Bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, finansal okuryazarlık vb. gibi yeni okuryazarlık türleri çıkmıştır. Okuryazar tanımının “okuması yazması olan” tanımı açısından bakıldığında ise UNESCO’nun 1951 yılında yaptığı ve 1958 yılından itibaren üye ülkelere eğitim istatistiklerinde kullanmak üzere tavsiye ettiği tanıma göre “Okur-yazar, günlük yaşamı ile ilgili basit ve kısa cümleleri anlayarak okuyup yazabilen kişidir”. Tanım yıllar içinde bir ülkeden diğerine değişmiş, farklı şekillerde yorumlanmış, içine farklı fonksiyonlar eklenmiştir (Güneş, 2019, s. 1).

Türkiye, okuryazarlık oranının yüksek olduğu ülkelerden biridir. TÜİK “Ulusal Eğitim İstatistikleri, 2022” verilerine göre Türkiye’de 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilenlerin oranı %97,6 olarak gerçekleşmiştir. Okuma yazma oranının en yüksek olduğu il %99 ile Antalya, en düşük %93,6 ile Mardin olarak ölçülmüştür (TÜİK, 2023b).

Türkiye’de zorunlu eğitim; 2012-2013 eğitim öğretim döneminde 4+4+4 (4 sene ilkokul, 4 sene ortaokul ve 4 sene lise) şeklinde kademelendirilmiş ve 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. Bu sistemde 8 yıllık süre (4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul) mecburi ilköğretim çağıdır. Mecburi ilköğretim çağı çocuğun 5 yaşını bitirdiği eylül döneminde başlamaktadır. 8 yıllık eğitimden sonra çocuğun 14 yaşına geldiği sürede bitmektedir. Lise eğitiminde 14-17 yaş aralığında olan gençler bir alana/mesleğe ve/veya yükseköğretime hazırlanacak şekilde genel lise veya mesleki/teknik liselerde eğitim alabilmektedir (MEB, 2012).

İlköğretim ve ortaöğretim eğitimi zorunlu eğitimidir ancak 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı istatistiklerine göre 19.904.679 öğrenciden 2.346.654 öğrenci (%14,77) açık öğretim ortaokulu ve lisesinde eğitim görmektedir. Toplam 337.174 açık öğretim ortaokul öğrencisinden 132.240 öğrenci erkek, 204.934 öğrenci kız; 2.009.480 açık öğretim lise öğrencisinden 1.075.204 öğrenci erkek, 934.276 öğrenci kızdır (MEB, 2023). Örgün eğitime devam etmemek, daha açık bir ifadeyle okuldan kopmak, pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Örgün eğitim dışına çıkmanın çocuk ve gençlerde “çocuk

yaşta evlilikler, çocuk işçiliği gibi çocuk hakları ihlallerinin ve çocuğa karşı şiddet biçimlerinin yaşanmasıyla” sonuçlandığı eğitimcilerin yaptığı çalışmalarda ortaya konulmuştur (Eğitim Reformu Girişimi, 2023).

Okuma, okuryazarlık ile kıyaslanınca çok daha farklı bir kavramdır. Becerin kazanılmasında eğitim temel olmakla birlikte, okuma kişisel ilgi ve merakla daha çok ilişkilidir. Okumanın “bireyin varoluşunun nedenini anlamasında, toplumsal ilişkilerini düzenlemesinde, yaşamını ve bilgi dağarcığını zenginleştirmesinde önemli ve etkili bir işlevi vardır” (Sever, 2019). Okuma kavramı “İnsanların kendi aralarında önceden belirledikleri sembollerin duyu organları yoluyla algılanıp beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi” (Yalçın, 2002, s. 47), metindeki duygu ve düşüncelerin kavranması, çözümlenmesi ve değerlendirilmesi açısından zihinsel ve ruhsal yanları da olan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2003, s. 84). Arıcan’ın (2010, s. 11-12) derlediğine göre insanların okuma nedenleri “adet ve alışkanlıklar nedeniyle, görev duygusuyla, genellikle boş zamanlarını değerlendirmek, güncel olayları anlamak, anlık kişisel tatmin, günlük yaşamın pratik gereksinmelerini karşılamak, profesyonel veya meslekî ilgileri devam ettirmek, daha çok hobi türünden uğraşmalar, gereksinim ve talepleri karşılamak, kendini geliştirmek ve ilerletmek, entelektüel gereksinimleri karşılamak, dinî gereksinimleri karşılamak, kişisel - sosyal talepleri karşılamak...”tır. Adalı’ya göre ise “Nedeni ve amacı her ne olursa olsun, eleştirel düşünmeye, çok yönlü bakış açıları geliştirmeye, kendini ve dünyayı anlamaya, yorumlamaya giden en etkili yol okumadır” (2010, s. 9).

Okuma, okunacak şeylerin seçimi ve tercihi açısından entelektüel bir beceridir; yazar ve metin ile okur arasında bir etkileşim söz konusudur. “Her metin, okurun tepkisi (algılaması, anlamlandırması, çözümlenmesi, beğenmesi, duygulanması vb.) ile bütünleşir; metin ya da anlamlı yapı, bir okur tarafından anlamlandırılmaya başladığı an yaşamaya, soluk almaya başlar. Bu bakımdan her yapıt okuyucusunun değerlendirmesine ve yorumlama yapabilmesine olanak sağlayacak biçimde düzenlenmiştir” (Günay, 2009).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te alışkanlık “Bir şeye alışmış olma durumu; alışkı, alışkınlık, alışmışlık, yordam, itiyat, huy. İç ve dış etkilerle hep aynı biçimde gerçekleşmesi sonucu beliren şartlanmış davranış” olarak açıklanmaktadır (TDK, 2022). Sözcük anlamı bakımından alışkanlıkta, kişinin içinden gelen bir yer edinmişlik ve süreklilik söz konusudur.

Okuma alışkanlığı, “düzenli olarak, belirli aralıklarla, belirli yoğunlukta okuma işlevini” sürdürmesi (Özen, 2001, s. XVIII) ve “bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılanması sonucu okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesidir” (Yılmaz, 1995, s. 328).

Okuma ve okuma alışkanlığı, eğitim ve kişisel gelişim açısından büyük önem taşıyan kavramlardır. Yapılan araştırmalar, okuma alışkanlığının; akademik başarı, dil becerileri ve genel bilgi düzeyi üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymaktadır (Clark ve Rumbold, 2006; Yılmaz, 2012). Bireyin kişisel ve zihinsel gelişimine katkı sağlar (Bamberger, 1990). Bununla birlikte, teknolojinin gelişmesi ve televizyon ile internetin yaygınlaşması, okuma alışkanlıklarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007; Mokhtari, Reichard ve Gardner, 2009). Okumanın; hayal gücü, yaratıcılık, yetenek, bilişsel yetenek, soyut düşünce, kelime dağarcığı, iletişim gibi zihinsel ve motor becerilerin gelişmesine katkı sağladığı; kendini daha iyi ve doğru ifade edebilmeye yardım eden okuma alışkanlığının, çocukluk döneminde kazanılmasının çok önemli olduğu belirtilmiştir (Alpay, 1990; Yılmaz, 1998; Cunningham ve Stanovich Keith, 1998).

“Kitaplar her yaşta ve eğitim düzeyinde, davranışların olumlu yönde değişimine katkı sağlar, yeni deneyimler sunar ve akılcı hedeflere yönlendirir” (Aras, 2017). Haftada bir veya daha fazla kitabı, keyif alma ve rahatlama için okuma “zevk için okuma-okuma zevki” olarak tanımlanmaktadır (Nell, 1988). 12-15 yaş arasındaki zevk için okur/okuyan gençlerle yapılan araştırma sonuçlarına göre okumanın bu gençlerde üç önemli alanda işleve sahip olduğu ve bu üç işlevi artırdığı ortaya konulmuştur; akademik performans, sosyalleşme ve kişisel gelişim (Howard, 2011).

Okuma bilgi edinme ve öğrenmenin yanı sıra:

- “Yaşamı değişik yönleriyle tanımaya öğretir.
- Kişinin düşüncü, davranış ve başkalarıyla ilişkilerini yönlendirir.
- Kişinin iç dünyasını zenginleştirir.
- Kişinin görüş açısını genişletir.
- Kişinin çevresine önyargısız, yansız ve hoşgörülü bakmasını sağlar.
- Kişinin beğeni düzeyini yükseltir.
- Kişiye düşünme ve yaratma özgürlüğü ile değerlendirme alışkanlığı kazandırır” (Koç ve Müftüoğlu, t.y. s. 63).

“Okuma alışkanlığının temeli gereksinime dayanmaktadır. Okuma eylemine gereksinim duyulduğunda bir müddet sonra okumada süreklilik sağlanacaktır. Bireylerde okuma

isteğinin gereksinim haline dönüşmesi sonucu oluşan süreklilik ile okuma eylemi düzenli ve zevk veren bir hale dönüşecektir” (Alaca ve Kızılöz, 2015).

Çocuklar açısından okuma alışkanlığına bakıldığında, çocuk edebiyatı ve işlevi önem kazanmaktadır. “Çocuk edebiyatı, hedef kitlesi olan çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak maksadını güden; çocuğa görelilik ilkesini merkezine alan; çocuksu duyarlılığı ve heyecanı yakalamaya çalışarak çocuk muhayyilesini zenginleştiren; çocuğun estetik duygusunu, tabiata bakışını geliştirirken ona iyiyi ve güzeli de duyumsatabilen bir edebiyattır” (Şimşek ve Bulut, 2022, s. iiiii). Benzer şekilde kitaplar, doğrudan gençlere yönelik yazılmalı; gençlik edebiyatı gençlerin ilgileri, ihtiyaçları ve gençlerin kişisel, bilişsel ve ahlaki gelişimlerine uygun olmalıdır (Uslu Üstten, 2018, s. 2-5). Doğal olarak çocuklara ve gençlere, özellikle özel gereksinimi olan çocuklara ve gençlere sunulacak nitelikli kütüphanecilik hizmetleri de çok önem kazanmaktadır (Yılmaz ve Ekici, 2011, s. 546).

Araştırmalar, boş zamanlarda okuma ile okul başarısı arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ortaokul öğrencilerinin boş zamanlarında okuma alışkanlıkları üzerine yapılan araştırmada: öğrencilerin üçte ikisinden fazlasının eğlenmek ve rahatlamak için, yeni şeyler öğrenmek için ya da sıkıldıkları için okudukları, dergilerin en çok tercih edilen okuma materyali olduğu, bunu çizgi romanların ve internetin izlediği bulunmuştur. Öğrencilerin okuryazarlık gelişimini desteklemeye çalışan öğretmen ve kütüphanecilere:

- Öğrencilerin tercih ettiği materyallerin sağlanması,
- Öğrencilerin içinde yaşadığı ortama ve kültürüne saygı gösterilmesi,
- Öğrencilerle konuşulması; neye tutkuyla bağlı olduklarının, nelerle ilgili olduklarının öğrenilmesi,
- Okul gününde öğrencilere okumaları için zaman verilmesi,
- Düşük gelirli topluluklarda okul ve sınıf kütüphaneleri için yeterli fon sağlanması,
- Yaz tatili gibi okula ara verilen dönemlerde öğrencilerin okumalarının teşvik edilmesi,
- Boş zamanlarda okumayı teşvik etmek ve desteklemek için ebeveynlerle işbirliği yapılması,
- Öğretmen ve kütüphanecilerin okuma sevgisi konusunda tutkulu olması, ilgili olması ve bunların gösterilmesi önerilmiştir (Hughes-Hassell ve Rodge, 2007).

Kütüphane, her koşulda ve zamanda bireylerin ve grupların gelişimleri için temel bir bilgi merkezidir. “Kütüphane hizmetleri, kırsal ve kentsel alanlardaki toplulukların farklı gereksinimlerinin yanı sıra, marjinal grupların, özel gereksinimleri olan kullanıcıların, çok dilli kullanıcıların ve topluluk içindeki yerli insanların gereksinimlerine göre uyarlanmalıdır. Tüm yaş grupları, gereksinimlerine uygun materyal bulmalıdır” (Yılmaz ve Ezenel, 2022, s. 389).

Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıkları konusunda yapılan çalışmalarda üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının çeşitli faktörlerden etkilendiğini ortaya konmaktadır (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008; Huang, Capps, Blacklock ve Garza, 2014). Bu faktörler arasında, akademik beklentiler, zaman kısıtlamaları ve teknoloji kullanımı yer almaktadır.

Okuma alışkanlığının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde, Amerikan Kütüphane Derneği (ALA-American Library Association, 1978) okurları, yılda okuduğu kitap sayısına göre okurları gruplara ayırmıştır:

- “Yılda 1 ile 5 kitap arasında okuyan kişiler, az okuyan okur tipi,
- Yılda 6 ile 20 kitap arasında okuyan kişiler orta düzeyde okuyan okur tipi ve
- Yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan okurlar ise çok okuyan okur tipi” olarak ifade edilmiştir (ALA, 1978; Staiger, 1979, s. 3; Sağlamtuğç, 1990).

Bazı kaynaklarda ise bu okuma düzeyleri ve okur tipleri, aşağıdaki şekilde de gruplandırılmaktadır.

- Üst Düzey Okuyucu: Ayda 2 kitap veya daha fazla kitap okuyan okuyucu,
- Orta Düzey Okuyucu: Ayda 1 kitap okuyan okuyucu,
- Zayıf Okuyucu: 2 ayda 1 kitap veya daha az kitap okuyan okuyucudur (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007, s. 6).

Bu çalışmada ikinci sıradaki okuma sıklıkları kullanılmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de okuma düzeyinin okunan kitap sayıları ve kitap okumaya ayrılan süre ile ölçülmesine yönelik pek çok araştırma yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir. Türkiye’de okuma düzeyi oldukça düşüktür ve ders dışı okuma en ciddi sorun olarak görünmektedir (Ortaş, 2014). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından düzenlenen ve çalışmaya katılan ülkelerdeki 15 yaş öğrencilerin fen, matematik ve okuma becerilerinin araştırıldığı “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı”nda (PISA) okuma becerisi gençlerin ne ölçüde "yazılı

metinleri anlayıp kullanabildikleri, aynı zamanda bu metinler üzerinde düşünebildikleri ve onlarla etkileşime geçebildikleri" üzerinden ölçülmektedir. 2022 PISA sonuçlarına göre okuma becerilerinde Türkiye, 81 ülke arasında 36. sırada yer almıştır (MEB, 2022). Okuma becerilerinde bir önceki PISA 2018 sonuçlarına göre 10 puanlık bir düşüş olmuştur (Eğitim Reformu Girişimi, 2023a).

Tarih olarak 2000li yılların başlarından itibaren; katılımcı sayısının fazla ve kapsam olarak geniş bir coğrafyada okuma alışkanlığına ilişkin yapılan araştırmalar, Türkiye genelinde ve okuma alışkanlığında yaşanan değişimi göstermesi açısından önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının (EARGED) 2007 yılında, ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerle yaptığı okuma düzeyi araştırması sonuçlarına göre; ilk kitap okuma yaşının 13 (%46,63) ve 14 (%16,81) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %90,76'sı okudukları kitapları kendilerinin seçtiği ve %65,91'i ise kütüphaneden dergi ve kitap temin etmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %10'unun hiç kitap okumadığı ve ancak %31,34'ünün boş zamanlarını okuyarak değerlendirdikleri, %64'ünün gelişmiş ülkelerdeki akranlarının daha çok okuduğunu düşündükleri bulunmuştur (Dedeoğlu, Yayla ve Karasahin, 2007).

Çocuk Vakfı tarafından yayınlanan "Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi"ne göre "Türkiye'de düzenli kitap okuma alışkanlığı oranı binde bir" iken gençlerin %70'inin hiç okumadığı ortaya çıkmıştır (Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Okulu, 2006). KONDA'nın 2008 yılında "kişilerin algıları, korkuları, beklentileri, siyasi tercihleri, değerleri, kendi demografik özellikleri ve çevreleri ve gündelik yaşam alışkanlıkları üzerine kurulan" "Hayat Tarzları Araştırması"na göre Türkiye genelinde son üç ayda herhangi bir kitap okumayanların oranı %69,8'dir (KONDA, 2008, s. 14).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM) tarafından, TÜİK'in Adrese Dayalı Kayıt Sistemi esas alınarak belirlenmiş 26 ilde 6212 kişiyle görüşülen araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de yılda ortalama 7,2 kitap okunduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de okur profili ve eğilimlerini belirlemek amacıyla 2011 yılında hazırlanan bu "Türkiye Okuma Kültürü Haritası" saha araştırmasında, Türkiye'de her 4 kişiden birinin kitap okuma alışkanlığına sahip olduğu saptanmıştır. 7-14 yaş grubundaki bireylerin %87,5'inin ve öğrencilerin %78,2'sinin "en çok kitap okuyanlar" olduğu bildirilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2011).

Türkiye genelinde 15 yaş üstü kişilere, son üç ayda ne kadar kitap okuduğu sorusu, OKUYAY Platformu tarafından yapılan okuma kültürü araştırmasında tekrar sorulduğunda bu oran 2019 yılında %30 olarak bulunmuştur. 2008 yılında bu soruya “2 veya daha fazlası kitap okudum” diyenlerin oranı %10 iken 2019 yılında bu oran %30’a çıkmıştır. Araştırmaya katılanların “kitap seçme, okuma ve satın alma davranışlarını, sosyal medya, televizyon vb. alışkanlıklarını anlamak; kitaba erişim, kütüphane kullanımı, fuar ziyareti konularındaki düşüncelerini öğrenmek ve okuma kültürünü yaygınlaştırma konusunda yapılması gerekenleri ortaya koymak” için yapılan çalışma sonunda katılımcıların %42’lik grup “okuyanlar” kümesi olarak tarif edilmiştir. Tamamının kitap okuru olduğu bu kümedekilerin; kitap seçmek için bir sebebi olduğu, %85’nin 5’ten fazla kitabı bulunduğu, %80’inin son okuduğu kitabın ismini söylediği, üçte birinin 24 yaş altı, dörtte biri öğrenci olduğu ve “nasıl sorulursa sorulsun kitapla teması olduğunu” belirttiği görülmüştür. Çalışmada az okuyanlar ve okumayanların okuma kültürüne bakışlarının olumlu; okumaya dair düşünce, yaklaşım ve tercihleri okuyanlarla paralel olduğu gözlemlenmiş ve “okumayı yaygınlaştırma karşısında zihniyet açısından bir engel” olmadığı belirtilmiştir. Çalışmada 15 - 24 yaş grubunda oranlar; Okuyanlar %37,2 - Okuyabilirler %26,8 - Eskiden okuyanlar 1% - Okumayanlar %8,4 olarak tespit edilmiştir (OKUYAY, 2019. s.13, 15, 68, 73).

Okuma alışkanlığı ve okuma düzeyi ile ilgili üniversite öğrencileri üzerine yapılmış çok fazla araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalarda öğrencilerin okuma alışkanlığının ve okuma düzeyinin çeşitli nedenlerle düşük veya yeterli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Hacettepe ve Bilkent Üniversitesi öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının araştırıldığı çalışmada öğrencilerin okuma alışkanlığının “zayıf” olduğu bulunmuştur (Yılmaz, Köse ve Korkut, 2009). Üniversite öğrencisi öğretmen adayları ile yapılan çalışmada katılımcıların “sadece 5’i bir yılda hiç kitap okumadığını ifade ederken 51’i 12 ve üzeri sayıda kitap okuduğunu belirtmiştir. Öğretmen adaylarının yaklaşık %80’i bir yılda 1-12 arası kitap okuduğunu ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının okudukları kitap türleri incelendiğinde 80’i aşk-sevgi konulu kitapları, 76’sı macera-bilim kurgu kitaplarını, 49’u kişisel gelişim kitaplarını, 37’si dini kitapları, 22’si tarih kitaplarını 14’ü de sanat-kültür” konularında olduğu bulunmuştur (Arı ve Demir, 2013).

Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri ile yapılan araştırmada ise “öğretmen adaylarından 30’u (%13,64) her gün kitap okuduğunu, 48’i (%21,82) iki günde bir kitap okuyabildiğini, 62’si (%28,18) haftada bir kitap okuyabildiğini, 80’i (%36,36) ise bir

haftadan daha uzun süreler içerisinde kitap okuduklarını” belirtmiştir (Yalman, Özkan ve Kutluca, 2013).

Çocukların okuma alışkanlığının araştırıldığı araştırmalarda; Diyarbakır ilinde beşinci sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarına yönelik yapılan çalışmada “ailenin gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin kitap okuma alışkanlık düzeyleri”nin de arttığı bulunmuştur. Ayrıca “kız öğrencilerin %58.9’u orta düzeyde kitap okuyan okuyucu, %32’si az okuyan okuyucu ve %9.1’i çok okuyan okuyucu iken; erkek öğrencilerin %53.9’u orta düzeyde kitap okuyan okuyucu, %41.1’i az okuyan okuyucu ve %5’i çok okuyan okuyucu” olduğu tespit edilmiştir (Güngör, 2009).

Yine ilköğretim beşinci sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada; televizyon izleme ve bilgisayar kullanma sürelerinin artmasının okuma alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Kırşehir ilinde 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin boş zamanlarında okuma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla yapılan araştırmada “annelerin eğitim durumları ile çocukların okuma sıklıkları arasında bir anlamlılığın olduğu, tüm eğitim kurumlarından mezun annelerin çocukları ile lisansüstü eğitim alan annelerin çocuklarının okuma sıklıkları arasında gerçekleştiği görülmektedir ve lisansüstü eğitim yapan annelerin çocuklarının okuma sıklıklarının diğerlerine göre yüksek olduğu tespit edilmiştir”. Aynı ilişki babaların eğitim düzeyi ile çocukların okuma sıklığı arasında da görülmüştür (Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, 2015). Tokat ilinde 11. sınıfa devam etmekte olan dokuz öğrenci ile yapılan bir uygulama araştırmasında “okuma grubu temelli okuma etkinliklerinin lise öğrencilerinin okuma kültürü edinme, okuma beceri ve alışkanlıklarını geliştirme süreçlerine” olumlu katkılar sağladığı bulunmuştur (Şeref ve Şahin, 2022).

Çocuk ve gençlerle yapılan okuma alışkanlığı ve düzeyine yönelik çalışmaları ve sonuçları böyleyken, mahkûmlarla yapılan pek çok çalışmada mahkûmların “okuryazarlık düzeyi ve eğitim altyapılarının zayıf olduğu” ortaya konulmuştur (Demir, 2020, s. 106). Türkiye’de hükümlüler, yükümlüler ve suça sürüklenen çocuklar (SSÇ) ile ilgili yapılmış okuma alışkanlığını ve düzeyini araştırmaya yönelik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Sonuçları aşağıda kısaca özetlenen çalışmalar, ceza infaz sistemindeki bu bireylerin okuma alışkanlıklarının genel olarak düşük olduğunu göstermekte; okuma alışkanlıklarını geliştirmelerine yardımcı olmak üzere ceza infaz kurumlarındaki kütüphane hizmetlerinin iyileştirilmesini ve okuma alışkanlığını teşvik edici programların uygulanması önerilmektedir.

Ceza infaz kurumlarında kütüphane hizmetlerinin araştırıldığı doktora çalışmasında ceza infaz kurumları için kütüphane modeli önerilmiş bu kütüphanelerin “nitelikli hizmet vermeleri durumunda, hükümlü ve tutukluların gereksinim duydukları ve/veya ilgi alanlarına yönelik genel, eğitsel, rekreasyonel, mesleki bilgi ve etkinliklerle onların zorlu infaz sürecini daha rahat geçirmesini” sağlayacağı ve “eğitsel, mesleki, kültürel gelişimlerine destek sağlayarak bu süreci yapıcı hale” getireceği, “onları tahliye sonrası yaşama” hazırlayacağı belirtilmiştir (Demir, 2011, s. 418).

“Silivri Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde bulunan Açık Öğretim Ortaokulu öğrencisi hükümlü ve tutukluların kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumlarını belirlemek” amacıyla yapılan çalışmada yine Gömleksiz (2004) tarafından geliştirilen “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği”nden yararlanılmıştır. Çalışma yapılan grup her ne kadar “ortaokul öğrencisi” olarak belirtilse de sevgi, alışkanlık, gereklilik, istek, etki ve yarar faktörleri ile okumaya ilişkin tutumları ölçülen katılımcılar 20 ila 44 ve üstü yaş yetişkinlerdir (Erdem ve Altunkaya, 2013).

Antalya ilinde DS kapsamında olan 2560 kişi ile yapılan ve yükümlülerin “yeniden sosyalleşme ve toplumsal bütünleşme süreçlerini analiz etmeyi” amaçlayan TÜBİTAK projesinde, yükümlülere; iş-uğraş, terapi ve boş zaman değerlendirme faaliyetleri ile iyileştirme çalışmaları yapıldığı gösterilmiştir. Kişisel gelişime yönelik ve kültürel etkinliklerde “sinema, tiyatro, belgesel gösterimleri, müze gezileri, fidan dikme etkinliği, kayak kursları, ebru kursu” gibi etkinlikler bulunurken, kitap okuma veya okuma alışkanlığı ile ilgili bir etkinlik yer almamıştır. Çalışmaya katılanların yaş gruplarına göre sınıflandırıldığı çalışmada katılımcıların %30’unun 25 yaş altı katılımcılar olduğu belirtilmiştir. Öğrenim düzeylerine ilişkin bulgularda, katılımcıların yaklaşık %60’ının ilkökul ve ortaokul düzeyinde eğitim aldığı ve tüm katılımcılardan %1,5 oranındaki yükümlünün okuryazar olmadığı tespit edilmiştir (Demez, Kart ve Cankurtaran vd. 2017).

Okuma alışkanlığı araştırılırken internette yapılan okumalar veya her türden dijital yayınlarla ilgili okuma ve okuma alışkanlığına ilişkin çalışmalar günümüzde büyük önem kazanmıştır.

Okuma alışkanlığının kazanılması, okumaya karşı geliştirilen tutum ile ilgilidir. Tutum, TDK Güncel Türkçe Sözlüğe göre “tutulmuş yol, tavır” ve “davranış” anlamındadır. Tavır ve “bir olay, bir durum karşısında kişinin takındığı davranış” davranış ise “dıştan gözlemlenebilecek tepkilerin toplamı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Sosyal

bilimlerde tutum kavramıyla ilgili tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Her bilim alanı kendine özgü bir tutum tanımı yapmıştır. “Bireyin tutumları gözle görülemez, onun davranışlarına bakılarak bir objeye ilişkin tutumu hakkında fikir sahibi olunabilir” (Tavşancıl, 2014, s. 65). Tutum; doğuştan gelmeyen, öğrenilen bir şeydir. “Okumaya yönelik tutum da zaman içinde gelişen kitap ve okuma ile ilgili düşünceler veya deneyimler yoluyla” gelişmektedir. Bireyde okumaya karşı olumlu bir tutum geliştirmek ve bunu davranışa dönüştürmek; bireyi okuma ile ilgili çeşitli şekillerde uyarıp etkileyerek, bireyin zihninde olumlu bir algı oluşturmak ile mümkündür. “öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri arttıkça akademik başarıları da artmaktadır” (Çakıcı, 2007, s. 70; Sallabaş, 2008, s. 152). Okuma alışkanlığının kazandırılmasında önemli bir rol oynayan tutumun, okuma alışkanlığına karşı olumlu yönde gelişmesinde aynı okuma alışkanlığının kazanılmasındaki gibi; kişisel, aile ve okul-öğretmen gibi çevresel faktörler etkilidir (Balci, 2016, s.35).

Okuma alışkanlığına karşı tutum “bireyin sürekli olarak okumayla meşgul olmasına ya da okumadan kaçınmasına yatkınlık yaratan, okumayla ilgili edinilmiş duygular dizisi” olarak tanımlanmıştır (Conradi, Jang, ve McKenna, 2014, s. 128). Mathewson Modeli tutum etkisinin okuma üzerine tutum gelişimini tanımlamak için kullanılan bir yapıya bir örnektir. Model tutumun üç bileşenini temsil etmektedir: okumaya ilişkin hakim duygular, okumaya yönelik eylem hazırlığı ve okumaya ilişkin değerlendirici inançlar. Okumaya yönelik içsel motivasyonun kavramsal çerçevesini okurun amacı, duyguları ve inançları oluşturmaktadır. Okurun amaçlarının bileşenleri hedef, anlam yapısı, ilgi; duygusal tepkiler katılım ve akış, kendini ifade etme, öz yeterlilik; inançları ise öz yeterlilik, tutum ve değerler çizilmiştir (Mathewson, 1994; Cole, 2002).

“Okumaya yönelik tutum terimi, çocukların okumayı sevmesi veya sevmemesini ifade eder”. Geliştirilen “okuma becerisinin öncülleri” modeline göre: beyin bütünlüğü ve genetik gibi faktörler çocuğun biyolojik özellikleridir. Evdeki okuryazarlık durumu çocuğun çevresi içinde değerlendirilir. Bu iki özellik çocuğun bilişsel işlevsellik (fonolojik, ortografik, hızlı görsel işleme vb.) ve okumaya ilişkin algı ve tutumunu (okuma yeterliliğine ilişkin algılar, okumaya yönelik tutumlar vb.) belirler. Bilişsel işlevsellik ve algı/tutum ise kelimeleri tanıma ve yazımı anlama okuma becerilerini geliştirir (Fletcher, Foorman, Boudousquie, Barnes, Schatschneider ve Francis, 2002; Conlon, Zimmer-Gembeck, Creed ve Tucker, 2006).

Türkiye’de okumaya ilişkin tutum ile ilgili ölçek geliştirme çalışmaları yapılagelmektedir. Gömleksiz (2004) tarafından ortaya konan ve Balci (2009)

tarafından geliştirilen tutum ölçeği kullanılarak Ankara’da yapılan araştırmada “ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığına ilişkin tutum düzeylerinin genel olarak ‘yüksek’ seviyede olduğu ve istenen düzeyde olmasa da öğrencilerin ‘kitap okuma’yı önemli boş zaman etkinliklerinden biri olarak gördüğü” bulunmuştur (Balcı, 2009). Balcı (2009) tarafından geliştirilmiş tutum ölçeği kullanılarak Çankırı iline 8. sınıf öğrencilerine yönelik yapılan araştırmada “internet kullanımı denetlenen, interneti ödev ve bilgi edinme amaçlı kullanan, kitaplığı olan, her gün ve yılda 16’dan fazla kitap okuyan, ailesi sık sık kitap satın alan, 21-30 adet kitabı olan, roman-hikâye okuyan çocukların kitap okumaya ilişkin tutumları önemli düzeyde yüksek” bulunmuştur (Durualp, Çiçekoğlu ve Durualp, 2013).

Araştırmacısı tarafından geliştirilen “Kitap Okuma Motivasyonu Ölçeği” kullanılarak Kırıkkale ilinde dördüncü sınıf öğrencilerinin katılımıyla yapılan çalışmada; öğrencilerin “okuma sevgisi, okuma sebebi ve genel kitap okuma motivasyonu” düzeylerinin “orta” seviyede olduğu bulunmuştur (Katrancı, 2015, s. 54).

McKenna ve Kear tarafından 1990 yılında geliştirilen ve Kocaarslan (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan “Okuma Tutum Ölçeği” kullanılarak Kırşehir ilinde “2, 3, 4, 5 ve 6. sınıfta okuyan öğrencilerin okuma ve yazmaya yönelik tutumları”nın araştırıldığı çalışmada “araştırmaya katılan kız öğrencilerin eğlence amaçlı okumaya yönelik tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek, sınıf düzeyi bakımından ise ilkokul 2 ve 3. sınıf öğrencilerinin okuma tutumlarının diğer öğrencilerden yüksek olduğu, ilköğretimin ilk yıllarında yüksek olan okuma tutumu ortaokulun ilk yıllarında azaldığı, yaşları ilerledikçe ve sınıf düzeyleri değiştikçe öğrencilerin okuma ve yazma tutumları anlamlı derecede” düştüğü sonuçlarına ulaşılmıştır (Yıldız ve Kaman, 2016).

Yozgat ve Ankara ilçelerinde yapılan çalışmada katılımcı öğrencilerden %90’ın üzerinde öğrencinin okumaya ilişkin tutumlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir (Başaran ve Ateş, 2009, s. 84). Yıldız ve Keskin (2016) tarafından yapılan araştırmada “Balıkesir, Malatya, Antalya, Kahramanmaraş, Ankara illerinde 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda okuyan toplam 1119 öğrenci”ye uygulanan “Ergenlik Dönemi Okuma Tutumu Ölçeği” sonuçlarına göre “öğrencilerin dijital okuma tutumlarının, matbu okumaya göre daha yüksek olduğu” bulunmuştur.

Görüldüğü üzere, gerek dünyada gerekse Türkiye’de çocuklara ve gençlere yönelik birçok okuma alışkanlığı araştırması yapılmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar bazı farklılıklar taşısa da özellikle Türkiye’de yüksek ve güçlü bir okuma

alışkanlığından söz etmek güç görünmektedir. Bu durumda çeşitli dezavantajlara sahip tutuklu, hükümlü gibi bireylerin okuma alışkanlıkları konusunda olumlu beklenti içine girmek gerçekçi görünmemektedir. Oysa, okuma alışkanlığı düşünme gücü, ruhsal destek, iletişim becerisi, dil becerisi, kişilik geliştirme, eğitim başarısı gibi konularda bireylere çok önemli katkıları olan bir alışkanlıktır.

Gerek okuma alışkanlığının en önemli yararlarından birisi olması gerekse bu tez çalışmasındaki araştırmamızın bir parçası olması nedeniyle okumanın ruhsal iyileştirici yanını ifade eden bibliyoterapi kavramından da kısaca söz edilebilir.

Bibliyoterapi; bireylerin duygusal, psikolojik veya davranışsal sorunlarını ele almak, kişisel gelişimlerini desteklemek ve yaşam becerilerini geliştirmek için rehberli okuma yoluyla yapılan bir terapi yöntemidir. "Bibliyoterapi, doğru zamanda, doğru bireyle, doğru kitabı buluşturmak olarak tanımlanabilir" (Öner, 2007, s. 133). Bibliyoterapi kitaplar yolu ile uygulanan bir terapi biçimidir. "Bilgi ile iyileşme" anlamına gelen bibliyoterapi antik dönemlerden bu yana kullanılan ruhun iyileştirilmesinde destekleyici bir yöntemdir (Yılmaz, 2014, s. 169). "İnsan okuduklarından bu dünyada yalnız olmadığını, bazı olayların kendi başına tesadüfen meydana gelmediğini anlar. Her insan yaşamında bazı travmalarla, bazı korkularla, bazı coşkularla yüz yüze gelebileceği gerçeğini öğrenir. Evrende yalnız olmadığını öğrenen birey kendine güç ve umut verir" (Öncü, 2012, s.149).

"Bibliyoterapi, kişisel gelişimi destekleyerek kişide oluşturduğu içgörü kazanma, kendini tanıma ve özgüven ile beraber, kişiyi karşılaşılabileceği olası sorunlara karşı daha güçlü duruma getirmektedir". Kelime anlamı olarak "ruh ve zihin sağlığını geliştirmek için literatürün" (edebiyatın) kullanılması anlamındadır (Demir, 2022, s.303-304). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanımı ile ilgili yapılan çalışmada kütüphanecilerin "öğretmenlere, uygun kitapların belirlenmesinde, kütüphane içinde yapılacak aktivitelerin planlanmasında ve kütüphane mekânında yapılabilecek diğer etkinliklerde kolaylık ve kaynak" sağlamada yardımcı olabileceği vurgulanmıştır (Bulut, 2010, s. 19).

Benlik saygısını zenginleştirici bir bibliyoterapi araştırmasında, tedavi grubuna seçilen altıncı sınıf öğrencilerine 8 hafta süren bir bibliyo-danışmanlık uygulaması yapılmıştır. "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (CSEI) ile ölçülen tedavi grubu deneklerinin benlik saygısı puanlarında önemli bir artış olduğu" görülmüştür (Karacan ve Güneri, 2010).

“Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü üçüncü sınıfta öğrenim gören 30 öğretmen adayından oluşan bir çalışma grubu” ile yapılan bir çalışmada “öğretmen adayları öğrenme ve öğretme süreçlerinde bibliyoterapi süreci için kullanılacak metinlerin özellikleri ile ilgili olarak %46,67’si öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılamalı, %33,33’ü yaşanan problemin çözümüne katkı sağlamalı, %30,00’u yaşanacak olası problemlerin çözüm yollarını göstermeli, %26,67’si öğrencinin gelişim düzeyine uygun olmalı, %20,00’si öğrencinin gelişimini desteklemeli, %20,00’si kahramanın özellikleri özdeşim kurulabilecek nitelikte olmalı, %20,00’si dil ve anlatım özellikleri öğrencinin düzeyine uygun olmalı, %20,00’si çocuğun anlam evrenine uygun olmalı, %16,67’si dil becerilerini geliştirmeli, %16,67’si farklı yazınsal türleri içermeli, %13,33’ü edebî /estetik değer taşımalı, %10,00’u çocuğun/öğrencinin düş ve düşünce dünyasını devindirmeli, %10,00’u metnin uzunluğu, puntosu sınıf düzeyine uygun olmalı ve %13,33’ü duygusal boşalmayı sağlayıcı, rahatlatıcı nitelikte olması gerektiğini belirtmişlerdir” (Türkben, 2022, s. 207).

“2015-2016 eğitim ve öğretim yılında 6.sınıf düzeyindeki 12 üstün zekâlı/yetenekli öğrenci” ile yürütülen çalışmada hem okumaya yönelik tutum ölçeği hem de problem çözme becerisi değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılara yazar Elif ŞAFAK’ın “*Sakız Sardunya*” kitabı okutulmuş ve kitap hakkında katılımcıların görüşleri, tuttıkları notlar, çizdikleri resimler nitel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda bu öğrencilerin “okumaya yönelik tutumlarının olumlu yönde değiştiği ve problem çözme beceri düzeylerinde artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır” (Taş, 2019).

İngilizce kaynaklarda bibliyoterapi alanında çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Büyük veri tabanlarında 5-16 yaş aralığındaki çocukların içe yönelim (örn. anksiyete ve depresyon) ve dışa yönelim (örn. saldırganlık) davranışlarının önlenmesi ve tedavisi ile prososyal sosyal davranışlarının (örn. başkalarına yönelik davranışsal niyetler ve tutumlar) güçlendirilmesi konularında, bibliyoterapinin etkinliğini ve etkililiğini değerlendirmek üzere yapılan çalışmalar incelenmiştir. Uygunluk açısından değerlendirilen 46 tam metin makaleden sekizi incelemeye dahil edilme kriterlerini karşılamış, araştırma sonucunda yaratıcı bibliyoterapinin çocuk davranışları üzerinde küçük ila orta düzeyde olumlu bir etkiye sahip olabileceği ortaya konmuştur (Montgomery ve Maunders, 2015).

Düşük sosyoekonomik statüdeki gençlerin okuma becerilerini ve sosyal-duygusal yeterliliklerini artırmaya yönelik yapılan uygulama çalışmasında katılımcıların; okuma tutumu, okuduğunu anlama ve sosyal duygusal yeterliliklerde kontrol grubuna göre

önemli ölçüde daha fazla kazanım elde ettiği bulunmuştur (Tijms, Stoop ve Pollock, 2018).

İlk kez 1993 yılında yayınlanan “*Bibliotherapy: A Clinical Approach for Helping Children*” bibliyoterapinin teorik temellerini, uygulama sürecini ve çeşitli duygusal ve davranışsal sorunların tedavisinde nasıl kullanılabileceğini ele almaktadır. Kitap, çocuklara yardım etmek için bibliyoterapinin klinik bir yaklaşım olarak nasıl kullanılabileceğini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Klinik psikoloji ve genel olarak psikoloji akademisyenleri, araştırmacıları ve uygulayıcıları için bir kaynak olan kitapta terapötik müdahale için uygun materyalin seçilebileceği 350'den fazla çocuk kitabı listelenmiş ve her biri kısaca açıklanmıştır (Pardeck ve Pardeck, 2013).

Okuma, çalışmamızda anket uyguladığımız çocukların yaşadıkları zor sürecin onlarda yarattığı travmaları, stresi, ruhsal sıkıntı ve sorunları aşmalarında önemli iyileştirici bibliyoterapik etkiye sahip olacağı söylenebilir.

2.2. OKUMA ALIŞKANLIĞINI ETKİLEYEN ETKENLER

Okuma alışkanlığını kazanma ve geliştirmede bazı kişisel özellikler ile anne ve baba başta olmak üzere okul, öğretmenler, arkadaş çevresi gibi çevresel etkenler etkili olmaktadır. Ancak öncelikle çocuğun küçük yaşlardan itibaren kitaba ısındırılması, kitapları sevmesi ve buna bağlı olarak okumayı sevmesi ve hayatının bir unsuru haline getirmesi gerekir (Dökmen, 1994, s. 20; Gürcan, 1996, s. 112). Ailenin maddi durumu ve okumayı sevmeme gibi sebepler de okuma alışkanlığıyla ilişkilidir.

Okuma alışkanlığını etkileyen ve genellikle bireysel ve sosyo-ekonomik etkenler olarak adlandırılan bu etkenlerden bazıları şunlardır:

“Bireysel etkenler: Okuma alışkanlığını edinmede dış etkenlerden çok kişinin içinden gelen istek ve yönelim etkilidir. Bireysel farklılıklar beraberinde okumaya karşı farklı tutumları, yaklaşımları da getirmektedir.

Çevre: Fiziksel ve sosyal çevrenin birey üzerinde şekillendirici etkisi vardır. Birey, doğumundan itibaren çevrenin olumlu ya da olumsuz etkileriyle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle sosyal çevrenin bireyin okuma alışkanlığı üzerindeki etkisi çok açıktır. Okumaya karşı olumlu yaklaşım içinde olan ya da okumaya karşı isteksiz bir çevrede yetişen bireylerin okumaya karşı tutumlarının aynı olması beklenemez.

Aile: Kişiliğin oluşumunda ilk adımların atıldığı, kişiliğin şekillendiği aile ortamının okuma alışkanlığının yerleşmesinde önemli bir payı vardır. Anne babanın bu anlamda bilinçli olması ve okuma konusunda olumlu model davranış geliştirmesi gerekmektedir.

Okul: Okuma alışkanlığının kazandırılmasında okulun özel bir önemi vardır. Bu nedenle okul sisteminin öğretmen, öğrenci, öğretim programları, ders kitapları, ders materyalleri gibi bileşenlerinin okuma ilgisini pekiştirici, okumaya yönelik güdüyü destekleyici yönde olması gerekmektedir” (Kolaç, 2019, s. 175).

Yukarıda sıralanan sosyo-ekonomik etkenlere öğretmen, arkadaş grubu ve kütüphane gibi unsurlar da eklenmelidir. Özellikle bu çalışma kapsamındaki ergen çocuklar için öğretmen, arkadaş grubu belirleyici güdüleyici kişiler olurken, kütüphane de onlara ücretsiz kitap ödünç verme, uygun okuma ortamı sağlama ve okumalarına rehberlik etme açılarından olanak sağlayıp destek verir.

Okuma alışkanlığının kazanılmasında ve geliştirilmesinde özellikle kitaba/kaynağa erişim açısından kütüphane ve kütüphanecilik hizmetleri önem kazanmaktadır. Kütüphanelerin önemli işlevlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- “Bireyin bilgi gereksinimini sağlama,
- Güvenilir bilgi sağlama,
- Bilgi edinme hakkını destekleme,
- Farklı kullanıcılara ve farklı düşüncelere hoşgörüyle yaklaşma,
- Sosyal yalıtımı azaltma ve kültürel içe alma işlevine sahip olma,
- Sosyalleşme işlevine sahip olma,
- Gençler için eğlenceli öğrenme yerleri olma,
- Göçmenlerin sosyal bütünleşmesini geliştirme,
- Kütüphane ağları aracılığıyla daha geniş topluluklarla bütünleşmeye katkı sağlama,
- Hem formal hem de informal iletişim merkezi olarak işlev yapabilme,
- Çocuk ile ebeveyn arasındaki iletişimi, dolayısıyla aile içi iletişimi güçlendirme,
- Toplum üyelerinin sosyal itibarını, kimlik ve kültürünü, toplumsal ilişki ve etkileşim alanlarını belirlemede etkili rol oynama,
- Bireyin sosyal ve ahlaki davranışlarda olumlu etki yaratabilme” (Karadeniz ve Yılmaz, 2015, s. 197).

Yukarıda sıralanan tüm kütüphane işlevleri, araştırmamız kapsamına aldığımız DS grubu için son derece önemlidir. Kütüphane kullanan ve okuyan DS grubu çocuklarının bu süreci çok daha kolay ve sağlıklı biçimde aşacağı söylenebilir.

“Okuma insan yaşamının çocukluk evresinde okulla birlikte kazanılan bir etkinlik olmakla birlikte bu etkinliğin süreklilik kazanması okuma alışkanlığını ortaya çıkarır”. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında çocukluk dönemi önemli bir faktördür. Çocuğun çevresi, kitaplarla etkileşimi, okul hayatına hazırlanmasında ebeveynlere büyük sorumluluk düşmektedir. “Bu sorumluluk genel olarak, çocuğun yazı içeren materyallerle tanışmasını ve onlara bağlanmasını sağlamak şeklinde açıklanabilir. Okul öncesi dönemde birçok davranışı görerek kazanan çocuklar, kendilerine model aldıkları ve bilgi kaynağı olarak gördükleri ailelerini sürekli izlerler. Bu noktada anne ve babaların evde kitap, gazete gibi materyalleri okuması ve bu eylemlerin çocuklar tarafından gözlenmesi çocukların okumaya karşı ilgisini sağlayacak bir davranıştır” (Çakmak ve Yılmaz, 2009, s. 492-494).

Sosyoekonomik etkenler; bireylerin ve toplumların, ekonomik ve sosyal durumlarını şekillendiren faktörlerdir. Bu etkenler arasında gelir düzeyi, eğitim seviyesi, meslek, yaşanılan bölge ve aile yapısı gibi unsurlar yer almaktadır. Sosyoekonomik faktörler ile okuma alışkanlığı arasındaki ilişki, eğitim araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan çalışmalar, sosyoekonomik durumun okuma becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Aikens ve Barbarin, 2008; Kieffer, 2010).

Düşük sosyoekonomik statüye sahip çocukların; okuma alışkanlıklarının gelişiminde daha fazla zorluklarla karşılaştığı ve bu durumun akademik başarılarını olumsuz etkilediği, okuma becerilerinde daha fazla desteği ihtiyaç duydukları belirtilmektedir (Aikens ve Barbarin, 2008; van Steensel, 2006). Sosyoekonomik ve kültürel faktörler gibi çevresel koşullar, çocuğun okumaya istek duymasında ve okuma alışkanlığı kazanmasında önemli etkenlerdir (Keleş, 2006, s.29).

“Çocuğu ilk kez kitap ile yüz yüze getiren ailesidir” Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte kitap okuması, onlara okuma materyalleri sağlaması ve okumayı teşvik etmesi, çocukların okuma becerilerini ve motivasyonunu olumlu yönde etkilemektedir (Topçu ve Yükselen, 2018). Bununla birlikte, okulların ve öğretmenlerin de okuma alışkanlığının geliştirilmesinde önemli bir rolü vardır. Öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmek için etkili öğretim stratejileri kullanmak ve onları okumaya teşvik etmek,

okuma alışkanlığının kazanılmasına katkıda bulunabilir (Çiftçi ve Temizyürek, 2008; Yıldız ve Akyol, 2011).

Sosyoekonomik ve kültürel düzeyin, kişilerin okuma düzeyleri üzerinde etkili olduğu çeşitli araştırmalarda saptanmıştır (Güneş, 1997; Snyder, Caccamise ve Wise, 2005) Ayrıca gelir düzeyi açısından kitap okuma sıklıklarına bakıldığında, “üst ve orta gelir düzeyindeki öğrencilerin büyük bölümünün orta düzeyde okuduğu; orta, alt orta ve alt gelir düzeyindeki öğrencilerin büyük çoğunluğunun zayıf düzeyde okuduğu” ortaya konmuştur (Tatar, 2022, s. 102). Düşük sosyoekonomik statünün okuma gelişimini olumsuz etkileyebileceği, ancak aile, okul ve öğretmenlerin desteğiyle bu olumsuz etkilerin azaltılabileceği vurgulanmaktadır (Aikens ve Barbarin, 2008; Topçu ve Yükselen, 2018).

Çocuklara çeşitli kişilik özellikleri ile tutum, alışkanlık ve davranışların kazandırılması ve geliştirilmesinde doğrudan etkili olan bireysel ve sosyo-ekonomik etkenler genelde ***ailenin gelir düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi ve mesleği*** olarak kabul edilir. Bu çalışmada da DS çocukların ailelerine ilişkin bu veriler alınmaya ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.3. DEZAVANTAJLI GRUPLAR VE OKUMA ALIŞKANLIĞI

Dezavantajlı terimi; genellikle sosyal, ekonomik veya eğitim açısından olumsuz koşullara sahip olan ve bu nedenle toplumda eşit fırsatlara erişmekte zorluk yaşayan birey veya grupları ifade etmek için kullanılmaktadır. Dezavantajlı çocukların ve gençlerin okuma alışkanlıkları, her zaman araştırmacıların ilgisini çeken bir konu olmuştur.

Dezavantajlı gruplar dendiğinde ilk akla gelen şüphesiz engellilerdir. Engellilerin ihtiyaç duydukları kaynaklar ve eğitim materyalleri daha özellikli, uygulanması gereken yöntemler daha sistematiktir (Girgin, 2005). Engelliler hatasız okuyabilmek için daha fazla desteğe ve ek zamana ihtiyaç duymaktadır (Tiryaki ve Altunay, 2024, s. 462). Görme kaybından kaynaklı okuma engelliler için teknolojinin gelişmesi ile birlikte sesli kitaplar, basılı kaynaklara kıyasla daha kolay ulaşılabilir hale gelmiştir (Atay, 2011, s. 419-420). Öte yandan engelli çocuğa sahip annelerin “engelli çocuğa sahip olmanın yarattığı özel sorunlarla baş edebilmek için daha çok bilinçlenmeye ve okumaya gereksinim duydukları” ortaya konmuştur (Tunç, 2011, s. 19).

Bu çalışmada ele alınan denetimli serbestlik (DS) kapsamındaki çocuklar klasik anlamda bir engelli grubu olarak adlandırılmaz. Ancak onlar için birtakım hukuksal, yasal ve sosyal engellerin söz konusu olduğu, yaşamlarında bu anlamda bazı sınırlılıkların ve dolayısıyla dezavantajların bulunduğu da göz ardı edilemez. Onları belirtilen çerçevede dezavantajlı bir grup olarak kabul etmekteyiz

Kamusal kaynaklara erişim açısından gelir düzeyleri birbirinden farklı mahallelerde yaşayan çocuklar arasında basılı kaynaklara erişimde çarpıcı farklılıklar olduğunu gösterilmiştir; orta gelirli çocuklar aralarından seçim yapabilecekleri çok çeşitli kaynaklara sahipken, düşük gelirli çocuklar eşit imkânlara sahip değildir ve bu durumun erken yaşta okuryazarlık gelişimleri üzerinde önemli etkileri olabilir (Neuman ve Celano, 2001).

Okuma motivasyonu, okuma alışkanlığının gelişiminde önemli bir faktördür. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin okuma motivasyonlarının düşük olması, okuma alışkanlıklarını olumsuz etkilemektedir (Becker, McElvany ve Kortenbruck, 2010) Bu durum, öğrencilerin akademik başarılarını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bayat, Şekercioğlu ve Bakır, 2014, s. 461). “Dezavantajlı grupta yer alan öğrencilerin Türkçe Öğretim Programında bulunan okuma-anlama ile ilgili kazanımları; okuma-anlama gelişimleri değerlendirildiğinde, özellikle bu grupta yer alan öğrenciler için uygulanan okuma anlama çalışmalarında özel bir çabaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir” (Aytaş ve Kardaş, 2014, s. 79). Dezavantajlı öğrencilerin okuma alışkanlıklarını geliştirmek için, okul ve aile iş birliği önemlidir. Öğretmenlerin, öğrencilerin okuma becerilerini ve motivasyonlarını artırmaya yönelik stratejiler kullanması, okuma alışkanlığının gelişimine katkıda bulunabilir (Yıldız ve Kaman, 2016, s. 519). Öte yandan çocuğun kendi odasının olması, yaşadığı evin iyi bir ısıtma sisteminin olması ve evde kitaplık bulunması gibi faktörlerin okuma motivasyonunu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Adıyaman ve Türkyılmaz, 2023 s. 977).

Halk kütüphaneleri ve bu kütüphanelerde verilen hizmetler temel alınarak yapılan çeşitli çalışmalarda, gelecekte kütüphanelerin; sosyal sorunlar ve sorumluluklar, yenilikçi hizmetler, dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar gibi konularda daha fazla yeni ve öncü roller alması gerektiği vurgulanmıştır (Odabaş ve Akkaya, 2018).

İster engellilik, ister sosyoekonomik nedenlerle olsun dezavantajlı grupların toplumda eşit imkanlara sahip olabilmesi için politika belirleyicilere ve uygulayıcılara büyük sorumluluklar düşmektedir. Okuma alışkanlığının, bu çalışma kapsamına alınan ve

belirli ölçüde dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek çocukların kazanması gereken en önemli alışkanlıklar arasında olduğu kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

3. BÖLÜM: DENETİMLİ SERBESTLİK

3.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Hukuk, kısaca; toplumsal kuralları düzenleyen, kişilerin haklarını ve devletin yaptırım gücünü belirleyen ilke ve yasaların bütünüdür. Kişilerarası ilişkileri ve hakları belirleyen bölümü özel hukuk; devleti, devletin organlarını ve bu organların birbiriyle olan ilişkilerini tanımlayan bölümü, kamu hukuku olarak adlandırılır. Hem kişilerarası hem devlet işleyişinde; suç ve ceza kavramlarının tanımı, bu iki kavramla ilgili ilkeler ve uygulamalar ceza hukuku alanına girmektedir (Wikipedia, 2024).

Denetimli serbestlik, genel olarak ceza hukukunun içinde, suçlunun bir yere kapatılarak değil toplum içinde ıslah edilmesi ve iyileştirilmesine dayanan ve tüm dünya hukuk sistemlerinde çeşitli şekillerde uygulanan onarıcı adalet yöntemidir. Onarıcı adalet, geleneksel adalet sistemlerinin cezalandırma yöntemine alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Ancak hukuk veya adalet normlarının yok sayılması olarak değil; yeniden suç işlemenin önlenmesinde, geleneksel hukuk sistemlerini destekleyen ve tamamlayan bir ceza sistemi teorisi (Işık, 2020, s. 17-18; Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, 2021, s. 11-25). Odağında mağdur olan, mağdurun zararının giderilmesi prensibi ile ilk zamanlardan beri hemen tüm kültürlerde yer alan adalet anlayışı, onarıcı adalet olarak tanımlanmaktadır. Modern hukuk sisteminde ise ilk olarak suça sürüklenmiş çocuğun (SSÇ), mevcut cezalandırma yöntemleri ile cezalandırılmasının daha kötü sonuçlar doğurduğundan yola çıkılarak tekrar gündeme gelmiş, onarıcı adalet kavramı hukuk alanında geniş anlamda tartışılmaya başlanmıştır. Burada öne çıkan kavramlar; mağdurun ihtiyaçlarının belirlenmesi ve zararının giderilmesinin yanında; failin verdiği zararın farkına varması, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasıdır (Baytaç, 2013). Türkiye’de onarıcı adalet kavramı “mağdur-fail arabuluculuğu” uygulaması olan uzlaştırmanın yürürlüğe girdiği 2005 yılından itibaren alanda tartışılan bir konu olmuştur. Denetimli serbestlik de bu kapsamda onarıcı adalet içinde yer alan uygulamalardan biridir (Akdeniz, 2019, s. 2).

“Denetimli serbestlik, gelişmiş ceza hukukunda; suçlu bireylerin iyileştirilmesi ve sosyal içermelerinin sağlanması, cezaların onarıcı adalet ilkesi çerçevesi dâhilinde infazının büyük derecede önemli bölümüdür. Bireyselleştirilmiş iyileştirme programlarının uygulandığı denetimli serbestlik sistemi suçluların rehabilite olmasında en etkili yöntemlerden biridir” (Eryalçın ve Birinci, 2021, s. 171; Eryalçın vd. 2021, s. 5-6). Denetimli serbestlik; hükümlülerin, yükümlülerin ve SSÇ’lerin ceza ve tevkif evlerinde

değil, toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, kişilerin iyileştirilmesi için program, hizmet ve kaynak sağlanan, amacı kişilerin yeniden suç işlenmesini önlemek ve toplumun korunmasını sağlamak olan bir infaz sistemidir (CTE-DS, 2019). “Günümüzde uygulanan denetimli serbestlik uygulamaları hükümlüyü sosyalleştirmeye ve üretken kılmaya yönelik olarak hapis cezasına alternatif uygulamalardır” (Apaydın ve Kaplan, 2019, s. 193).

Okuma alışkanlığı, çocukların DS içinde yürütülen iyileştirme, eğitimi destekleme ve boş zamanları değerlendirme etkinliklerini güçlendirecek ve daha verimli hale getirecek bir etkinlik türüdür. Bu nedenle de bu konuda yararlanılması gereken önemli bir araç ve olanaktır.

3.2. TÜRKİYE’DE DENETİMLİ SERBESTLİK VE YASAL DÜZENLEMELER

Anayasa'nın 61. maddesine göre “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur” (Anayasa, 1982). Türkiye’de denetimli serbestlik, (DS) 2005 yılında bir dizi yasa ile düzenlenmiş ve uygulamaya geçmiştir. “Denetimli serbestlik kararları, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilmektedir. Denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından aşağıda belirtilen 13 farklı karar türünün infazı gerçekleştirilmektedir:

- Adli Kontrol (Ceza Muhakemesi Kanunu, Madde: 109/3-b, c, e, j, k, l²; Çocuk Koruma Kanunu, Madde: 20/1-a, b, c³ ve 20/3⁴)

² Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir.... b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak. c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak. e) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığında arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek. i) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek. k) (Ek: 2/7/2012-6352/98 md.) Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek. l) (Ek: 2/7/2012-6352/98 md.) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.

³ Madde 20- (1) Suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adli kontrol tedbiri olarak Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesinde sayılanlar ile aşağıdaki tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilir: a) Belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak. b) Belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek.c) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak.

⁴ (3) (Ek:14/4/2020-7242/54 md.) Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından takip edilen çocuk için adli kontrol süresince rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir ve çocuk hakkında yapılacak ihtiyaç değerlendirmesine göre iyileştirme çalışmaları yürütülür.

- Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı - Şarta Bağlı Erken Tahliye (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Madde: 105/A⁵)
- Tedavi ve Denetimli Serbestlik (Türk Ceza Kanunu, Madde: 191/3⁶)
- Adli Para Cezasına Karşılık Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde: 106/3)
- Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar (Türk Ceza Kanunu, madde: 50/1-c, d, f)
- Hapis Cezasının Ertelenmesi ve Denetimli Serbestlik (Türk Ceza Kanunu, madde: 51/4-a, b, c; 51/5)
- Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma (Türk Ceza Kanunu, madde: 53/5)
- Etkin Pişmanlık Halinde Güvenlik Tedbiri Olarak Denetimli Serbestlik (Türk Ceza Kanunu, madde: 221/5)
- Koşullu Salıverilme Sonrası Denetimli Serbestlik (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde: 107/7, 8, 9)
- Mükerrirlere ve Bazı Suç Faillerine Özgü İnfaz Rejimi ve Denetimli Serbestlik (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde: 108/4, 6, 9)
- Hapis Cezasının Konutta İnfazı (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde: 110/2, 3, 4)
- Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Denetimli Serbestlik (Ceza Muhakemesi Kanunu: madde 231/8-a, b, c)
- Çocuğun Denetim Altına Alınması (Çocuk Koruma Kanunu, madde: 36)” (CTE-DS, 2021, s. 8).

Çocuk Koruma Kanununda “Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, 1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya

⁵ Madde 105/A – (Ek: 5/4/2012-6291/1 md.) (1) (Değişik:14/4/2020-7242/46 md.) Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.

⁶ Madde 191- (Değişik: 18/6/2014 – 6545/68 md.) 3) (Değişik:28/3/2023-7445/18 md.) Erteleme süresi zarfında şüpheli hakkında asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanır. Bu süre denetimli serbestlik müdürlüğünün teklifi üzerine veya resen Cumhuriyet savcısının kararı ile altışar aylık sürelerle en fazla iki yıl daha uzatılabilir. Hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen kişi, gerek görülmesi hâlinde denetimli serbestlik süresi içinde tedaviye tabi tutulabilir. Cumhuriyet savcısı, erteleme süresi zarfında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığını tespit etmek için yılda en az iki defa şüphelinin ilgili kuruma sevkine karar verir.

istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, 2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu...” ifade eder (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). Türk Ceza Kanunu 31/1 maddesine göre “Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir” (TCK, 2004). Kanunda “çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi” temel ilkelerdendir. “Çocuğa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda, Ceza Muhakemesi Kanunundaki koşulların varlığı halinde, mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Bu kişiler açısından denetim süresi üç yıldır” (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Ceza Muhakemesi Kanunu 231. Maddesi uyarınca haklarında “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması” ile Denetimli Serbestlik [DS] tedbirleri uygulanmasına karar verilen -suça sürüklenen çocuklar da dâhil olmak üzere- kişilere, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu kapsamında tedbir kararları uygulanmakta ve rehberlik hizmetleri verilmektedir (Ceza Muhakemesi Kanunu, 2004; Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, 2005). Çocuk Koruma Kanununun “Ek:14/4/2020-7242/54” maddesine göre “Denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından takip edilen çocuk için adli kontrol süresince rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir ve çocuk hakkında yapılacak ihtiyaç değerlendirmesine göre iyileştirme çalışmaları yürütülür” (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne [CTE] bağlı olarak teşkilatlandırılan Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığının [CTE-DS] ilgili yasaya göre görevleri arasında;

- “Suça sürüklenen çocukların temel ilkeler gözetilerek suç ortamından uzaklaştırılması, korunması, toplum içinde rehabilitasyonunun sağlanarak yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayan etkenlerin güçlendirmesi,
- Denetimli serbestlik müdürlüklerinin suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmetlerde genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmalarının sağlanması,
- Çocuk denetimli serbestlik hizmetlerine ilişkin politikaların belirlenmesi,

- Suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmetlerin kalitesinin artırılması için çeşitli proje ve çalışmaların yürütülmesi,
- Suça sürüklenen çocuklara yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi ve programların uygulamalarının takip edilmesi” de bulunmaktadır (CTE, 2019).

Türkiye’de 2021 yılı itibarıyla 145 merkezde denetimli serbestlik müdürlüğü faaliyetlerine devam etmektedir (CTE-DS, 2021, s. 7). En son yayınlanan 30 Ağustos 2022 tarihli istatistik bilgilerine göre DS’de takibi yapılan dosya ve kişi sayısı; yetişkinlerde 362.397, çocuklarda 6.361’dir. Önceki aylardan Temmuz 2022’de bu sayı toplam 440.788, Haziran 2022’de toplam 439.362 olarak gerçekleşmiştir (CTE-DS, 2022). Hem yetişkinler hem de çocuklar için en çok DS tedbiri, ikinci olarak Adli Kontrol (AK) ve üçüncü sırada Tedavi ve DS kararı verilmektedir (CTE-DS, 2021, s. 57). Genel olarak TCK Madde 86 ve Madde 89 yaralama suçları nedeniyle AK kararı verilmektedir. Hakkında AK kararı olan yükümlü kural orak DS birimine gelmek zorunda değildir, ikametgâhına en yakın karakolda imza atma yükümlülüğü bulunmaktadır.

DS tedbiri ile Tedavi ve DS kararı olan yükümlüler, TCK Madde 191 gereği “Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak” suçlarından kapsama alınmaktadırlar.

3.3. DENETİMLİ SERBESTLİK REHBERLİK HİZMETLERİ

Denetimli serbestlik rehberlik hizmetlerinin uygulanması için Çocuk Koruma Kanunu Madde 37⁷ ve Madde 38⁸ uyarınca “çocuğun kişisel özellik ve ihtiyaçları dikkate alınır

⁷ Denetim görevlisinin görevlendirilmesi Madde 37- (1) Denetim altına alınan çocukla ilgili olarak denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir. Ancak, korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde oniki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen çocuklar ile çocuğun aileye teslimi yönünde karar verilmesi hâlinde, bu çocuklar hakkında denetim görevi gözetim esaslarına göre Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yerine getirilir (2) Görevlendirme sırasında çocuğun kişisel özellik ve ihtiyaçları dikkate alınır ve çocuğa kolay ulaşabilecek olanlar tercih edilir.

⁸ Denetim görevlisinin görevleri Madde 38- (1) Denetim görevlisinin görevleri şunlardır: a) Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak. b) Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek. c) İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak. d) Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek. e) Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek. f) Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet savcısı veya mahkemeye rapor vermek. 2) Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar (3) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların

ve çocuğa kolay ulaşabilecek olanlar tercih” edilerek CTE-DS Müdürlüğü (Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü) tarafından bir denetim görevlisi görevlendirilir.

Denetim görevlisinin görevleri arasında;

- “Çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak
- Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek” de bulunmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

CTE-DS'nin Çalışma Raporu incelendiğinde “Avrupa Birliği'nin mali desteği, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin ve UNICEF'in eş finansmanı ile UNICEF'in teknik desteği sağlanarak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından ‘Türkiye’de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinde Çocuklar İçin Etkili Bir Risk Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi’ 2015-2018 yılları arasında yürütülmüştür. Proje kapsamında daha etkili, önleyici ve rehabilite edici bir müdahale sistemi oluşturularak Türkiye’deki çocuk adaleti sisteminin verimliliğinin ve etkililiğinin artırılması ve denetimli serbestlik hizmetlerinden faydalanan çocukların topluma yeniden kazandırılması amaçlarıyla Denetimli Serbestlik Gençlik Programı (DENGE Programı) oluşturulmuştur” Programın, “çocuğu suça sürükleyen risk faktörleri ile suçtan uzak tutan koruyucu faktörlere odaklanan risk ve ihtiyaç değerlendirme aracı” olan “Reform” bölümünde çocuğun hayatındaki 8 temel alana odaklanılmıştır. “Bu alanlar: Suç Davranışı, Aile İlişkileri, Eğitim ve İş Durumu, Sosyal Çevre ve Akran İlişkileri, Boş Zaman Değerlendirme, Genel Sağlık Durumu, Madde Kullanımı, Tutum ve Davranışlarıdır” Hem Denge Programında hem de genel olarak denetimli serbestlikte yapılan iyileştirme çalışmaları; çocuğun da dâhil olduğu hedef belirleme, bireysel görüşmeler, grup çalışmaları, seminer, boş zaman yapılandırılması vb. faaliyetler ile çocuğun eğitim, kişisel gelişim ve sosyoekonomik durumunun daha iyi hale getirilmesini amaçlamaktadır (CTS-DS, 2021).

Haklarında DS kararı verilen yükümlülere yönelik iyileştirme çalışmaları; yapılacak faaliyetlerle ilgili gerekli eğitimleri almış sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen mesleklerinden DS uzmanları tarafından yürütülmektedir. 2021 yılı istatistiklerine göre DS uzmanları; 263 psikolog, 384 sosyolog, 97 sosyal çalışmacı ve 257 öğretmenden oluşmaktadır (CTS-DS, 2021, s. 62). İyileştirme faaliyetleri kapsamında yapılan bireysel görüşme uygulamaları şunlardır:

---

yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zorundadırlar (4) Çocuğun yakınları denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemezler.

- Değerlendirme Görüşmeleri
- Yoğun Bireysel Görüşme
- Bireysel Müdahale Görüşmeleri (Uzun Süreli Bireysel Görüşme)
- Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Öfke Kontrolü Programı – ÖfkeSİZ
- Etkin İletişim Becerileri (Çocuklara Yönelik)
- Öfke Yönetimi Becerileri (Çocuklara Yönelik)
- Bilinçli Farkındalık (Çocuklara Yönelik)
- Görüşme ve İlişki Geliştirme Becerileri (Çocuklara Yönelik) (Eryalçın, Eryalçın ve Duyan, 2022, s. 435).

Ankara DS içinde sunum ve toplantı odası şeklinde düzenlenmiş bir kütüphane mevcuttur. Ancak içerisindeki kitap sayısı çok sınırlıdır; kitaplara ve gerekli diğer kaynaklara, bunları yerleştirecek raflara ve kataloglama hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. DS Daire Başkanlığı yayınlarından bazıları⁹ kütüphanede, DS hizmetleri ile ilgili broşürler bekleme salonunda ziyaretçilerin kullanımına sunulmaktadır.

2021 yılında çocuklarla ilgili “uyarı, dosya yakıt kapatma talebi, ceza infaz kurumuna iade talebi, yükümlülüğün kaldırılması veya değiştirilmesi ya da ara verilmesi talebi, denetim planı onay talebi, elektronik izleme ile takip talebi, adres değişikliği talebi, diğer” konularında 9.013 adet infaz işlemleri değerlendirme komisyon kararı alınmıştır (CTS-DS, 2021, s. 74).

Uzman personel sayıları ile karar sayıları kıyaslandığında, etkili ve verimli bir rehberlik hizmetinin verilebilmesi için uzman personel sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Rehberlik hizmetlerini yürütecek uzman personelin çocuklara okuma alışkanlığı konusunda da yardımcı olabilecek bilgi ve beceriye sahip olması önemli bir avantaj olacaktır.

3.4. DENETİMLİ SERBESTLİK LİTERATÜR DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, denetimli serbestlik uygulamasına bir ceza infaz yöntemi olarak yer veren çalışmalara değil, odağında okuma ve okuma alışkanlığına dair bilgilerin olduğu araştırmalara bakılmış, bu yaklaşımdaki çalışmalar değerlendirilmiştir. İncelenen çalışmalarda genel olarak yükümlülerin, okuryazarlık ve eğitim durumu ile ilgili bilgilerinin öne çıktığı söylenebilir.

⁹ <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/581/dosya/yayinlarimiz05-08-202110-48.pdf>

Türk eğitim politikası açısından bakıldığında “Anayasa ve Milli Eğitim Kanunu incelendiğinde gençlerin, kötü alışkanlıklardan ve suçtan korunması gereken bir grup olarak ele alındığı görülmektedir. Yönetmelikler, genelgeler ve yönergeler açısından ise okuma alışkanlığı, bir ‘boş vakitleri değerlendirme yolu’ olarak ortaya çıkmaktadır” (Karaaslan, 2016, s. 110). Yükümlülerin denetimli serbestlik sürecinde iyi bir hizmet almasının, yeniden suç işlemelerinin önüne geçeceği, topluma katılımlarına ve bireysel olarak ilerlemelerine katkı sağlayacağı beklenmektedir (Eryalçın ve Birinci, 2021, s. 173).

Çocuğun suça sürüklenmesinde arkadaş grubu, okul ve çalışma hayatındaki şartlar ile boş zaman etkinlikleri etkilidir (Uluğtekin, 2012). Araştırmaya katılan çocuk ve gençlerin belirttiğine göre; ailede yaşanan çatışmalar ve aileden uzaklaşma ile arkadaşlarla olan ilişkileri suça sürüklenmede etkili olmuştur (Solak, 2021, s. 100). “Çocuklar kendine özgü gelişim özellikleri nedeniyle yetişkinlerden ayrı değerlendirilmesi gereken ve özel gereksinimleri olan bir gruptur. Suça sürüklenen çocuklarla yapılan çalışmalarda sadece çocuğa yönelik iyileştirmeler yapıp, aile, sosyal çevre ve sosyal politika bağlamında planlı değişim süreci başlatılamıyorsa uygulanan programlar yetersiz kalacaktır” (Karataş, 2017, s. 1).

2007-2010 yılları arasında Ankara 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde karara bağlanan ve mağdurları da çocuk yaş grubunda olan 188 olguya ait dava dosyalarının incelenmesi sonucunda; suça sürüklenen çocukların (SSÇ) 168’inin (%90,3) ilköğretim, 18’inin (%9,7) ise lise düzeyinde eğitimi olduğu ve bu çocukların 50’sinin (%26,9) hala eğitimine devam ettiği/öğrenci olduğu belirlenmiştir (Şengül vd. 2012).

Ankara DS’de 2014 yılında sosyoloji alanında yapılan bir çalışmada 16-25 yaş aralığında yaş ortalaması 21,69 olan 150 katılımcı ile “sosyodemografik özellikler, aile, suçlu davranış ve denetimli serbestlik sürecine ilişkin faktörler hakkında bir dizi bilgi edinilmiştir. Eğitim düzeylerinde; okuryazar olmayan %12,7 ile 19 kişi, okuryazar olan %9,3 ile 14 kişi, ilkokul mezunu %26,7 ile 40 kişi, ortaokul mezunu %28 ile 42 kişi, lise mezunu %14,7 ile 22 kişi, üniversite mezunu %8,7 ile 13 kişi olarak tespit edilmiştir (Eryalçın ve Duyan, 2020).

Bartın DS’de 2018 yılında psikoloji alanında yapılan bir çalışmada 32 yükümlünün katılımıyla yapılan çalışmada katılımcıların umutsuzluk düzeyleri ile eğitim seviyesi, gelir durumu gibi sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki incelenmiştir. “32 katılımcının %6.3’ünün sadece okur-yazar, %6.3’ünün ilkokul terk, %28.1’inin ilkokul

mezunu, %34.4'ünün ortaokul mezunu, %18.8'inin lise ve %6.3'ünün üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Gelir düzeyleri incelendiğinde %46.9'unun düşük gelirli, %50'sinin orta gelirli ve %3.1'inin ise yüksek gelirli olduğu" bulunmuştur (Duman, 2018).

Sosyoloji alanında "yükümlü ve uzmanların denetimli serbestlik sistemi ve uygulamalarına ilişkin değerlendirme biçimlerinin saptanması" amacıyla İzmir'de yapılan çalışmada 20 hükümlü ve 10 DS uzmanı ile görüşülmüştür. Araştırmada "etiketleme kuramının suç tekrarının önüne geçilebilmesine yönelik öne sürdüğü temel sayıltılarla denetimli serbestlik uygulamalarının paralellik arz ettiği saptanmıştır. Kurama göre, istenmeyen davranışın ön plana çıkarılması kötülüğün dramatize edilmesine neden olarak suç eyleminin büyümesi" ile sonuçlanabileceği değerlendirilmiştir (Gün ve Erol, 2023). Bu alanda bir başka çalışmada da Türkiye'nin 81 ilinden 8234 işveren ile 1915 eski hükümlü ve denetimli serbestlik yükümlüsünün dâhil edildiği çalışmada, bu hükümlü ve yükümlülerin istihdam sorunu araştırılmıştır. "Eski hükümlü ve denetimli serbestlik yükümlülerinin çalışmamalarının en önemli nedeni iş bulamamaları, bunun en önemli nedeni ise yaşanan yerdeki genel işsizlik durumu" olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmada, işverenler tarafından "eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik yükümlülerinin düşük düzeyde istihdam edilmelerinin en önemli nedeni ise işverenlerin bu kişilere karşı olan önyargı ve olumsuz tutumları gelmektedir" (Savaş ve Eryalçın, 2020, s. 336).

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında İzmir'de yapılan "suça sürüklenen çocukların benlik uyum düzeylerini ve psikolojik semptomlarını ortaya koymayı amaçlayan ve değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik" doktora çalışmasında 148 katılımcı ile görüşülmüş ve çeşitli ölçekler uygulanmıştır. Katılımcıların "öğrenim durumuna göre; %2'si ilkokul mezunu, %1.4'ü ortaokul öğrencisi, %43.2'si ortaokul mezunu ve %53.4'ü lise öğrencisidir. Annelerin %10.1'i okuryazar, %37.2'si ilkokul mezunu, %21.6'sı ortaokul mezunu, %18.9'u lise mezunu ve %2'si yükseköğrenim mezunu olup %10.1'inin öğrenim durumu bilinmemektedir. Babaların %4.7'si okur yazar, %42.6'sı ilkokul mezunu, %30.4'ü ortaokul mezunu, %14.9'u lise mezunu ve %2.7'si yükseköğrenim mezunu olup %4.7'nin öğrenim durumu bilinmemektedir. Çocukların %12.8'i ailelerini düşük gelir düzeyinde, %62.2'si ailelerini orta gelir düzeyinde ve %25'i ailelerini iyi gelir düzeyinde olarak algılamaktadır. Araştırmada "suça sürüklenen çocukların benlik uyum düzeylerinde; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, kardeş sayısı, ebeveyn yoksunluğu ve bir işte çalışma durumu değişkenlerinde, gruplar

arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu” ve bu çocukların “psikolojik semptom düzeylerinde; cinsiyet ve kardeş sayısı değişkenlerinde, gruplar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur” (Arıkan, 2021, s. 90, 100-101).

“İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nde denetime tabi tutulan 18-30 yaş arası 60 kişiyle derinlemesine görüşme” yapılan çalışmada “gençlerin suç işlemleri ile aile yapıları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcının annelerinin 52’si, babalarının ise 6’sı okuryazar değildir. Anneler arasında ortaokul, lise ve üniversite mezunu bulunmamaktadır. Babaların çoğunluğu ise ilköğretim mezunudur. Babalar arasında lise ve üniversite mezunu bulunmamaktadır” Asıl olarak genç suçluluğunda aile etkisinin araştırıldığı çalışmada katılımcıların kendi eğitim düzeyleri, okuma alışkanlığı veya okuma düzeylerine ilişkin bir veriye rastlanmamıştır (Şentürk Dızman ve Oktik, 2022).

Malatya Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde 2018 yılında koşullu salıverilen 1153 dosyanın sosyodemografik özelliklerinin incelendiği çalışmada, çalışmaya katılan yükümlülerin; yaş aralığının 15 ila +65 yaş arasında olduğu, en çok suç işlenen yaş aralığının 25-34 yaş ve eğitim seviyelerinin düşük olduğu bulunmuştur. Katılımcıların eğitim durumu; okuryazar değil 21 kişi, okuryazar 15 kişi, ilköğretim 341 kişi, ortaokul 363 kişi, lise 173 kişi, üniversite 53 kişi, bilinmeyen 187 kişidir (Porsuk, 2022).

Adana ve Ankara DS’den 18-25 yaş arası 16 altı erkek ve 4 kadın katılımcının yer aldığı çalışmada, katılımcıların suça sürüklenme deneyimleri görüşme yoluyla araştırılmıştır (Solak, 2021). Nitel bir araştırma yapıldığı için, çalışmada sadece katılımcılara ait kişisel bilgiler bulunmaktadır.

Türkiye’de DS kapsamındaki çocuklar ve yetişkinler ile farklı disiplinlerde yakın zamanlı çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak bu kapsamdaki çocuklar, gençler ve yetişkinlerin okuma alışkanlıkları veya okuma düzeylerine ilişkin Türkçe kaynaklarda bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ancak bulguları açısından çok değerli bir çalışmada; “Madde kullanımının yoğun derecede serbest zaman değerlendirme aktivitesi ve sosyalleşme aracı olarak kullanıldığı, madde kullanım öyküsü olanların çoğunluğunun serbest zaman değerlendirme anlamı düşük olduğu tespit edilmiş, serbest zaman değerlendirme alışkanlığının madde bağımlılığının önlenmesinde ve yeniden nüks etmemesinde önemli olduğu” belirtilmiştir. Çalışma Ankara ve Ankara Batı DS’de yürütülmüş, 18 yaş

üzeri 300 kişi katılmıştır. Katılımcıların “%13,3’ünün ilkokul, %30,3’ünün ortaokul, %38,7’sinin lise ve %13,7 üniversite mezunu olduğu”, %4’lük grubun ise sadece okuryazar olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Katılımcılardan 29 kişi esnaf, 218 kişi işçi, 41 kişi işsiz, 12 kişi kamu görevlisi olarak meslek durumunu bildirmiştir. Katılımcılardan %13,7’si “Kitap, dergi, gazete okurum”, %4,3’ü “Sanatsal faaliyetlere katılım (resim, müzik, dans vb)”, %12,7’si “Sinemaya, tiyatroya giderim” ve %1,7’si “Kursa giderim” seçeneğine “evet” yanıtı vermiştir (Yasav, 2019). Sonuçların da gösterdiği gibi katılımcıların eğitim ve okuma alışkanlığı düzeyleri düşük seviyededir.

Adli tıp bilim dalında Ankara’da yapılan ve ergenlerin suça yönelme sebeplerinin araştırıldığı bir çalışmada, 12-15 yaş aralığında olan katılımcıların “%57,6’sının okula devam etmediği” anlaşılmıştır (Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007). Zorunlu eğitim çağında okula devam etmeme oranı çok yüksek düzeydedir.

Türkiye’de ve dünyada mahkûmlarla yapılan çalışmalar da bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da mahkûmların okuma ve yazma becerilerinde zorluklar yaşadığı, eğitime yönelik tutumlarının olumsuz olduğu ve sıklıkla okulu terk ettikleri; verilen eğitimin başarısı ve o eğitime mahkûmların katılımı için farklı öğrenme yöntemlerinin, kültürel geçmişlerini ve öğrenme ihtiyaçlarını tanıyan anlamlı bağlamlara sahip öğrenci merkezli programların gerektiği; mahkûmların sadece etkili bir şekilde okumayı öğreten değil, aynı zamanda tahliye edildiklerinde topluma olumlu bir geçiş yapabilmeleri için gerekli takviyeyi sağlayan eğitim programlarına ihtiyaçları olduğu ortaya konmuştur (Vacca, 2004).

Amerika Birleşik Devletleri’nde cezaevinde fark eğitim programlarına katılan mahkûmların (örneğin temel beceriler, Genel Denklik Derecesi (GED), istihdama hazırlık ve iş eğitimi) okuryazarlık ve aritmetik yeterliliği araştırılmıştır. Lise seviyesine ulaşmamış ve herhangi bir programa katılmamış mahkûmların en düşük okuryazarlık ve sayısal becerilere sahip olduğu bulunmuştur. Buna karşılık, temel beceri programlarına katılan mahkûmlar hem okuryazarlık hem de aritmetikte bu referans grubundan önemli ölçüde daha yüksek performans göstermiştir (Cai, Ruhil ve Gut, 2019).

Yine Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir çalışmada; 1980–2017 yılları arasında yaklaşık 40 yıl içinde yapılan çalışmalar incelenmiş, mahkûmlara hapis hanece kaldıkları süre boyunca eğitim verilmesinin tahliye edildikten sonra yeniden suç işleme olasılıklarını azaltıp azaltmadığı ve istihdamlarını artırıp artırmadığı araştırılmıştır. Islah

eğitimi programlarına katılan mahkûmların, ıslah eğitimi programlarına katılmayan mahkûmlara kıyasla yeniden suç işleme olasılığının %28 daha düşük olduğu ve ıslah eğitimi alan mahkûmların tahliye sonrası iş bulma olasılıklarının ıslah eğitimi almayan mahkûmlar kadar yüksek olduğu tespit edilmiştir (Bozick, Steele, Davis, 2018).

Hırvatistan'da yapılan bir çalışmada ise altı ceza infaz kurumundaki mahkûmların okuma ilgi ve alışkanlıkları ile ceza infaz kurumu kütüphanelerine yönelik algı ve kullanımları araştırılmış, katılımcılar; okumanın en popüler boş zaman aktivitesi olduğunu, cezaevine gelmeden öncesine kıyasla şimdi daha fazla okuduklarını okumanın cezaevindeki hayatlarını kolaylaştırdığını ve cezaevinde geçirdikleri zamanın kitaplarla daha hızlı geçtiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların sadece yaklaşık dörtte birinin cezaevi kütüphane koleksiyonundan memnun olduğu ve neredeyse beşte birinin aradıkları hiçbir şey orada olmadığı için kütüphaneyi ziyaret etmediği tespit edilmiştir (Tanacković, Bajić ve Ivanović, 2021).

Literatürde yer alan ve bazı sonuçları verilen yukarıdaki çalışmalara dayanarak hem DS hem de cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerle ilgili araştırmalar yapıldığı ancak doğrudan onların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine yapılan araştırma sayısının son derece sınırlı olduğu söylenebilir. Bu durum bizim çalışmamızın özgünlüğünü artırmaktadır.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, Ankara’da ve Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde takibi yapılan, haklarında DS kararı bulunan çocukların okuma alışkanlıkları ile ilgili özelliklerini belirlemek için uygulanan anket sonucu elde edilen veriler sunulacak ve değerlendirilecektir.

4.1. OKUMA ALIŞKANLIĞI ANKETİ VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ankara Denetimli Serbestlik Uygulaması kapsamında izlenen ve araştırma evrenini oluşturan 100 çocuktan 83’ü anketimizi yanıtlamıştır. Elde edilen veriler aşağıda sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

4.1.1. Katılımcıların Demografik Sosyoekonomik Özellikleri ve Okuma Alışkanlığı

Bu bölümde demografik özellikler olarak katılımcıların yaş ve cinsiyetleri, sosyoekonomik özellikler olarak da eğitim düzeyleri, meslekleri, anne-babanın eğitim düzeyi ve mesleği ile ailedeki çocuk sayısı bulguları verilecek ve bu bulgular ile çocukların okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki irdelenecektir.

Araştırmada demografik bir özellik olarak öncelikle **cinsiyet** unsuruna ilişkin bulgular değerlendirilmiştir. Anketi yanıtlayan çocukların 8’i (%9,6) kız, 75’i (%90,4) erkektir. Kız çocukların kitap okuma sıklığının (%62,5) erkeklere göre (%53,6) yaklaşık %9 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kızlarda orta ve iyi düzey okur oranı da (%25 ve %12,5), erkeklere göre (%15,9 ve %8,7) daha fazladır. Araştırmada katılımcıların cinsiyeti ile kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 0.627$, $p = ,904$).

Bir başka demografik özellik **yaştır**. Katılımcıların 3’ü (%4,3) 14 yaşında, 9’u (%13) 15 yaşında, 15’i (%21,7) 16 yaşında, 41’i (%59,4) 17 yaşında ve 1’i de (%1,4) 18 yaşındadır. Araştırmaya katılanların yarıya yakını 17 yaşındadır. Elde edilen verilere göre, “katılımcının yaşı ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı” arasında istatistiksel olarak **anlamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 30,066$, $p = ,004$). Çocuklarda yaş büyüdükçe “hiç kitap okumam” diyen sayısı arttığı bulunmuştur. Bunun nedeni eğitime devam etmeme ile ilgili olabilir. En kalabalık olan 17 yaş grubunda “hiç kitap okumam” diyenlerin oranı %47,4’tür ve grupta ayda 2 kitap ve daha fazla okuyan “üst düzey okuyucu” olmadığı görülmüştür.

Tablo 1: Katılımcıların yaşlarına göre kitap okuma sıklığı

	<i>Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı</i>									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
Yaş	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
14 yaş	1	33,3	-	-	-	-	2	66,7	3	100
15 yaş	2	22,2	3	33,3	3	33,3	1	11,1	9	100
16 yaş	8	53,3	1	6,7	4	26,7	2	13,3	15	100
17 yaş	18	47,4	16	42,1	4	10,5	-	-	38	100
18 yaş	-	-	1	100	-	-	-	-	1	100
Toplam	29	43,9	21	31,8	11	16,7	5	7,6	66	100
* Yanıtlamayan sayısı: 17										
* $\chi^2 = 30,066$, $p=,004$										

Çocukların **eğitim düzeyi**, sosyoekonomik bir özellik olarak değerlendirilmiştir. Katılımcılar arasında okuryazar olmayan 2 (%2,9), ilkokul mezunu olan 3 (%4,3), ortaokul mezunu olan 49 (%70) ve lise mezunu olan 16 çocuk (%22,9) bulunmaktadır. Anket yapılan 83 katılımcı varken yanıt verilme sayısı 70'tir. Veriler incelendiğinde ortaokul mezunu olan kişi sayısının fazla olduğu, diğer büyük bir dilimi ise lise mezunu olanların oluşturduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların eğitim durumu ile kitap okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($\chi^2 =13,713$, $p= ,121$). İlköğretime devam eden çocukların %33,3'ü orta düzey okuyucu ve %33,3'ü de üst düzey okuyucu olmak üzere toplam %66,6'sının kitap okuma alışkanlığı olduğu ortaya çıkmıştır. Ortaokul mezunlarında her düzeyde okur bulunduğu ve toplam %66,6'sının kitap okuma alışkanlığı olduğu anlaşılmıştır. Eğitime devam etmeyen lise mezunlarının ise %73,3'ünün kitap okuru olmadıkları anlaşılmıştır. Bulguların eğitime devam etme ile kitap okuma alışkanlığı arasındaki olumlu ilişkiye işaret ettiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan **çocukların meslekleri** bir diğer sosyoekonomik özelliktir. Katılımcılar "barista, berber (2 kişi), bilgisayarlı makine (2 kişi), CNC, çocuk animasyon, dizel motorlu araçlar, dönerci (3 kişi), döşeme, erkek kuaförü, fırın (2 kişi), garson, ısıtma ve soğutma iklimlendirme, iş makinası tamiri hidrolik, kağıt toplayıcısı, karton (kağıtçı), kaynak, kaynakçı, kepçe, lastikçilik, mobilya, motokurye, oto tamir, otomasyon, restoran, sanayi, serbest, sporcu (2 kişi), tamirci, tesisat" şeklinde beden

gücüne dayalı çeşitli işlerde çalıştığını bildirmiştir. Katılımcılardan 20'si eğitim ve meslek bilgilerini yazmamıştır. Katılımcıların yarısından fazlası örgün eğitim dışındadır. Üniversite öğrencisi olan katılımcı bulunmamaktadır, 16 lise mezunu ile 2 okuryazar olmayan katılımcı eğitime devam etmemektedir. Bir işte çalıştığını söyleyen 33 katılımcının yaptıkları işlere bakıldığında hemen hepsinin beden gücüne dayandığı ve ayrıca bu işlerin -katılımcıların yaş ve mezuniyet bilgileri göz önünde bulundurulduğunda- örgün bir mesleki eğitim temeli bulunmadığı veya çıraklık düzeyinde olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcılardan; örgün eğitimde okula devam ettiğini belirten katılımcılar "öğrenci"; hem okuduğunu hem de yukarıdaki işlerden birinde çalıştığını beyan eden katılımcılar "öğrenci ve çalışıyor", doğrudan yukarıdaki meslekleri beyan eden katılımcılar "çalışıyor" olarak üç grupta sınıflandırılmış ve dağılımları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların okula devam etme ve çalışma durumları

Katılımcıların Okula Devam Etme ve Çalışma Durumları	Sayı	%
Öğrenci	27	42,9
Öğrenci ve çalışıyor	3	4,8
Çalışıyor	33	52,4
Toplam	63	100
Yanıtlamayan sayısı: 20		

Anket verilerine göre katılımcıların okula devam etme ve çalışma durumları ile kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 22,875$, $p = ,001$). Öğrenci olan grupta her düzeyde kitap okurluğu görülmüştür ve kitap okuyanların toplamı %84'tür. Öğrenciliği bitmiş ve çalışan grupta ise zayıf okuyucu ve orta düzey okuyucu olmak üzere iki grup bulunmakta olup, toplam kitap okuru bu grupta %38,7 olarak ortaya çıkmıştır.

"Ankara'da DS (Denetimli Serbestlik) kapsamındaki çocuklar zayıf bir okuma alışkanlığına sahiptir ve eğitimle ilişkilerinin sürmesi okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemektedir" şeklinde kurulan araştırma hipotezinde, eğitime devam etmenin okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilediği doğrulanmıştır.

Tablo 3: Katılımcıların okula devam etme ve çalışma durumlarına göre kitap okuma sıklıkları

Okula Devam Etme ve Çalışma Durumu	Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Öğrenci	4	16,0	6	24,0	8	32,0	7	28,0	25	100
Öğrenci ve çalışıyor	2	66,7	1	33,3	-	-	-	-	3	100
Çalışıyor	19	61,3	10	32,2	2	6,5	-	-	31	100
Toplam	25	42,4	17	28,8	10	16,9	7	11,9	59	100
Yanıtlamayan sayısı: 24										
$X^2 = 22,875$, $p = ,001$										

Anne ve babaların eğitim düzeyleri araştırmada ele alınan bir diğer sosyoekonomik özelliktir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların annelerinden 6'sı (%7,7) okuryazar değildir. Annelerin 26'sı (%33,3) ilkokul mezunu, 15'i (%19,2) ortaokul mezunu, 24'ü (%30,8) lise mezunu ve 7'si de (%9) üniversite mezunudur. Annenin eğitim düzeyi sorusuna 5 katılımcı yanıt vermemiştir. Annesi okuryazar olmayan veya ilkokul mezunu olan katılımcılarda "üst düzey okuyucu" bulunmaz iken, lise ve üniversite mezunu anneye sahip olan katılımcılarda her düzeyde kitap okuru bulunmaktadır. Lise mezunu anneye sahip katılımcılarda kitap okuru (her sıklıkta okuyanların tümü) oranı %63,6, üniversite mezunu anneye sahip katılımcılarda kitap okuru oranı %66,7'dir. Elde edilen verilere göre, katılımcının annesinin eğitim durumu ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 10,056$, $p = ,637$).

Araştırmada babaların eğitim düzeylerine ilişkin elde edilen verilere göre; 4 baba (%5,5) okuryazar değil, 23 baba (%31,5) ilkokul mezunu, 20 baba (%27,4) ortaokul mezunu, 15 baba (%20,5) lise mezunu ve 11 baba (%15,1) üniversite mezunudur. Bu soruya da 10 katılımcı yanıt vermemiştir. Annelerin eğitim durumuna kıyasla babaların eğitim düzeyi daha yüksek görünmektedir. Üniversite mezunu babaya sahip olan katılımcılar içinde kitap okumayanların oranı tüm babaların eğitim düzeylerine göre düşüktür ve üniversite mezunu babaya sahip olan katılımcıların %81,9'u kitap okurudur. Araştırmada katılımcının babasının eğitim durumu ile katılımcının kitap okuma

alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 14,137$, $p = ,292$).

Anne-baba meslekleri de bir başka sosyoekonomik özelliktir. Katılımcılar annelerinin mesleklerini “ev hanımı, aşçı, temizlik işleri, müşteri temsilcisi ve teknisyen” olarak belirtmişlerdir. Veriler analiz edilirken annelerin meslekleri, işin adı ve annenin eğitim durumuna bakılarak “ev hanımı” yanında “beden gücüne dayalı işler” ve “zihin gücüne dayalı işler” şeklinde üç grupta sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre katılımcıların annelerinden 24 anne (%66,7) ev hanımıdır; 10 anne (%27,8) beden gücüne dayalı işlerde ve 2 anne (%5,6) zihin gücüne dayalı işlerde çalışmaktadır. Annenin mesleği sorusuna 47 katılımcı yanıt vermemiştir.

Araştırma verilerine göre, katılımcının annesinin mesleği ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 16,120$, $p = ,013$). Annesi ev hanımı olan katılımcı grubunda her düzeyde kitap okuru bulunmaktadır. Bu grupta kitap okurlarının toplamı %63,6 oranındadır ama veri kaybı nedeniyle sağlıklı bir yorum yapmak mümkün görünmemektedir.

Katılımcılar, **babalarının mesleklerini** “ahşap dekorasyon, kafe, çiftlik, dönerci, döşemeci, düzenli bir işi yok, engelli, gemi dönüşüm, güvenlik (2 kişi), hukuk danışmanı, işçi, kağıtçı, kaynakçı, künefe ustası, mobilyacı, montaj, optisyen, pompacı, restoran, serbest (5 kişi), şoför (3 kişi), taksici (2 kişi), teknisyen, tesisatçı, ticaret, tütün dükkanı, işsiz” olarak belirtmişlerdir. Veriler analiz edilirken babaların meslekleri, işin adı ve babanın eğitim durumuna bakılarak “işsiz” yanında “beden gücüne dayalı işler” ve “zihin gücüne dayalı işler” şeklinde üç grupta sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre katılımcıların babalarından 3 baba (%8,6) işsizdir; 28 baba (%80) beden gücüne dayalı işlerde ve 4 baba (%11,4) zihin gücüne dayalı işlerde çalışmaktadır. Bu soruya yanıt vermeyen katılımcı sayısı 48’dir. Eldeki verilerden çıkan sonuçlar doğrultusunda; babanın beden gücüne dayalı işlerde çalıştığı katılımcılardan kitap okuru olmayanların oranı %64’tür. Babanın zihin gücüne dayalı işlerde çalıştığı katılımcılar, sayıca az olmasına rağmen, tamamı kitap okurudur. Elde edilen bulgulara göre, katılımcının babasının mesleği ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 22,787$, $p = ,002$).

Tablo 4: Babanın mesleğine göre kitap okuma sıklığı

	<i>Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı</i>									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
Babanın Mesleği	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İşsiz	-	-	1	33,3	1	33,3	1	33,3	3	100
Beden gücüne dayalı işler	16	64,0	6	24,0	3	12,0	-	-	25	100
Zihin gücüne dayalı işler	-	-	1	25,0	-	-	3	75,0	4	100
Toplam	16	50,0	7	25,0	1	12,5	4	12,5	32	100
Yanıtlamayan sayısı: 51										
$X^2 = 22,787, p=,002$										

Araştırmada, katılımcıların **aile genişliği**, diğer bir deyişle, **ailedeki çocuk sayısı** da sosyo-ekonomik bir etken olarak değerlendirilmiştir. Yanıtlara göre katılımcılardan; tek çocuk olan 8 kişi (%9,6), iki kardeş olan 28 kişi (%33,7), üç kardeş olan 27 kişi (%32,5), dört kardeş olan 10 kişi (%12), beş kardeş olan 5 kişi (%6), altı kardeş olan 3 kişi (%3,6), yedi kardeş olan 1 kişi (%1,2), on beş kardeş olan 1 kişidir (%1,2).

Kardeş sayısı sorusu katılımcıların tamamı tarafından yanıtlanmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak, iki ve üç kardeş bulunan ailelerden gelmişlerdir. Tek çocuk olan katılımcı sayısı az olmakla birlikte, tek çocuk olan katılımcıların çoğunluğunun kitap okuduğu ortaya çıkmıştır. Bu grupta; kitap okuduğu olan katılımcı oranı %87,5 iken, kitap okumayan katılımcı oranı %12,5'tir. Diğer kardeş gruplarından üç ve dört kardeş olan katılımcılarda kitap okumama oranı en yüksektir ve yaklaşık %60 oranındadır. Bu verilere karşın, araştırmamızda katılımcının kardeş sayısı ile kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 20,427, p= ,494$).

Gelir düzeyi, sosyoekonomik etkenler bağlamında yapılan tüm çalışmalarda yer alan önemli bir değişkendir. Anket hazırlanırken Türkiye'de geçerli olan asgari ücret 8.500₺ idi. Ancak akademik süreçler ve çalışma izinleri alınıp veri toplama tamamlandığında bu ücrete iki kere zam yapılmıştır. Katılımcılar anket sorularını bu zamlardan sonra, aşağıda gösterilen ücretler doğrultusunda 2024 yılında ellerine geçen ücretlere göre yanıtlamışlardır. Bu nedenle katılımcıların beyan ettikleri ücretler çalışma sonunda yeniden gözden geçirilmiş ve en düşükten en yükseğe gelir düzeyini ifade eden aşağıdaki terimler altında birleştirilmiştir.

• Herhangi bir gelirim yok	Herhangi bir geliri yok
• 8.500 TL (asgari ücret)'den az	Alt düzey gelir
• 8.500 - 15.000 TL arası	
• 15.001 - 25.000 TL arası	Orta düzey gelir
• 25.001 - 35.000 TL arası	
• 45.001 TL ve üzeri	Üst düzey gelir

Anketteki ücret aralığı düzenlenirken, TÜİK (2023a) Gelir Dağılımı İstatistiklerinde yer alan 10 dilim üzerinden gelir dağılımı, o zamanda geçerli asgari ücret baz alınarak daha az sayıda soru ile sadeleştirilmek suretiyle 5 çeşit ücret seçeneği ile hazırlanmıştır. Ancak Türkiye’de yaşanan yüksek enflasyon nedeniyle bu ücret aralıkları artık çalışmanın başında hedeflenen gelir düzeylerini ifade etmemektedir. Hazırlanan anketteki ücretlerin, karşılarında gösterilen gelir düzeylerine dönüştürülüp araştırma sonuçlarında gösterilmesi, veri analizini kolaylaştırmak için ve daha çok ücretlerdeki değişiklikten kaynaklı zorunluluktan doğmuştur. Ücretler, çalışma tamamlandığında parasal olarak bir değer ifade etmemekte ve gerçekte bu ücretlerin hepsi artık alt düzey gelir grubunda sayılmaktadır.

Bu verilerle değerlendirme yapıldığında katılımcıların verdikleri yanıtlara göre en yüksek oran 44 çocuk (%53,7) olan “herhangi bir geliri yok” seçeneğine aittir. Katılımcıların %42,9’u öğrenci, %4,8 hem öğrenci hem de bir işte çalışmaktadır. Dağılım, 26 çocuk (%31,7) “alt gelir düzeyi”, 11 çocuk (%13,4) “orta gelir düzeyi” ve 1 çocuk (%1,2) “üst gelir düzeyi” şeklinde gerçekleşmiştir. Katılımcılardan sadece bir kişi kendi gelir düzeyine ilişkin soruyu yanıtlamamıştır.

Verilere göre, hiç kitap okumayan oranı, alt düzey gelir grubunda %59,1 ve orta düzey gelir grubunda %63,6’dır. Geliri olmayan katılımcıların büyük bölümünün öğrenci olduğu bilindiğine göre, geliri olmayan grubunda kitap okuma oranının toplam %66,7 olarak ortaya çıkması yine katılımcıların öğrenci olmasıyla ilişkilendirilebilir. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların gelir düzeyi ile kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 13,349$, $p = ,158$).

Ailenin gelir düzeyleri de “herhangi bir geliri yok” 4 çocuk (%5,1), “alt gelir düzeyi” 21 çocuk (%26,9), “orta gelir düzeyi” 42 çocuk (%53,8) ve 11 çocuk da (%14,1) “üst gelir düzeyi” olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların ailelerinin gelir düzeyi ağırlıklı olarak “orta gelir düzeyi”dir. Soruyu yanıtlamayan kişi sayısı ise 5’tir. Aile gelir düzeylerinde kitap

okuma alışkanlığı varken, geliri olmayan grupta ayda ortalama 1 kitap okuyan “orta düzey okur” ve ayda 2 kitap ve daha fazla kitap okuyan “üst düzey okur”a rastlanmamıştır.

Veriler; kitap okuma alışkanlığı olan öğrencilerin her gelir düzeyindeki ailelere dağılmış olduğunu, belirli bir gelir düzeyinde toplanmadığı biçiminde yorumlanabilir. Katılımcının ailesinin aylık gelir düzeyi ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 4,239$, $p = ,992$).

4.1.2. Katılımcıların Okuma Alışkanlığı Düzeyi

Katılımcıların okuma alışkanlıkları düzeyi, okudukları kitap sayısı ve okuma düzeylerine ilişkin kendi düşünceleri temelinde ele alınmıştır. İlgili veriler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5: Katılımcıların kitap okuma sıklıkları

Kitap Okuma Sıklıkları	Sayı	%
Hiç kitap okumam	35	45,5
2 ayda 1 kitap ve daha az okurum	22	28,6
Ayda ortalama 1 kitap okurum	13	16,8
Ayda 2 kitap ve daha fazla okurum	7	9,1
Toplam	77	100
Yanıtlamayan sayısı: 6		

Tablo 5’te de görüldüğü gibi “hiç kitap okumam” olarak yanıtlayan katılımcıların sıklık derecesi en yüksektir ve yüzde olarak yarıya yakındır. Hemen ardından “2 Ayda 1 kitap ve daha az okurum” olarak yanıtlayan ve “zayıf okuyucu” olarak tanımlanan katılımcılar gelmektedir. Bunu “orta düzey okuyucu” katılımcılar takip etmektedir. En düşük sıklık ise “Ayda 2 Kitap ve daha fazla okurum” olarak yanıtlayan “üst düzey okuyucu” katılımcılardan oluşmaktadır.

Ankette katılımcılara “sizce kitap okuma alışkanlığınız hangi düzeydedir?” sorusu sorulmuştur. 81 katılımcı soruyu yanıtlarken 2 katılımcı soruya yanıt vermemiştir.

Tablo 6: Katılımcılara göre kitap okuma alışkanlıklarının düzeyi

Okuma Alışkanlıkları Düzeyi	Sayı	%
Çok kötü	14	17,3
Kötü	15	18,5
Orta	41	50,6
İyi	11	13,6
Çok iyi	-	-
Toplam	81	100
Yanıtlamayan sayısı: 2		

Kitap okuma alışkanlığı düzeyine “çok iyi” yanıtını veren katılımcı olmamıştır. Katılımcıların çok büyük çoğunluğu (%86,4) okuma alışkanlıklarının orta ya da kötü-çok kötü olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar okuma alışkanlıklarının olumsuz durumunun farkındadırlar ve bunu kabul etmektedirler.

Kitap okuma düzeyinin iyi olduğunu düşünen katılımcıların daha çok kitap okudukları ve bu oranın, okuma düzeylerini çok kötü gören katılımcılara doğru gidildikçe düştüğü anlaşılmıştır. Kitap okuma düzeyine “çok kötü” diyen 13 katılımcının tamamı hiç kitap okumadığını söylemiştir. Kitap okuma düzeyini “Kötü” olarak belirtenlerin yarıya yakını (%46,7) zayıf okuyucu ve orta düzey okuyucudur. Kitap okuma düzeyini “iyi” olarak belirten ve ayda 2 kitap ve daha fazla okuyan “üst düzey okuyucu” oranı da %60’tır. Bu verilere ilişkin olarak yapılan analizde katılımcıların kitap okuma sıklıkları ile sahip olduklarını söyledikleri okuma alışkanlığı düzeyi arasında istatistiksel olarak **anlamli bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 56,339$, $p=0,01$).

“Ankara’da DS (Denetimli Serbestlik) kapsamındaki çocuklar zayıf bir okuma alışkanlığına sahiptir ve eğitimle ilişkilerinin sürmesi okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemektedir” şeklinde kurulan araştırma hipotezinde, DS kapsamındaki çocukların zayıf bir okuma alışkanlığına sahip oldukları doğrulanmıştır.

Tablo 7: Okuma alışkanlığı düzeyine göre kitap okuma sıklığı

Kitap Okuma Alışkanlığı Düzeyi	<i>Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı</i>									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok kötü	13	100	-	-	-	-	-	-	13	100
Kötü	8	53,3	4	26,7	3	20	-	-	15	100
Orta	12	30,8	17	43,5	9	23,1	1	2,6	39	100
İyi	2	20	1	10	1	10	6	60	10	100
Toplam	35	45,5	22	28,6	13	16,9	7	9,1	77	100
Yanıtlamayan sayısı: 6										
$X^2 = 56,369, p=0,01$										

4.1.3. Katılımcıların Kitap Okuma Nedenleri

Çalışmada katılımcılara hangi nedenlerle kitap okuduğu sorulmuştur. Ankette bu soruya birden fazla yanıt verilmektedir ve soru kitap okuma sıklığının sorulduğu sorunun hemen ardından “kitap okurum’ şıklarından birini seçtiyseniz, neden kitap okursunuz?” şeklinde düzenlenmiştir. Soruyu takip eden üç soru da kitap okuru olan katılımcılara sorulan sorulardır. Ancak bu soru ve diğerleri, kitap okuru olmadığını belirten katılımcılar tarafından da yanıtlanmıştır.

Tablo 8: Katılımcıların kitap okuma nedenleri

Kitap Okuma Nedenleri	Sayı	%
Hoşlandığım için	22	19,8
Yeni şeyler öğrenmek için	21	18,9
Boş zamanlarımı değerlendirmek için	18	16,2
Kendimi geliştirmek için	16	14,4
Kitabın konusunu beğendiğim için	16	14,4
Derslerime katkısı olması için	6	5,4
Öğretmenler ödev verdiği için	5	4,5
Yazarı beğendiğim için	3	2,7
Arkadaş tavsiyesi ile	2	1,8
Diğer	2	1,8
Toplam	111	100
Yanıtlamayan sayısı: 25		

Katılımcılar en çok sırasıyla hoşlandıkları için (%19,8), yeni şeyler öğrenmek için (%18,9) ve boş zamanlarını değerlendirmek için (%16,2) kitap okuduklarını belirtmiştir. Kitabın konusunu beğendiği için ve derslerine katkısı olması için kitap okuyan katılımcıların sayısı aynıdır.

Katılımcıların kitap okuma nedenlerinde “çok satılan bir kitap olduğu için” seçeneğini işaretleyen katılımcı olmamıştır. Öğrenci olan katılımcıların okuma alışkanlığını bir kere daha göstermesi bakımından tabloda “derslerime katkısı olması için” seçeneğini işaretleyenlerin tamamı (%5,4) kitap okuru olduğu görülmüştür.

4.1.4. Katılımcıların Kitap Okuma Zamanları

Katılımcıların ne zaman kitap okudukları ile ilgili bu soruda da birden fazla seçenek seçilebilmektedir. Soruyu ankete katılan 83 katılımcıdan 36 katılımcı yanıt vermemiştir.

Soruya gelen 47 yanıtta, en çok yatmadan önce (25 çocuk, %37,9 oranında) kitap okunduğu belirtilmiştir. Kitap okumak için tercih edilen zamanlardan ikincisi hafta sonudur (13 yanıt, %19,7 oranında). Katılımcıların okulda kitap okumayı daha çok tercih ettikleri görülürken, okul dönüşü kitap okuma oranlarının düştüğü görülmüştür (%10,6 okulda kitap okuma, %4,5 okul dönüşü kitap okuma).

Tablo 9: Katılımcıların kitap okuma zamanları

Kitap Okuma Zamanları	Sayı	%
Yatmadan önce	25	37,9
Hafta sonları herhangi bir saatte	13	19,7
Okulda	7	10,6
Bulduğum her fırsatta	6	9,1
İş dönüşü	4	6,1
Diğer	4	6,1
Okul dönüşü	3	4,5
Sabahleyin	2	3,0
İşte	2	3,0
Toplam	66	100
Yanıtlamayan sayısı: 36		

4.1.5. Katılımcıların Okudukları Kitap Türleri

Katılımcılara ne tür kitapları okuduklarının sorulduğu bu soruda da birden fazla seçenek ile yanıt verilebilmektedir. Katılımcılar her türden kitabı okumayı tercih etmekle birlikte, gerilim (%15,8) ve roman (%15) türleri en çok okunan kitap türleri olarak öne çıkmıştır. Mizah (%4,2), çizgi roman (%3,3), biyografi-otobiyografi (%2,5) ve şiir (2,5) kitaplarının ise en az okunan kitap türleri olduğu görülmüştür.

Tablo 10: Katılımcıların okudukları kitap türleri

Okunan Kitap Türleri	Sayı	%
Gerilim	19	15,8
Roman	18	15,0
Tarihi kitaplar	13	10,8
Bilimkurgu	13	10,8
Öykü (Hikâye)	12	10,0
Polisiye	12	10,0
Masal	8	6,7
Bilgi - Kişisel gelişim	8	6,7
Mizah	5	4,2
Çizgi roman	4	3,3
Biyografi - Otobiyografi	3	2,5
Şiir	3	2,5
Diğer	2	1,7
Toplam	120	100
Yanıtlamayan sayısı: 29		

4.1.6. Katılımcıların Kitap Okumasını Engelleyen Nedenler

Katılımcılar bu soruda da yine birden fazla seçenek işaretleyebilmektedir ve ankete katılan 83 katılımcıdan 11'i bu soruyu yanıtlamamıştır. İşaretlenen 72 yanıtta göre katılımcıların kitap okumasına engel olan en önemli nedenin zaman kısıtı (%28,6) olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan -%70'ten fazla olarak; zaman kalmamasının, işlerin yoğunluğunun, bilgisayar/internet kullanımının ve kitapların pahalı olmasının kitap okumayı engellediği görülmüştür.

Tablo 11: Katılımcıların kitap okumasını engelleyen nedenler

Kitap Okumaya Engel Olan Şeyler	Sayı	%
Zaman kalmaması	30	28,6
İşlerin yoğunluğu	18	17,1
Bilgisayar/İnternet	18	17,1
Kitapların pahalı olması	11	10,5
Diğer	9	8,6
Derslerin yoğunluğu	7	6,7
Televizyon	5	4,8
Spor	5	4,8
Ev işleri	2	1,9
Toplam	105	100
Yanıtlamayan sayısı: 11		

Öğrenci olan katılımcıların okuma alışkanlığını göstermesi bakımından tabloda “derslerin yoğunluğu” nedeniyle kitap okuyamadıklarını ifade eden katılımcılar, orta (%57,1) ve üst düzey (%28,6) okuyuculardır. Kitap okuru olmayan katılımcılarda; “işlerin yoğunluğu” (%57,41), “zaman kalmaması” (%47,4) ve “bilgisayar/internet” (%42,9) öne çıkan önemli sonuçlardır.

“Kitapların pahalı olması” seçeneğini işaretleyen ve hiç kitap okumayan katılımcıların oranı %27,3’tür. Zayıf ve orta düzey okuyucuların da en yüksek düzeyde işaretledikleri bu seçenek hem okuma alışkanlığı hem yaşanan ekonomik gelişmeler açısından önemli ve anlamlıdır.

4.1.7. Katılımcıların Ailelerinde ve Çevrelerinde Kitap Okuyanlar ve Okuma Alışkanlığı Kazanmada Etkili Olanlar

Yine birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği soruya, 83 katılımcının 81’i yanıt vermiştir. Katılımcıların ailelerinde kitap okuyanların sayısının, çevrelerindeki göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Soruya gelen 71 yanıtta; anne, baba ve kardeşlerin kitap okuru olduğu görülmüştür. Katılımcıların öğretmenlerinin %11,3 ve arkadaşlarının %17,9 oranında kitap okuduğu görülmüş; öğretmenlerinin, arkadaşlarından daha az oranda kitap okuduğu yanıtı dikkat çekmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların ailelerinde ve çevrelerinde kitap okuyanlar

Ailede ve Çevrede Kitap Okuyanlar	Sayı	%
Kardeşler	39	36,8
Anne	22	20,8
Arkadaşlar	19	17,9
Öğretmenler	12	11,3
Baba	10	9,4
Diğer	4	3,8
Toplam	106	100
Yanıtlamayan sayısı: 2		

Katılımcıların ailesinde ve çevresinde; kitap okuyan anne, baba, kardeşler, arkadaşlar, öğretmenler ile diğer seçenekleri “Evet” seçeneği; ailesinde ve çevresinde kitap okuyan bulunmayanlar ise “Hayır” seçeneği altında toplanmıştır. Hem kitap okuma sıklığı sorusuna hem de ailesinde ve çevresinde kitap okuyan olup olmadığı sorusuna yanıt veren 77 katılımcının yanıtlarına bakılarak ailede ve/veya çevrede kitap okuyanların olması ile kitap okuma sıklığı karşılaştırılmıştır.

Tablo 13: Ailede ve çevrede kitap okuyanlara göre kitap okuma sıklığı

Ailesinde ve Çevresinde Kitap Okuyan	Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	21	36,2	18	31,0	13	22,4	6	10,3	58	100
Hayır	14	73,7	4	21,1	-	-	1	5,3	19	100
Toplam	35	45,5	22	28,6	13	16,9	7	9,1	77	100
Yanıtlamayan sayısı: 6										
$X^2 = 9,587, p=,021$										

Ailesinde ve çevresinde kitap okuyan bulunduğu halde kitap okuru olmayan katılımcı oranı %36,2'dir. Ailesinde ve çevresinde kitap okuyan bulunmayan ve kendi de hiç kitap okumayan katılımcıların oranı %73,7'dir. Bu sonuç okuma alışkanlığı kazanmada aile ve çevrenin etkisini gösterme açısından önemlidir. Nitekim ailesinde ve çevresinde kitap okuyanlar olan katılımcıların kitap okuma düzeyleri yüksektir. Çevresinde kitap

okuyan bulunan üst düzey okuyucu oranı %10,3 iken, çevresinde kitap okuyan bulunmayan üst düzey okuyucu oranı %5,3'tür.

Katılımcılara “sizce kitap okuma alışkanlığı kazanmada kim/ne daha etkilidir” sorusu sorulmuştur. Yanıt seçeneklerinin “anne, baba, kardeşler, arkadaşlar, öğretmenler, televizyon, gazeteler, dergiler, internet/sosyal medya/gruplar, kişinin istekli olması, diğer” olarak hazırlandığı soruda, birden fazla seçenek işaretlenmektedir. Bir katılımcının verdiği “Yaşam koşulları” yanıtı “Diğer” seçeneği altında toplanmıştır. Bir katılımcının “Kişinin merakının olması” yanıtı ise “Kişinin istekli olması” seçeneğine eklenmiştir.

Tablo 14: Katılımcıların kitap okuma alışkanlığı kazanmalarında etkili olanlar

Kitap Okuma Alışkanlığı Kazanmada Etkili Olanlar	Sayı	%
Kişinin istekli olması	36	25,0
Anne	25	17,4
Kardeşler	16	11,1
Öğretmenler	16	11,1
Baba	15	10,4
Arkadaşlar	9	6,3
Gazeteler	9	6,3
Dergiler	7	4,9
İnternet/sosyal medya/gruplar	7	4,9
Televizyon	3	2,1
Diğer	1	0,7
Toplam	144	100
Yanıtlamayan sayısı: 8		

75 katılımcının birden fazla işaretleme yaptığı soruda “kişinin istekli olması” seçeneği dörtte bir oranında en çok işaretlenen seçenek olmuştur (36 katılımcı). Yanıtlar gruplandırıldığında; arkadaşlar, gazeteler, dergiler, internet/sosyal medya/gruplar, televizyon ve diğer seçeneklerine verilen yanıtların toplamı %25,2'dir.

“Kişinin istekli olması” seçeneğini işaretleyen 11 katılımcının içinde her düzeyde kitap okuru bulunmakla birlikte (toplamda %47,6'sı kitap okurudur), hiç kitap okumayanların oranı %52,4'tür. Anket verilerine göre kitap okuma alışkanlığı kazanmada etkili olan kişi

veya şeyler ile kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 16,509$, $p = ,740$).

4.1.8. Katılımcıların Ders Kapsamında İstenen Kitapları Okuma ve Temin Etme Yöntemleri

Katılımcıların ders kapsamında istenen kitapları okuma durumları ve bu kitapları kitapları nasıl temin ettikleri Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların kitap temin etme yöntemleri

<i>Katılımcıların Kitapları Nasıl Temin Ettikleri</i>								
Kitap Temin Etme Yöntemi	Çoğunlukla		Bazen		Hiçbir Zaman		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ders kapsamında istenen kitapları okurum.	17	23,6	26	36,1	17	40,3	60	100
Arkadaş veya tanıdıklardan ödünç alırım.	2	2,9	22	31,4	46	65,7	70	100
Okuduğum okulun kütüphanesinden ödünç alırım.	6	8,5	21	29,5	44	62,0	71	100
Halk kütüphanesinden ödünç alırım.	5	7,0	12	16,9	54	76,1	71	100
Kitapçılardan satın alırım.	22	30,1	23	31,5	28	38,4	73	100
İnternet üzerinden satın alırım.	5	6,9	20	27,8	47	65,3	72	100

Katılımcıların %59,7 oranında ders kapsamında istenen kitapları okuduğu, kitapları ise ödünç veya satın alma ile temin ettiği ortaya çıkmıştır. Ödünç almada arkadaş veya tanıdıklardan ödünç alma oranı %34,3; kütüphaneden ödünç almada ise okulun kütüphanesinden ödünç alma oranı %38 ve halk kütüphanesinden %23,9'dur. Kitabın satın alma yoluyla temin edilmesi daha çok tercih edilmiştir. Kitapçıdan satın alanların oranı %61,6 ve internet üzerinden satın alanların oranı %34,7'dir.

Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların %19,4'ü internet üzerinden kitap satın almaktadır. Önceki soruyla birlikte ele alındığında okuma alışkanlığından ve düzeyinden bağımsız, katılımcılarda kitap satın alma eğilimi olduğu anlaşılmıştır.

4.1.9. Katılımcıların Evlerindeki Ders Dışı Kitap Sayısı

Katılımcıların çok büyük bölümünün evinde ders dışı kitap olmakla birlikte, ağırlıklı olarak 1-30 adet sayı aralığında ders dışı kitap sahipliği söz konusudur (%66,7). Evde 51 adet ila 200'den fazla sayıda ders dışı kitap sahipliği sayısı ise çok düşüktür (%16,6).

Tablo 16: Katılımcıların evlerindeki ders dışı kitap sayısı

Evdeki ders dışı kitap sayısı	Sayı	%
Hiç yok	5	6,4
1-10 arası	33	42,3
11-30 arası	19	24,4
31-50 arası	8	10,3
51-100 arası	5	6,4
101-200 arası	5	6,4
200'den fazla	3	3,8
Toplam	78	100
Yanıtlamayan sayısı: 5		

Anket verilerine göre evdeki ders kitabı dışında kitap sayısı sahipliği ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 23,208$ $p = ,183$). Evinde ders dışı kitap bulunmayan katılımcıların %80'i kitap okuru değildir, kalan %20'lik kesim ise zayıf okuyucudur. Bu sonuç katılımcı sayısının azlığı nedeniyle genellenemese de kitaba erişim ve okuma alışkanlığı açısından dikkat çekmiştir.

Evinde 1-10 arası ders dışı kitap bulunduğu halde kitap okuru olmayan katılımcı oranı ise %54,8'dir. Evde çok az sayıda kitap sahipliği söz konusu olduğunda okuma alışkanlığı arttığı görülmüştür.

4.1.10. Katılımcıların Kütüphane Üyeliği ve Kütüphaneye Gitme Sıklığı

Katılımcılardan 72 çocuk (%88,9) herhangi bir kütüphaneye üye olmadığını belirtirken, 9 (%11,1) katılımcı üye olduğunu beyan etmiştir. Kütüphane üyeliği sorusunu yanıtlamayan katılımcı sayısı 2'dir. Bir katılımcının kütüphane adı belirtmediği üye olunan kütüphaneler ve katılımcı sayıları aşağıdaki gibidir:

- Millet Kütüphanesi - 3 kişi
- Kars İl Halk Kütüphanesi - 1 kişi
- Pursaklar Saray Halk Kütüphanesi - 1 kişi
- Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi - 3 kişi

Tablo 17: Katılımcıların kütüphane kullanma sıklığı

Kütüphaneye Gitme Sıklığı	Sayı	%
Hiç gitmem	56	70,9
2 ayda 1 defa veya daha az giderim	13	16,5
Ayda 1 defa giderim	6	7,6
Ayda 2 defa ve daha fazla giderim	4	5,1
Toplam	79	100
Yanıtlamayan sayısı: 4		

Anket verilerine göre kütüphaneye gitme sıklığı ile katılımcının kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 42,252$, $p = ,001$). 2 ayda 1 veya daha az kitap okuyan zayıf okuyucuların %40,9'u, ayda ortalama 1 kitap okuyan orta düzey okuyucuların %38,5'i ve ayda 2 kitap ve daha fazla sayıda kitap okuyan üst düzey okuyucuların %85,7'sinin kütüphaneye gittiği görülmüştür.

Tablo 18: Kütüphaneye gitme sıklığına göre kitap okuma sıklığı

Kütüphaneye Gitme Sıklığı	Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç gitmem	31	58,5	13	24,5	8	15,1	1	1,9	53	100
2 ayda 1 defa veya daha az	2	15,4	8	61,5	1	7,7	2	15,4	13	100
Ayda 1 defa	-	-	1	20,0	1	20,0	3	60,0	5	100
Ayda 2 defa veya daha fazla	-	-	-	-	3	75,0	1	25,0	4	100
Toplam	33	44,0	22	29,3	13	17,3	7	9,3	75	100
Yanıtlamayan sayısı: 8										
$X^2 = 42,252$, $p < ,001$										

4.1.11. Katılımcıların Kültürel ve Eğitsel Etkinliklere İlgileri

83 katılımcı üzerinde yapılan bu araştırmada; sinema, tiyatro, konser, opera gibi kültürel etkinliklere gitme sıklığınız sorusuna yanıt vermeyen katılımcı sayısı 2'dir. Katılımcıların yaklaşık %65'inin sayılan kültürel etkinliklere farklı sıklıklarda da olsa gittiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 19: Katılımcıların kültürel etkinliklere katılma sıklığı

Kültürel Etkinliklere Gitme Sıklığı	Sayı	%
Hiç gitmem	29	35,8
Yılda birkaç defa giderim	30	37,0
Ayda 1 defa giderim	18	22,2
Ayda 1 defadan fazla giderim	4	4,9
Toplam	81	100
Yanıtlamayan sayısı: 2		

Kişisel gelişim ve beceri kursları ile ilgili anket yanıtlarından; bir adet geçmişte çeşitli kurslara katılım, bir adet "tiyatro" ve bir adet okul "futbol takımı", "Diğer" seçeneğine eklenmiştir. Ayrıca üç katılımcının futbol ve okulda takımlarında düzenli olarak yaptıklarını belirttikleri spor faaliyetleri de "Diğer" seçeneği altında değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere göre kültürel etkinliklere hiç gitmeyen ve kitap okuru olmayan katılımcıların oranı %64,3, ayda bir defa herhangi bir kültürel etkinliğe katılan ve ayda ortalama 1 kitap okuyan orta düzey okur katılımcı oranı %37,5'tir. Hem hiçbir kültürel etkinliğe katılmayan hem de kitap okumayan oranı %64,3'tür.

Tablo 20: Katılımcıların katıldıkları kişisel gelişim veya beceri kursları

Kişisel Gelişim ve Beceri Kurslarına Katılım	Sayı	%
Hiçbir kursa katılmam	57	81,4
Müzik kursuna gidiyorum	4	5,7
Halk oyunları kursuna gidiyorum	2	2,9
El sanatları kursuna gidiyorum	1	1,4
Diğer	6	8,6
Toplam	70	100
Yanıtlamayan sayısı: 13		

Elde edilen bulgulara göre kişisel gelişim ve beceri kurslarına katılım ile kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 25,396$, $p = ,007$). Kişisel gelişim veya farklı beceri kurslarında gitmeyen katılımcıların %55,6 oranında kitap okuma alışkanlığının olmadığı görülmüştür.

Tablo 21: Kişisel gelişim ve beceri kurslarına katılıma göre kitap okuma sıklığı

Kişisel Gelişim Beceri Kurslarına Katılım	Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı									
	Hiç kitap okumam		2 ayda 1 kitap ve daha az		Ayda ortalama 1 kitap		Ayda 2 kitap ve daha fazla		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiçbir kursa katılmam	30	55,6	15	27,8	7	13,0	2	3,7	54	100
Müzik kursu	-	-	-	-	2	66,7	1	33,3	3	100
Halk oyunları kursu	1	50,0	1	50,0	-	-	-	-	2	100
Diğer	2	33,3	-	-	1	16,7	3	50,0	6	100
Toplam	33	50,8	16	24,6	10	15,4	6	9,2	65	100
Yanıtlamayan sayısı: 18										
$X^2 = 25,396$, $p = ,007$										

4.1.12. Kitap Kulübü Üyeliği ile Okuma Alışkanlığı İlişkisi

Katılımcılardan iki çocuk kitap kulübü üyeliği bulunduğunu ve bunlardan biri "Ankara Pursaklar Saray Kütüphanesi" kitap kulübü üyesi olduğunu belirtmiştir. Kitap okuma alışkanlığı düzeyine "İyi" seçeneğini işaretleyen katılımcı, kitap okuma sıklığı ile ilgili soruya yanıt vermemiştir. Bu katılımcının verdiği yanıtın başka veri toplanamadığı için kitap kulübü üyeliği ile okuma alışkanlığı ilişkisi başlığında değerlendirme yapılamamıştır.

4.1.13. Katılımcıların Sahip Oldukları Teknolojik Olanaklar ve Sosyal Medya Kullanımları

Kullanılan sosyal medya platformlarından Facebook, X (Twitter) ve Instagram arasında, katılımcıların en çok kullandığı sosyal medya platformunun Instagram olduğu söylenebilir. Instagram'ı; ara sıra, aktif ve yoğun olarak platformu kullanan katılımcıların toplam oranı %81,5'tir.

Tablo 22: Katılımcıların sosyal medya kullanımları

<i>Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Sıklığı</i>								
	Facebook		X (Twitter)		Instagram		Diğer	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç kullanmam.	47	58,0	60	74,1	7	8,6	46	59,7
Hesabım var ama pek kullanmam.	25	30,9	11	13,6	8	9,9	8	10,4
Ara sıra kullanırım.	8	9,9	7	8,6	13	16,0	7	9,1
Aktif olarak kullanırım.	1	1,2	2	2,5	34	42,0	9	11,7
Yoğun olarak kullanırım.	-	-	1	1,2	19	23,5	7	9,1
Toplam	81	100	81	100	81	100	77	100

Diğer sosyal medya platformlarını kullandığını belirten 31 katılımcıdan; 2 kişi Discord (%6), 3 kişi WhatsApp (%10), 5 kişi YouTube (%16) ve 21 kişi TikTok (%68) kullandığı yanıtını vermiştir. Kullanılan diğer platformlarından ağırlıklı olarak TikTok kullanıldığı, tüm sosyal medya platformlarına bakıldığında ise en çok Instagram ve TikTok sosyal medya platformlarının kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyal medya platformları kullanımı ile kitap okuma alışkanlığı arasında ilişki bulunmamakla birlikte, bu platformları kullanım sıklığı göz önüne alındığında, internette geçirilen zamanın okuma alışkanlığını etkilediği anlaşılmıştır.

Tablo 23: Evde Bilgisayar Sahipliği ve Evde İnternet Bağlantısı

	<i>Evdeki Teknolojik Olanaklar</i>					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bilgisayar Sahipliği	37	45,7	44	54,3	81	100
İnternet Bağlantısı	72	88,9	9	11,1	81	100
Yanıtlamayan sayıları: 2						

Katılımcıların büyük bölümünün evinde internet bağlantısı varken (%88,89), yarısından fazlasının bilgisayarı bulunmamaktadır (%54,3). Evde internet imkânının daha yaygın olması, internetin ailecek kullanıldığı ve internete daha çok cep telefonu aracılığıyla bağlanıldığı şekilde yorumlanabilir.

4.2. KATILIMCILARIN OKUMAYA İLİŞKİN TUTUMLARI

Bu bölümde “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği” ile elde edilen veriler tablolar halinde sunulmakta ve değerlendirilmektedir.

Gömlüksiz (2004) tarafından geliştirilen tutum ölçeğinde, 21’i olumlu ve 9’u olumsuz 30 tutum cümlesi yer almaktadır. “Sevgi”, “alışkanlık”, “gereklilik”, “istek”, “etki” ve “yarar” olmak üzere 6 adet alt boyut bulunan ölçekte “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kısmen katılıyorum, katılmıyorum, hiç katılmıyorum” şeklinde beş seçenek ile katılımcıların kendilerine en uygun yanıt seçmeleri istenmiştir. Yanıtlar; olumlu ifadeli maddelerde “kesinlikle katılıyorum” seçeneğinden başlayarak 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde; olumsuz ifadeli maddelerde ters yönde işleyecek şekilde 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puanlanmıştır (Gömlüksiz, 2004, s. 190).

Araştırmamızda, araştırma evreni küçük ve katılımcıların yanıt vermediği soru sayısı fazla olduğu için okuma alışkanlığına ilişkin tutumlar istatistiki analiz yapılarak değerlendirilememiştir. Katılımcılardan “Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum” ve “Katılmıyorum” seçenekleri ile alınmış yanıtlar, ölçeğin aslındaki alt boyutlara göre gruplandırılmış ve genel dağılım olarak sunulmuştur.

4.2.1. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Sevgi” Boyutuna İlişkin Tutumları

Tutum sorularının “sevgi” alt boyutunda ilk dördü olumsuz (1, 3, 5 ve 6. cümleler), sonraki üçü olumlu (8, 16 ve 20. cümleler) ifade olmak üzere toplam yedi cümle bulunmaktadır. Ölçekteki soru sırası ile birlikte katılımcıların verdikleri yanıtlar Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24: Katılımcıların “Sevgi” Alt Boyutundaki Yanıtları

Soru Sırası	Tutumlar	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	Kitap okumayı sevmiyorum.	31	40,8	22	28,9	23	30,3	76	100
3	Kitap okumanın sıkıcı olduğunu düşünüyorum.	21	27,6	24	31,6	31	40,8	76	100
5	Kitap okumaktan nefret ediyorum.	10	13,5	11	14,9	53	71,6	74	100
6	İyi okuyamadığım için okumayı sevmiyorum.	9	12,3	16	21,9	48	65,8	73	100
8	Boş zamanlarımda kitap okumak hoşuma gider.	24	32,4	22	29,7	28	37,9	74	100
16	Yabancı klasikleri okumayı seviyorum.	13	17,8	19	26,0	41	56,2	73	100
20	Türk klasiklerini okumayı seviyorum.	17	23,0	30	40,5	27	36,5	74	100

Kitap okumayı sevmediğini söyleyen katılımcı sayısı fazladır (31 çocuk ve %40,8 oranında). Hiç kitap okumayan-kitap okuyucusu olmayan ve kitap okumayı sevmeyen katılımcıların oranı çok yüksektir (%75,9).

Kitap okuru olmayan katılımcıların %85 oranında kitap okumanın sıkıcı olduğunu düşünürken; %15’lik bir katılımcı ise zayıf, orta ve üst okuyucu düzeyinde olmalarına rağmen kitap okumanın sıkıcı olduğunu düşündüğü ortaya çıkmıştır. Hiç kitap okumadığı halde %20,7’lik bir kesim kitap okumanın sıkıcı olduğu fikrine katılmamıştır. Bu grupta okuma alışkanlığı kazanmak için eğilim ve potansiyel olduğu yorumu yapılabilir.

Veriler incelendiğinde katılımcıların %71,6’sının (53 çocuk) kitap okumaktan nefret etmedikleri, %65,8’inin (48 çocuk) okuma becerilerinin kitap okumaya yeterli olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Kitap okuru olanlardan sadece %28,6’lık zayıf okuyucu

grubu kitap okumaktan nefret ettiğini belirtmiştir. Kitap okuru olmayan-hiç kitap okumayanlarda %71,4 oranında kitap okumaya karşı olumsuz tutum varken, 11 katılımcının (%100) tamamın kitap okumaktan “kısmen” nefret ettiğini, %29,4'lük bir kesim ise nefret etmediğini belirtmiştir. Bu sonuç da yine hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların, okuma alışkanlığı kazanmasının gelecekte mümkün olacağını gösteriyor denilebilir.

Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan %71,4 oranında katılımcı tamamen, %60 oranında katılımcı kısmen iyi okuyamadığı için kitap okumayı sevmediğini söylemiştir. Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan ama bunun sebebi iyi okuyamaması olmayan %34,8'lik katılımcı grubu için okuma alışkanlığına karşı tutumları tamamen olumsuz yorumu yapılabilir.

Olumlu ifadelerden, boş zamanlarında kitap okumaktan hoşlananların dağılımı, birbirine en yakın dağılımdır (%32,4, %29,7 ve %37,9). Boş zamanlarında kitap okumaktan en çok hoşlanan okur grubu %34,8 ile orta düzey okur grubudur. Kısmen hoşlanan grup ise %42,9 oran ile zayıf okuyucu grubu en yüksek oranda yanıt veren olmuştur. Yine hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan grupta boş zamanlarda kitap okumamaktan hoşlanmama oranı çok yüksektir (%88). Zayıf okuyucuların %12'si “boş zamanlarımda kitap okumak hoşuma gider” sorusuna “katılmıyorum”, hiç kitap okumayanların %13'ü de “boş zamanlarımda kitap okumak hoşuma gider” sorusuna “katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Katılımcılar büyük oranda (%63,5) Türk klasiklerini okumayı sevdiğini söylerken, %56,2 oranında katılımcı (41 çocuk) yabancı klasikleri okumayı sevmediğini belirtmiştir. Yabancı klasikleri okumayı sevme oranı ile kitap okuma alışkanlığı arasında ilişki bulunmazken ($X^2 = 10,131$, $p = ,117$), Türk klasikleri sevme ile kitap okuma alışkanlığı arasında ilişki ortaya çıkmıştır ($X^2 = 27,529$, $p = ,001$). Türk klasikleri okumayı sevdiğini belirten her düzeyde kitap okuru bulunmaktadır. En yüksek oranda; tamamen katılıyorum diyenlerde %43,8 oranı ile orta düzey okuyucular, kısmen katılıyorum diyenlerde %34,5 oranı zayıf okuyucular yer almıştır. Türk klasikleri okumayı sevmeyen zayıf okuyucu ve orta düzey okuyucu oranı toplam %16,7'dir.

4.2.2. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Alışkanlık” Boyutuna İlişkin Tutumları

Tutum sorularının “alışkanlık” alt boyutunda ilk ikisi olumsuz (2 ve 7. cümleler), sonraki ikisi olumlu (18 ve 27. cümleler) ifade olmak üzere toplam dört cümle bulunmaktadır. Ölçekteki soru sırası ile birlikte katılımcıların verdikleri yanıtlar Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25: Katılımcıların “Alışkanlık” Alt Boyutundaki Yanıtları

Soru Sırası	Tutumlar	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2	Kitap okuma alışkanlığım yok.	38	50,0	15	19,7	23	30,3	76	100
7	Hiç kitap okumuyorum.	27	37,0	14	19,2	32	43,8	73	100
18	Kitap okuma hızlı düşünme alışkanlığı kazandırır.	54	73,0	12	16,2	8	10,8	74	100
27	Gelişigüzel kitap okumam, kitap konusunda seçiciyim.	38	50,7	21	28,0	16	21,3	75	100

Denetimli serbestlik kapsamındaki çocuklardan kitap okuma alışkanlığı olmayanlar ve bunun farkında olanlar ilk sorunun yanıtlarına yansımıştır. Anketi yanıtlayan katılımcıların yanıtlarına göre katılımcıların %50’sinin (38 çocuk) kitap okuma alışkanlığı bulunmamaktadır. Kitap okuma alışkanlığı olmadığını bildirdiği halde hiç kitap okumayanların oranı %37 ile 27 katılımcı olarak belirmiştir. Aradaki fark, bazı katılımcıların kitap okuduğu ancak bunu alışkanlık olarak nitelmediği şeklinde yorumlanabilir.

Kitap okuma alışkanlığı olmaması ile katılımcıların kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel açıdan **anlamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 35,174$, $p=001$). Kitap okuma alışkanlığım yok diyen ve hiç kitap okumayan katılımcıların oranı %72,2’dir. Bu seçenekte ayda 2 kitap ve daha fazla kitap okuyan üst düzey okuyucu bulunmazken 2 ayda 1 kitap ve daha az okuyan zayıf okuyucuların oranı %19,4, ayda ortalama 1 kitap okuyan orta düzey okuyucuların %8,3’tür. Bu okuyucuların kitap okuma alışkanlıklarını yeterli bulmamaları dikkat çekmiştir. Yine soruya kısmen katılıyorum yanıtını veren zayıf (%46,2) ve orta düzey (38,5) okuyucuların da kitap okuma alışkanlıklarını kısmen yetersiz bulduğu değerlendirilmiştir.

Hiç kitap okumama ile katılımcıların kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamli bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 42,739$, $p = ,001$). Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayanların %92,3'ü soruya bu soruya "katılıyorum" yanıtı vermiştir. Ayrıca %7,7'lik, 2 ayda 1 kitap veya daha az okuyan zayıf okuyucu kesim de hiç kitap okumadığını belirtmiştir. Katılımcıların zayıf okuyucu, orta düzey okuyucu ve üst düzey okuyucu olarak kendini nasıl tanımladıkları ve kitap okuma sıklıklarına göre okuma alışkanlıklarını ölçen sorularla birlikte değerlendirildiğinde; katılımcıların %75'inin kitap okuru olmadığı ortaya çıkmıştır.

"Ankara'da DS (Denetimli Serbestlik) kapsamındaki çocuklar zayıf bir okuma alışkanlığına sahiptir ve eğitimle ilişkilerinin sürmesi okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemektedir" şeklinde kurulan araştırma hipotezinde, DS kapsamındaki çocukların zayıf bir okuma alışkanlığına sahip oldukları bir kez daha doğrulanmıştır.

Katılımcıların %73'ü (54 çocuk) kitap okumanın hızlı düşünme alışkanlığı kazandırdığını belirtmiştir. Yani kitap okuma alışkanlığı olmadığı halde kitap okumanın başka iyi alışkanlıklar kazandırdığını düşünen katılımcı sayısının belirgin derecede fazla olduğu görülmüştür. Kitap okumanın hızlı düşünme alışkanlığı kazandırdığına kısmen katılan ve katılmayan iyi düzey okuyucu bulunmamaktadır. Kitap okumanın hızlı düşünme alışkanlığı kazandırdığını düşünenler arasından %64'lük kesim kitap okurudur. Bu sonuç katılımcılarda, okuma alışkanlığına karşı yüksek düzeyde bir olumlu tutum varlığı olarak yorumlanabilir.

Gelişigüzel kitap okumam diyen kitap okuyucusu katılımcıların oranı %68,6 iken hiç kitap okumayan-kitap okuyucusu olmayan %31,4 oranında katılımcı da gelişigüzel kitap okumadığını belirtmiştir. Gelişigüzel kitap okumam sorusuna kısmen katılıyorum yanıtı veren kitap okuyucusu katılımcıların oranı ise %57,9'dur. Yine hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların %42,1'i gelişigüzel kitap okumadığını belirtmiştir.

4.2.3. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Gereklilik” Boyutuna İlişkin Tutumları

Tutum sorularının “gereklilik” alt boyutunda dört anket sorusu bulunmaktadır. Bunların üçü olumsuz (4, 9 ve 13. cümleler) ve sadece biri olumlu (11. cümle) ifadedir. Dördüncü ve on birinci ifadeler birbirinin tersi anlamdadır.

Tablo 26: Katılımcıların “Gereklilik” Alt Boyutundaki Yanıtları

Soru Sırası	Tutumlar	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
4	Kitap okumayı gereksiz buluyorum.	14	18,9	9	12,2	51	68,9	74	100
9	Okumanın öneminin yeterince kavranmadığı inancındayım.	21	28,8	30	41,1	22	30,1	73	100
11	Kitap okumayı gerekli buluyorum.	30	40,5	26	35,1	18	24,4	74	100
13	Gazete okumayı gereksiz buluyorum.	18	24,7	16	21,9	39	53,4	73	100

Eldeki verilerden çıkan sonuçlara göre, soruyu yanıtlayan katılımcılardan 51 çocuğu büyük oranda (%68,9) kitap okumayı gereksiz bulmaz iken, kitap okumayı gerekli bulan katılımcı sayısı 30 çocuk (%40,5) olarak ortaya çıkmıştır.

Hiç kitap okumayanların %84,6’sı kitap okumayı tamamen gereksiz bulmaktayken, %71,4’ü kısmen gereksiz bulmaktadır. Burada, ayda 2 kitap ve daha fazla sayıda kitap okuyan üst düzey bir okuyucunun kitap okumayı gereksiz bulması dikkat çekmektedir. Ayrıca %28,6’lık bir oranla 2 ayda 1 ve daha az kitap okuyan zayıf okuyucu grubu, kitap okumanın kısmen gereksiz olduğunu belirtmiştir. Bu grubun okuma alışkanlığı yine kitap okuma alışkanlığı kazanmada bir eğilim ve potansiyel olduğunu gösterir denilebilir.

Alt boyutun tek olumlu ifade sorusu olan okumanın öneminin kavrandığı konusunda, ifadeye katılan ve katılmayan katılımcı sayısı neredeyse aynıdır (katılan 21, katılmayan 22 çocuk). Önceki tutum sorularının aksine hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların bu sorudaki okuma alışkanlığına karşı tutum düzeyleri daha düşüktür; bu grupta okumanın öneminin yeterince kavranmadığını düşünenler %35, kısmen düşünenler %42,3 oranında ortaya çıkmıştır. Bu görüşe katılmayan, daha farklı bir

ifadeyle okumanın önemli olmadığını düşünen kitap okuma alışkanlığı olmayan katılımcıların oranı ise %54,5'tir.

Kitap okumayı gerekli bulma ile katılımcıların kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel açıdan **anlamli bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 25,264$, $p = ,001$). Kitap okumayı gerekli bulduğunu belirttiği halde hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan kesim %28,6'dır. Kitap okumayı tamamen ve kısmen gerekli bulan katılımcıların tamamı her düzeyde kitap okurudur. Bu okur gruplarında kitap okumayı kısmen gerekli bulanlarda en yüksek oran %47,8'lik orta düzey okuyucu grubudur. Öte yandan hiç kitap okumayan-kitap okuyucusu olmayan katılımcıların %88,9'u kitap okumayı gereksiz bulurken ve kitap okumaya karşı tutumları olumsuzken, orta düzey okuyucu olan %11,1'lik bir grup da kitap okumaya karşı olumsuz tutum belirtmiştir.

Gazete okumayı gereksiz bulanlardan %66,7'lik kesim, hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcılardır. Ancak gazete okumayı gereksiz bulmayan katılımcılar içinde her düzeyde kitap okuru bulunmaktadır. Gazete okumayı gerekli bulan %38,2'lik bir kesim hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan kesimdir. Ayrıca gazete okumayı gerekli bulanlarda %61,8'lik kesim ise ağırlıklı zayıf okuyucu olmak üzere her düzeyde kitap okurudur.

4.2.4. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının "İstek" Boyutuna İlişkin Tutumları

Tutum sorularının "istek" alt boyutunda yer alan tüm ifadeler olumlu ifadelerdir.

Tablo 27: Katılımcıların "İstek" Alt Boyutundaki Yanıtları

Soru Sırası	Tutumlar	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
10	İyi bir okuyucu olabileceğime inanıyorum.	24	32,4	32	43,2	18	24,4	74	100
12	Okuma kulüplerinin oluşturulmasını istiyorum.	14	19,4	32	44,4	26	36,2	72	100
29	Kendime ait bir kitaplığımın olmasını istiyorum.	21	28,8	24	32,9	28	38,3	73	100

İyi bir okuyucu olabileceğine inanan katılımcı sayısı ve oranı yüksek olmasa da (24 çocuk, %32,4 oranında), iyi bir okuyucu olabileceğine inanmayan katılımcı az sayıdadır

(18 çocuk, %24,4 oranında). İyi bir okuyucu olabileceğine inanma ile katılımcıların kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamli bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 24,981$, $p = ,001$). Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcılardan ileride de iyi bir okuyucu olmayacaklarını düşünenlerin oranı %82,4 olarak ortaya çıkmıştır. İyi bir okuyucu olabileceğine inanıyorum sorusuna “katılmıyorum” yanıtı veren üst düzey okuyucu bulunmamaktadır. “Kısmen katılıyorum” yanıtı veren her düzey okuyucu bulunmaktadır. İyi bir okuyucu olabileceğine inandığını belirten katılımcıların %31,8'i orta düzey okuyuculardır.

Katılımcılardan; okuma kulüplerinin kurulmasını ve kendilerine ait kitaplıklarının olmasını isteyenlerin oranları düşük düzeydedir. Okuma kulüplerinin kurulmasını isteyen katılımcı sayısı 14'tür (%19,4). Kendine ait bir kitaplığının olmasını isteyen katılımcı sayısının ise 21 (%28,8) olduğu görülmüştür.

Okuma kulüplerinin oluşturulmasına olumlu bakan katılımcılar içinde %46,2'lik hiç kitap okuru olmayan-kitap okuru olmayan katılımcının yanında %34,5'lik zayıf okuyucu grubu olduğu görülmüştür. Okuma kulüplerinin oluşturulmasını tamamen ve kısmen isteyen katılımcıların tamamı her düzeyde kitap okurudur. Bu okur gruplarında okuma kulüplerinin oluşturulmasını kısmen isteyen %34,5'lik orta düzey okuyucu grubu bulunmaktadır. Ancak okuma kulüplerinin oluşturulmasını istemeyen ve her düzeyde kitap okuru olan katılımcılar %40 oranındadır.

Kendine ait bir kitaplığın olmasını isteme ile katılımcıların kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anlamli bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 23,395$, $p = ,001$). Kendine ait kitaplığı olmasını isteyen katılımcıların %76,2'si her düzeyde kitap okuyucusudur. Kitap okuru olmayan-hiç kitap okumayan katılımcıların ise %23,8'i kendine ait bir kitaplığı olmasını istediğini belirtmiştir. Kendine ait kitaplığı olmasını istemeyen ve kitap okuru olan katılımcıların oranı ise %28'dir. Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcılar %72 gibi çok yüksek bir oranda kendine ait bir kitaplık olmasını istememiştir.

4.2.5. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Etki” Boyutuna İlişkin Tutumları

Tutum sorularının “etki” alt boyutunda yer alan tüm ifadeler de olumlu ifadelerdir.

Tablo 28: Katılımcıların “Etki” Alt Boyutundaki Yanıtları

Soru Sırası	Tutumlar	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
14	Gazetelerin etki alanının çok geniş olduğuna inanıyorum.	22	29,7	32	43,2	20	27,1	74	100
17	Kitap okuma insanları ve dünyayı daha iyi anlamamızı etkiler.	48	64,9	17	23,0	9	12,1	74	100
25	Farklı tür kitaplar okumak hayata bakış açımızı etkiler.	50	66,7	18	24,0	7	9,3	75	100
30	Okuma becerisinin sınavlardaki başarıyı olumlu yönde etkilediğine inanıyorum.	47	63,5	19	25,7	8	10,8	74	100

Tutum anketinin “alışkanlık” alt boyutundaki sorularda, katılımcıların %73’ü (54 çocuk) kitap okumanın hızlı düşünme alışkanlığı kazandırdığını belirtmişti. Anketin “etki” boyutunda da katılımcılar kitap okumanın çeşitli faydaları olduğunda hemfikir olduklarını söylemiştir.

Kitap okumanın insanları ve dünyayı daha iyi anlamayı etkilediğini düşünen katılımcıların oranı %64,9 (48 çocuk), farklı tür kitaplar okumanın hayat bakış açısını etkilediğini düşünen katılımcıların oranı %66,7 (50 çocuk) ve okuma becerisinin sınavlardaki başarıyı olumlu yönde etkilediği düşünen katılımcıların oranı %63,5’tir (47 çocuk). Bu fikirlere katılmayanların sayıları da oranları da çok düşüktür. Öte yandan gazetelerin etki alanının geniş olduğunu düşünenlerde dağılım çok yakın gerçekleşmiştir.

Kitap okumanın insanları ve dünyayı daha iyi anlamayı etkilemesi ile katılımcıların kitap okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($X^2 = 12,954$, $p = ,040$). Kitap okuma insanları ve dünyayı daha iyi anlamamızı etkiler diyen ve hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayanların oranı %31,8’dir. Bu sonuç okumaya karşı olumlu bir tutum olarak yorumlanabilir. Kitap okumanın insanları ve dünyayı daha iyi anlamamızı etkiler sorusuna “katılıyorum” yanıtı verenlerde %68,2’lik bir kesim her

düzeyde kitap okurudur. Kitap okumanın insanları ve dünyayı daha iyi anlamamızı etkilemediğini düşünenlerde %12,5'lik orta düzey okuyucu bulunmaktadır.

Okuma becerisinin sınavlardaki başarıyı olumlu yönde etkilediğine inanıyorum sorusuna “katılıyorum” yanıtı verenlerden %62,8'lik kesim her düzeyde kitap okurlarından oluşmaktadır. Hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların ise tamamı (%100) okuma becerisinin sınavlardaki başarıyı olumlu yönde etkilemediğini düşünmektedir.

4.2.6. Katılımcıların Okuma Alışkanlığının “Yarar” Boyutuna İlişkin Tutumları

Tutum sorularının “yarar” alt boyutunda yer alan sekiz ifadenin tümü de olumlu ifadelerdir.

Tablo 29: Katılımcıların “Yarar” Alt Boyutundaki Yanıtları

Soru Sırası	Tutumlar	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
		15	Okuma duyguları ifade etme kolaylığı sağlar.	51	68,9	11	14,9	12	16,2
19	Okuma zihinsel kapasitemizi artırır.	52	70,3	13	17,6	9	12,1	74	100
21	Okuma hayal dünyamızı geliştirir.	56	74,7	10	13,3	9	12,0	75	100
22	Okuma çok yönlü düşünme becerisi oluşturur.	55	75,3	13	17,8	5	6,9	73	100
23	Kitap okuma analiz, sentez ve yorumlama becerisini geliştirir.	43	58,1	21	28,4	10	13,5	74	100
24	Okuma, bilmediğimiz dünyaların kapılarını açar.	45	60,8	18	24,3	11	14,9	74	100
26	Okuma sayesinde geçmişle günümüz arasında bağlantı kurabiliriz.	40	54,1	23	31,1	11	14,8	74	100
28	Okumanın vizyonumuzu geliştirebileceği inancındayım.	48	64,0	15	20,0	12	16,0	75	100

Kitap okuma alışkanlığının kişilere sağladığı katkılar ile ilgili olan “yarar” alt boyutunda, katılımcıların çoğunun bu olumlu ifadelerin tümünde hemfikir oldukları görülmüştür. Özellikle okumanın çok yönlü düşünme becerisi oluşturduğu ve hayal dünyasını geliştirdiği görüşünü paylaşan katılımcı oranları çok yüksektir. Okuma çok yönlü

düşünme becerisi oluşturur, diyen katılımcıların oranı %75,3'tür (soruyu yanıtlayan 73 çocuktan 55'i bu görüşü paylaşmıştır). Okuma hayal dünyasını geliştirir, diyen katılımcıların oranı ise %74,7'dir (soruyu yanıtlayan 75 çocuktan 56'sı bu görüşe katılmıştır). Bu iki görüşe dokuzar çocuk katılmamıştır.

“Yarar” alt boyut sorularındaki “okuma sayesinde geçmişle günümüz arasında bağlantı kurabiliriz” ifadesine katıldıklarını belirten çocuk sayısı 40'tır (%54,1). Bu ifade, “yarar” alt boyutunda katılımcılar tarafından en az sayıda ve oranda hemfikir olunan ifadedir.

Okumanın duyguları ifade etme kolaylığı sağladığını düşünen üst düzey okuyucu oranı %14,6'dır. Okuma zihinsel kapasiteyi artırır sorusuna “kısmen katılıyorum” ve “katılmıyorum” yanıtı veren üst düzey okuyucu bulunmamaktadır. Ancak “katılmıyorum” yanıtı verenlerden arasından %12,5'lik kesim orta düzey okuyucudur. Okumanın hayal dünyasını geliştirmedeğini belirten dokuz katılımcı, hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayanlardır (%100). Okumanın çok yönlü düşünme becerisi oluşturduğunu düşünenlerden %84,6'sı orta düzey okuyuculardır.

Okumanın çok yönlü düşünme becerisi oluşturmadığını belirten ve hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların oranı %100'dür. Kitap okuma analiz, sentez ve yorumlama becerisini geliştirir sorusuna “katılmıyorum” yanıtı veren hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların oranı %100'dür. “Katılmıyorum” diyen kitap okuru bulunmamaktadır.

Kitap okuma analiz, sentez ve yorumlama becerisini geliştirir sorusuna katılıyorum yanıtı verenlerden %69'u kitap okurudur. Kitap okumanın analiz, sentez ve yorumlama becerisini geliştirdiğini düşünen katılımcılardan zayıf okuyucular; %31 oranında katılıyorum, %25 oranında kısmen katılıyorum yanıtını vermiştir.

Okuma bilmediğimiz dünyaların kapılarını açar sorusuna “katılıyorum” yanıtı veren toplam %71,4'lük grupta her düzeyde okuyucu yer almıştır. Okuma bilmediğimiz dünyaların kapılarını açar sorusuna “katılmıyorum” yanıtı veren zayıf okuyucu ve üst düzey okuyucu bulunmamaktadır. “Katılmıyorum” yanıtı veren %10'luk kesim orta düzey okuyucudur.

Okuma sayesinde geçmişle günümüz arasında bağlantı kurabiliriz sorusuna “katılmıyorum” yanıtı veren katılımcıların %90,9'u kitap okuru olmayanlar, %9,1'i zayıf okuyuculardır. Soruya “katılmıyorum” yanıtı veren orta düzey ve üst düzey okuyucu bulunmamaktadır. Okumanın vizyonu geliştirebileceğine inanma ile katılımcıların kitap

okuma alışkanlığı arasında istatistiksel olarak **anamlı bir ilişki bulunmuştur** ($X^2 = 20,566$, $p = ,002$). Okumanın vizyonu geliştirebileceğine hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların tamamı olumsuz yanıt vermiştir (%100 oranında “katılmıyorum” yanıtı).

4.3. KİTAP OKUMA ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümü denetimli serbestlik (DS) etkinlikleri içinde çocuklara yönelik “diğer eğitim ve iyileştirme çalışmaları ile boş zaman yapılandırılmasına yönelik faaliyetler” kapsamında yürütülmüştür. Yükümlü olarak DS görüşmelerine gelmesi beklenen, hakkında DS veya Tedavi ve DS kararı bulunan çocuklardan araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen çocuklara araştırmacı tarafından aşağıdaki kitaplar temin edilmiştir.

- “*Fareler ve İnsanlar*” - John Steinbeck (128 sayfa)
- “*Odada Yalnız*” - Mine Soysal (120 sayfa)
- “*Beyaz Gemi*” - Cengiz Aytmatov (169 sayfa)
- “*Aganta Burina Burinata*” - Halikarnas Balıkcısı (192 sayfa)
- “*Yaban*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu (214 Sayfa)
- “*Kuyucaklı Yusuf*” - Sabahattin Ali (220 sayfa)
- “*Ötesi Yok*” - Suzan Geridönmez (124 sayfa)
- “*Beyaz Diş*” - Jack London (232 sayfa)

Kitap seçiminde; katılımcıların yaş aralığı dikkate alınarak MEB tarafından ortaöğretim öğrencilerine hem ders müfredatı içinde hem de boş zamanlarını değerlendirmek üzere okutulması tavsiye edilen 100 Temel Eser Listesinden yararlanılmıştır.^{10 11} Listedeki iki kitap ise güncel çocuk ve gençlik edebiyatından seçilmiştir. Ayrıca kitap seçiminde sayfa sayısı da önemli bir seçim kriteri olmuştur. 3-4 haftada bir yapılan DS görüşmelerine gelen katılımcının; okul, iş, spor vb. yanında bu süre içinde seçtiği kitabı bitirebilmesine veya en azından yarısına kadar okuyabilmesine imkân sağlayacak şekilde ortalama 200 sayfa hacminde kitaplar tercih edilmiştir.

¹⁰

<https://tegm.meb.gov.tr/www/ogrencilerimize-okuma-aliskanligi-kazandirmak-amaciyla-ilkogretim-ve-ortaogretim-ogrencileri-icin-tavsiye-niteliginde-belirlenen-100-temel-eser-listeleri-uygulamad-an-kaldirilmistir/icerik/557>

¹¹ <https://www.okuokut.org/meb-100-temel-eser/>

Kitap okuma etkinliğine katılmak üzere 18 yükümlü çocuk gönüllü olmuştur. Kendilerine yukarıdaki kitaplardan okumayı tercih ettikleri kitaplar teslim edilmiştir. Ancak 18 yükümlüden 14'ü aldığı ilk kitabı hiç okumamış ve çalışmadan ayrılmıştır.

Kitap okuma etkinliğinde katılımcılara, kitap ile birlikte okurken notlarını almaları için "Kitap Değerlendirme Formu" da teslim edilmiştir. Bu formdaki soruların dışında görüşmelerde katılımcılara aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1. Kitabı okurken ne hissettiniz?
2. Kitap bitince ne düşündünüz?
3. Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?
4. Kitap size ne söyledi?

Bu sorular görüşmede sözlü olarak sorulmuş ve yanıtlar not alınmıştır. 4 katılımcı ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilen aşağıda sunulmuştur.

Katılımcı 1: 17 yaşında, ortakokul mezunu ve açıktan lise eğitimine devam ediyor. Aynı zamanda çalışıyor. Okuma alışkanlığını "orta düzey" olarak tanımlıyor ancak hiç kitap okumuyor.

Katılımcıya ilk kitap olarak "*Fareler ve İnsanlar*" 05.10.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı yaklaşık bir ay sonra 02.11.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Kitabın içinde geçen bir söz beni çok etkiledi. "Unutmamak için elimden geleni yaptım. Tanrı şahidim olsun, çok uğraştım unutmayayım diye George"</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>George. Arkadaşlarını koruyan ve seven biri.</i>

Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Curly'nin karısı. Lennie'nin dokunmayı fazla abarttığını bildiği halde ona yanaşmaya çalıştı ve öldü.</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>Dostluk ve dayanışma duygusu.</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>İnsan olmanın doğasını ve bireyin evrende kendini konumlandırma çabası.</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Hala George'nin Lennie'yi neden öldürdüğünü anlayamıyorum ama çok anlamlı bir kitap.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *İzin günümde okudum kitabı. Kitap okumaya vakit ayırmak çok farklı hissettirdi. Sabah kitabı alıp oturdum ve akşama bitirdim.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Güzel bir kitaptı. Mutlu oldum. İyi ki okumuşum.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Aklıma bir şey gelmiyor.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Aklıma bir şey gelmiyor.*

Katılımcıya 02.11.2023 tarihinde "Beyaz Diş" kitabı teslim edilmiştir. Bu tarihten sonraki 2 görüşmeye geldiğinde kitabı hala okumadığını belirtmiştir. 21.12.2023 tarihindeki görüşmeye kitabı okumuş ve kendisinden talep edilmediği halde ekte sunulan kitap özetini hazırlayarak gelmiştir. Bu görüşme, Katılımcının son DS görüşmesi olduğundan, yani DS yükümlülük süresini tamamladığından kitap etkinliği çalışmasından ayrılmak durumunda kalmıştır.

Katılımcı çalışmanın başında orta düzey bir okur olduğunu ve hiç kitap okumadığını beyan etmiş, gönüllü olarak katıldığı kitap okuma etkinliği çalışmasında 3 aylık sürede 2 kitap okumuştur. İki kitabı da beğendiğini, kitap okumayı sevdiğini söylemiştir.

Katılımcı 2: 14 yaşında, öğrenci ve lise eğitimine devam ediyor. Okuma alışkanlığını “iyi” olarak tanımlıyor ve ayda 2 kitap ve daha fazla okuyor. Anketin 28. sorusunda katılımcıya göre kitap okumaya engel olan bir şey yok, yanıtını vermiştir.

Katılımcıya ilk kitap olarak “*Fareler ve İnsanlar*” 27.09.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı bir aydan kısa bir süre sonra 11.10.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş, yazarın bu kitabın devamı olacak şekilde ikinci bir kitabı var mı diye araştırmış ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Bana uygun, sevdiğim türden, tam benlik..</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Linne huyu çok güzel ve çok masum..</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Curley karısı sadık biri değil, benim özelliğime uygun biri değil.</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>İki arkadaşının çiftlikte geçen macerası</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>kitap çok güzeldi çok beğendim.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Ben de varmışım, olayın içindeymişim gibi hissettim.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Kitap çabuk bitti diye üzüldüm. Konuya göre kısa bir kitaptı bence.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Kibirli davrandığımı fark ettim, daha masum olmalıyım.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Son sahne, Lennie'nin vurulduğu, herkese güvenmememi söyledi.*

Katılımcıya daha sonra "Kuyucaklı Yusuf" 11.10.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı çok kısa bir sürede 25.10.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş, yazar hakkında araştırma yapmış ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Yazarı sevdiğim bir yazar. Bir sürü kelime öğrendim. Hayır. Fareler ve İnsanlar'dan sonra biraz ortalama geldi.</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Yusuf'un karakteri çok güzel. Her şeyi kendi yapmak istiyor. Ayrıca Yusuf abimin adı.</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Şakir çok şımarık.</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>Yusuf'un ailesini kaybettikten sonraki yaşamı ve yaşadıkları.</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Orta düzey bir kitap.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Yusuf'un yerinde olmak isterdim yani her işi kendi başıma halletmek.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Karşımda Şakir gibi biri olunca aynı şeyi yapardım.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Dili güzeldi, bir sürü kelime öğrendim. Sürekli sözlüğe bakmak zorunda kaldım ama bilmediğim çok kelime öğrendim.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Tek başına ayakta kalabilmeyi isterdim.*

Katılımcıya daha sonra "Aganta Burina Burinata" 25.10.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı 20.12.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Hayır. Seviyemin altında diğer kitaplara göre.</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Mahmut: hayallerinin peşinde koşuyor çünkü</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Hakkı reis cimri insan sevmem</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>Mahmut kaptan olmak istiyor annesi ve babası kabul etmiyor</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Benim için uygun bir kitap değil</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Kitabı pek beğenmedim, bana uygun değildi.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Yani...*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Hayır.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *“Ağacın kökü topraksa insanın kökü ekmektir be yahu” cümlesini çok beğendim.*

Katılımcı, DS yükümlülük süresini tamamladığı için çalışmadan ayrılmak durumunda kalmıştır. Katılımcı halihazırda çok kitap okuyan biridir. Daha önce okuduğu kitaplar hakkında hiç konuşmadığı, yazarı veya kitabı hiç araştırmadığı ve bu çalışmada hiç okumadığı türde kitaplar okuma şansı bulduğu için bu çalışmadan çok memnun kalmıştır. Çalışmadaki tüm kitapları okuyamadan erken ayrılmak zorunda kaldığına üzüldüğünü söylemiş, Katılımcıya listedeki okumadığı kitaplardan birer tane hediye edilmiştir.

Katılımcı 3: 17 yaşında, ortakokul mezunu ve çalışıyor. Okuma alışkanlığını “çok kötü” olarak tanımlıyor ve hiç kitap okumuyor. Anketin 28. sorusunda katılımcıya göre kitap okumaya engel olan şey “merakın olmaması”.

Katılımcıya ilk kitap olarak “*Fareler ve İnsanlar*” 27.09.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı bir aydan kısa bir süre sonra 18.10.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili sorulara yanıt vermemiştir.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Dostluk hakkında oldu için hoşuma gitti</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Lenny sevdiği kişilere dokunma hastalığı vardı</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Çiftçinin eşi lenyi zora sokması</i>

Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>dostuk</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>Hayal kurmak güzeldir</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Aynı yola çıkmış iki dostun hedeflerine ulaşamaması benden hayal kırıklığı yaptı.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : Katılımcı yorum yapmamıştır.

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : Katılımcı yorum yapmamıştır.

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : Katılımcı yorum yapmamıştır.

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : Katılımcı yorum yapmamıştır.

Katılımcıya daha sonra “*Beyaz Gemi*” 18.10.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı 29.11.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Kitapta bir çocuk var. Balık olmak hayaline ulaşmak uğruna hayatını verdi.</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Mümin dede torununu seven sadık bir dede</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>orozkul alkol alan ve eşine şiddet göstermesi</i>

Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>Hayal genişliği</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>Hayallerimizin peşinden koşmalıyız</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>çocuğun göle atlaması balık olacağına inanması</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Hayallerimin peşinden gitmeli peşini bırakmamalıyım.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Üzüldüm.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Katılımcı yorum yapmamıştır.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Alkolün iyi bir şey olmadığını söyledi.*

Katılımcıya daha sonra "Beyaz Diş" 29.11.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı 31.01.2024 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet.</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Beyaz Diş</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Güzel Joe</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>dostluk, bağlılık</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>bağlılık, sadakat</i>

Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Beğendim. Yormadan, rahatça okunabilecek bir kitap.</i>
--	--

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Mutlu*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Köpeklerdeki sadakat ne kadar büyük.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değerlik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Hayvanlara bakış aım değerdi. Zaten hayvanları ve özellikle köpekleri severdim ama...*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Sosyalleşme, sadakat, anlayış önemli şeyler.*

Katılımcıya daha sonra “Yaban” 31.01.2024 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı 21.02.2024 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Kurtuluş Savaşı'nı anlatması</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Yaban savaşta gazi düşmüş kahraman</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Salih Ağa köylüleri yabana karşı kıskırttığı için</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>kültür ve fikir atışması</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>eğitimin önemi</i>

Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	
--	--

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Çanakkale Savaşı'nı anlattığı için duygulandım.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Cehaletin ne kadar kötü bir Şey olduğunu düşündüm.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değerlişlik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Tarihe bakış açım değerlişti.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Katılımcı yorum yapmamıştır.*

Katılımcı, kitap okuma alışkanlığını çok kötü olarak belirtmesine, hiç kitap okumadığını beyan etmesine ve uzun çalışma saatlerinde çalışmasına rağmen çalışmayı en istikrarlı Şekilde tamamlayan katılımcı olmuştur. Çalışma sürecinde yaklaşık 4 aylık sürede 4 kitap okumuştur. Çalışma tamamlandığı için Katılımcı ile yeni etkinlik düzenlenmemiştir, ancak Katılımcıya listedeki okumadığı kitaplar hediye edilmiştir.

Katılımcı 4: 15 yaşında, lise ğrencisi. Okuma alışkanlığını “iyi” olarak tanımlıyor ve ayda 2 kitap ve daha fazla okuyor. Anketin 28. sorusunda katılımcıya göre kendisi için kitap okumaya engel olan bir Şey yok.

Katılımcıya ilk kitap olarak “*Fareler ve İnsanlar*” 06.10.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı bir aydan kısa bir süre sonra 27.10.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları Şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili sorulara yanıt vermemiştir.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğerdediniz mi? Neden?	<i>Evet. Kısa olmasına rağmen ve millet olarak bizi ilgilendirmemesine rağmen, Amerika'nın hala</i>

	<i>geçerli olan sosyoekonomik faciasını etkili bir şekilde anlatmış.</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>George. Çünkü en insan olanı George, ne mükemmel sayılabilecek kadar iyi, ne de canavar denilebilecek kadar kötü, en saf şekili ile insan (iyisiyle kötüsüyle)</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Patronun oğlu Curly. Sadece kitapta değil hatta fazlasıyla nefret ettiğim bir tip, bu insanlar ellerine gram güç geçtiğinde imparator oluyolar ve aşırı kibirlerinden burunlarının önünü göremiyorlar.</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>Zor hayat koşullarında hayatta kalma</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>Özünde çürümüş bir sistemde hayaller ve gerçekler. Amerikan rüyası hayallerin büyüklüğü ve gerçeklerin uzaklığı</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Güzel bir kitap olmasına rağmen üzücü bir hikaye, Jhon Steinbeck'in çok sevdiği bu melankolik derin hikayeler beni boğuyor, özellikle de sonu yüzünden hiç okumamış olsam şikayet etmezdim. Şahsi olarak bana bir şey katmadı. Ama yine de "Amerika" kavramını anlamak için önemli bir eser.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Kitabın konusuyla alakalı gerildim, daha doğrusu daraldım.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Sonu üzücü olduğu için çok gerildim.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Yok. Olmadı.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Zor koşullarda yaşamak.*

Katılımcıya daha sonra "Beyaz Diş" 27.10.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı 17.11.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Özellikle akıcı anlatım tarzı ile dikkat çeken bir yapıt.</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>En beğendiğim karakter Scott, Zulüm'e bizzat karşı koymuş ve Tavrını net bir şekilde ortaya koyabilen istikrarlı bir tiplene, tavrını net olarak aktaramayan ve Zulüm'e sessiz kalanlara açık bir ibret</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>En beğenmediğim karakter kitabın zalim karakteri Beauty Smith, zalimliğini göstermekten çekinmeyen varlığının insanoğluna zarar verdiği bir tiplene, olan koşullar ne olursa olsun gerekçelendirilemeyecek bir tiplene</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>vahşi hayat koşullarında yaşam ve değişim</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>Ayın önceki kitabı "İnsanlar ve Fareler"e kıyasla daha farklı bir biçimde olmasına rağmen benzer bir özü var. Zor, vahşi koşullarda yaşam ortak öz olmasına rağmen Vahşi Diş "Değişim"i ve nasıl kaçınılmaz olduğunu da ele alıyor.</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Anlatım tarzı olarak beklentileri aşmasına rağmen ayın önceki kitabına kıyasla daha basit ve düşünmeye daha az teşvik ediyor.</i>

	<i>Kitapta İnsan yenildiğini düşünürse yarı yarıya öyle sayılır. cümlesini çok beğendim.</i>
--	--

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Yazarın üslubu/yazım akıcılığı hoşuma gitti.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Kitabın bonusunu sevdiğim için bitince rahatlama hissettim.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Yok.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *İnsanlığın doğayı tahakküm altına almaya çalıştığı nafile çaba sonuç vermeyecek.*

Katılımcıya daha sonra “Yaban” 17.11.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı 08.12.2023 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Hem hikayeyi hem de tarihi açıdan okunması gereken bir kitap</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>En beğendiğim karakter ana karakter olan Ahmet Celal çünkü hem düşmana karşı birebir savaşmış, hem de Mehmet Ali'nin köyünde Mustafa Kemal Paşa'nın mücadelesini ve davasını yaymaya çalışmış</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>En beğenmediğim karakter Şeyh Yusuf çünkü onun gibi kişiler uzun zamanlar ve</i>

	<i>birçok toplum üzerine hiçbir katkı sağlamadan halkı, devletleri sömürmüştür ve bunun üstüne halkın inancını sömürerek kendilerini yüceltirmişlerdir</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>Kitabın konusunun cehalet'tir, cehalet ve toplumun üstündeki etkisi</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>Kitabın ana fikri zamane Türk aydınının köylüyü cehalete esir bırakması ve buna rağmen ondan çok şey istemesinden doğan zayıf millet yapısı</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Bu kitap sadece hikayesi ve usübü ile değil zamanın halkın sosyal durumunu da yansıttığı için çok değerli bir kitaptır.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Güzel, etkileyici bir kitap olduğu için hoşuma gitti.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Heyecanlı hissettim.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Yok.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Cehaletin etkilerini kitabın kahramanı gibi hissettim.*

Katılımcıya daha sonra "Odada Yalnız" 08.12.2023 tarihinde teslim edilmiştir. Katılımcı, okulda sınav dönemi başladığı için çalışmaya 2 ay kadar ara vermek durumunda kalmış, 01.03.2024 tarihli görüşmeye kitabı okumuş olarak gelmiştir.

Kitap Değerlendirme Formuna göre: Kitabın tamamını okumuş ve formdaki soruları şöyle yanıtlamıştır. Ayrıca kitabın yarattığı etki ile ilgili soruları tablodaki gibi yanıtlamıştır.

Soru	Katılımcının Yanıtı
Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?	<i>Evet. Kısa, öz, okuması kolay, anlatmak istediğinde etkili</i>
Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>En beğendiğim karakter hastabakıcı Ferhat çünkü onun durumundaki kişilerin yapabildiği iyilikler, söyleyebilecekleri güzel sözler bile çok büyük etkileri olabiliyor</i>
Ayın kitabında en beğenmediğiniz karakter hangisidir? Neden?	<i>Kitabın yapısı gereği açıkça sevmediğim bir karakter olmadı</i>
Sizce ayın kitabının konusu nedir?	<i>farklı coğrafyalardaki farklı dertler</i>
Sizce ayın kitabının ana fikri nedir?	<i>farklı coğrafyalarda, gelir grupları ve durumlardaki gençlerin dertlerinin etkileri</i>
Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?	<i>Kısa olmasına rağmen etkileyici bir kitap ve tuhaf bir şekilde bazı sahneleri bana "Madde 22"yi hatırlattı.</i>

Soru : *Kitabı okurken ne hissettiniz?*

Yanıt : *Rahatlama, rahatlık. Farklı farklı insanların aynı şeyleri yaşadığını gördüm. Hiç bilmediğim coğrafyalardan insanların neler yaşadığını gördüm.*

Soru : *Kitap bitince ne düşündünüz?*

Yanıt : *Dünya çok büyük.*

Soru : *Sizde ve düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu? Ne gibi?*

Yanıt : *Pek değişiklik yok, dünya görüşüm genişledi.*

Soru : *Kitap size ne söyledi?*

Yanıt : *Farklı coğrafyalardaki insan hayatları, zorlukları. Beğendiğim bir kitap oldu.*

Katılımcı, kitap okuma alışkanlığını olan ve okuma düzeyi yüksek bir kişidir. “*Fareler ve İnsanlar*” ile “*Yaban*” kitaplarını daha önce okumuştur ancak çalışma için sorulduğunda tekrar okumak istemiştir. “*Odada Yalnız*” kitabının hiç okumadığı tarzda bir kitap olduğunu söylemiştir. Etkinlikten, okuduğu kitaplardan ve kitaplar hakkında konuşmaktan genel olarak memnun kaldığını beyan etmiştir. Çalışma tamamlandığı için katılımcı ile yeni bir etkinlik düzenlenmemiştir.

5. BÖLÜM: SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

Ankara ilinde hakkında denetimli serbestlik (DS) kararı bulunan çocukların, okuma alışkanlıklarını ve kitap okuma düzeylerini incelemek yapılan bu çalışmada, 83 katılımcı ile yapılan anket sonuçlarından elde edilen veriler, önceki bölümde analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmada Ankara ilinde DS kapsamında bulunan çocukların okuma alışkanlıklarını çeşitli boyutlarıyla ortaya konulmuştur. Bu çerçevede onların okuma sıklıkları (düzeyleri), okuma nedenleri, okumama nedenleri, okudukları kitap türleri, ne kadar süre okudukları gibi özellikleri bir anket/ölçek ile belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, söz konusu çocukların okuma alışkanlığı ve yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi bireysel/demografik özelliklerini ortaya koymanın yanı sıra ebeveyn eğitim düzeyi ve meslekleri ile aile gelir düzeyi gibi sosyo-ekonomik faktörlerin etkisini araştırmak da hedeflenmiştir.

Araştırmanın hipotezi: "Ankara'da DS (Denetimli Serbestlik) kapsamındaki çocuklar zayıf bir okuma alışkanlığına sahiptir ve eğitimle ilişkilerinin sürmesi okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemektedir" şeklinde oluşturulmuştur. Bu hipotez ile ilgili elde edilen veriler belirlenen başlıklarda incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Verilen yanıtlar doğrultusunda elde edilen araştırma sonuçlarına göre:

1. Katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında, katılımcıların neredeyse tamamı erkektir. İstatistiklerde ve daha önce yapılan çalışmalarda da görüleceği gibi suça sürüklenen çocuklarda (SSÇ) erkeklerin oranı çok yüksektir.
2. Katılımcı çocukların cinsiyet dağılımları dengeli veya eşit olmamakla birlikte kızların, erkeklere oranla yaklaşık %9 oranında daha yüksek bir düzeyde kitap okuma alışkanlığı vardır.
3. Katılımcıların yaşları 14, 15, 16, 17 ve 18'dir. Okuma alışkanlığı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır, yaş ilerledikçe okuma alışkanlığı düzeyi gerilemektedir. Yaş farkı ile okuma alışkanlığındaki en bariz fark 15 ile 18 yaş grubunda görülmektedir. 15 yaş grubunda zayıf okuyucu, orta düzey okuyucu ve üst düzey okuyucu olmak üzere her düzeyde kitap okuma alışkanlığı vardır, bu yaş grubunun büyük bölümü kitap okurudur. 18 yaş grubunda bir tane ve zayıf okuyucu vardır. Tüm yaş gruplarındaki sonuçların, okuma alışkanlığı ile yaş arasındaki eğilimde; eğitime devam etmenin önemli olduğu anlaşılmıştır.

Nitekim ilkokul mezunları ve ortaokul mezunları eğitime devam etmektedir. İlkokul ve ortaokul mezunlarının üçte ikisinin kitap okuma alışkanlığı vardır. Eğitime devam etmeyen lise mezunlarının ise çok büyük bölümü kitap okuru değildir.

4. Katılımcıların gelir düzeylerine göre okuma alışkanlığına bakıldığında, kendi geliri olmayan ancak okuma alışkanlığı yüksek bulunan grubun, öğrenci olan katılımcılar olduğu düşünülebilir.
5. Okunan kitapların nereden temin edildiği sorusunda, ders kapsamında istenen kitapları bazen okurum diyenlerin oranı fazladır, katılımcıların hemen hepsi “çoğunlukla” okurum seçeneğini işaretlemiştir.
6. Öğrencilerin okuma alışkanlığı düzeyi yüksek ve bu grupta her düzeyde okuma alışkanlığı var iken, hem çalışıp hem okuyan ve okulu bırakıp çalışmaya başlayan katılımcıların okuma alışkanlığı düzeyi düşmektedir.
7. “Derslerime katkısı olması için okurum” diyen tüm katılımcılar her düzeyde kitap okurudur. Okul dönüşü kitap okuyanların tamamı orta ve üst düzey kitap okuyucusudur.
8. Okuma alışkanlığında yaş yükseldikçe görülen gerileme; yaştan ziyade, zorunlu eğitimden çıkışın artması ve kişinin okulu bırakıp bir mesleğe yönelmesi ile birlikte değerlendirildiğinde, nedenin eğitimden ayrılma ile doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.
9. Katılımcıların anneleri ağırlıklı olarak ilkokul ve lise mezunudur. Lise ve üniversite mezunu anneye sahip olan katılımcılarda her düzeyde kitap okuma alışkanlığı vardır. Okuma alışkanlığının en zayıf olduğu durumlar, annelerin okuyamaz olmadığı ve ortaokul mezunu olduğu durumlardır.
10. Annelerin yarıdan fazlası ev hanımıdır, çalışan anneler ise büyük oranda beden gücüne dayalı işlerde çalışmaktadır. Beden gücüne dayalı işlerde çalışan annelerin çocuklarının kitap okuma alışkanlığı zayıf iken, ev hanımı annelerin çocukları her düzeyde kitap okurudur.
11. Katılımcıların babalarından okuyamaz olmayan sayısı çok azdır. En çok ilkokul ve ortaokul mezunu baba vardır. Babanın eğitim durumu, kişinin okuma alışkanlığında belirleyici olmasa da lise ve üniversite mezunu babaya sahip katılımcılarda her düzeyde kitap okuru olan katılımcı fazladır.
12. Babalar büyük çoğunlukta beden gücüne dayalı işlerde çalışmaktadır. Veri sayısı az olmakla birlikte beden gücüne dayalı işlerde çalışan babaların

- çocukları, zayıf ve orta düzey okuyucu; zihin gücüne dayalı işlerde çalışan babaların çocukları üst düzey okuyucu olarak yansımıştır.
13. Katılımcıların kardeş sayılarının kitap okuma alışkanlığına etkisinde istatistik anlamda ilişkili bir sonuç yoktur. Kitap okuma veya okumama kardeş sayısına bağlı değildir. Ancak tek çocuk veya iki kardeş ailelerden gelen katılımcılarda her düzeyde kitap okuru yer almaktadır.
  14. Sosyo-ekonomik etkenlerden gelir düzeyi ile ilgili bulgular için Türkiye’de yaşanan ekonomik gelişmeler nedeniyle yorum yapılamamıştır. Alanda yapılan çalışmalarda ailelerin gelir düzeyleri ile kültürel etkinliklere katılım ve okuma alışkanlığı arasında çoğunlukla anlamlı bir ilişkiye rastlanmaktadır. Ancak bu araştırma için hazırlanan anket formundaki gelir durumunu gösteren ücretler, anketin uygulandığı sırada parasal olarak değerini yitirdiğinden anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
  15. Kültürel etkinliklere katılım ile kitap okuma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak bu soruda, kitap okuru olan katılımcılardan yarısından fazlası, yıl içinde herhangi bir kültürel etkinliğe katıldığını belirtmiştir.
  16. Müzik, halk oyunları, el sanatları gibi kişisel gelişim ve beceri kurslarına katılım ile kitap okuma düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Katılımcıların büyük bölümü herhangi bir kursa katılmaz iken kitap okuru olan katılımcıların kişisel gelişim ve beceri kurslarına katılım oranlarının da yüksek olması, kitap okurlarının kişisel gelişime açık ve tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Ancak kültürel etkinliklere veya kişisel gelişim kurslarına katılmayan ve hiç kitap okumayan katılımcı oranları çok yüksektir. Araştırma grubunun çocuklardan oluştuğu göz önüne alındığında; kültürel ve kişisel olarak bu düzeyde çocuğun dışarıda kalması, acilen tedbir alınması gereken endişe verici bir durum olarak ortaya çıkmıştır.
  17. Katılımcılardan evinde ders dışı kitap bulunmayanların oranı çok düşüktür. Katılımcıların ailesinde ve çevresinde kitap okuyan kişi sayısı fazladır. Hem evde kitaba erişim hem de çevrede kitap okumayı özendirilmede etkili kişilerin varlığı, kitap okuma alışkanlığı kazanma açısından önemli olan değişkenlerin olumlu olmasına rağmen katılımcıların okuma alışkanlığına etkisi sınırlı kalmıştır.
  18. Ailesinde ve çevresinde kitap okuyan bulunduğu halde kitap okuma alışkanlığı olmayan katılımcıların oranı %40 iken, ailesinde ve çevresinde kitap okuyan bulunmayan ve kendi de kitap okumayan katılımcıların oranı %70’ten fazladır.

İki grup için de kişisel faktörlerden söz edilebilir, ancak ikinci grup için çevrenin etkisinin önemli olduğu yadsınamaz. Nitekim ailesinde ve çevresinde kitap okuyan bulunanlarda her düzeyde kitap okuma alışkanlığı vardır.

19. Okunan kitapları temin etme yöntemlerinden “kitapçıdan satın alma” ve “internet üzerinden satın alma” yöntemleri incelendiğinde, kitap okuyucusu olmayan bazı katılımcılarda da kitap satın alma alışkanlığının olduğu görülmektedir. Ailede ve çevrede kitap okuru olan, evde ders dışı kitap bulunan ve kitap satın alan bu grubun, kitap okumaya veya okuma alışkanlığına yabancı veya uzak olmadığı, tutumlarının olumlu olduğu söylenebilir.
20. Evde bilgisayar sahipliği ve internet bağlantısı imkanı ile sosyal medya platformlarının kullanım sıklığı soruları, katılımcıların eğilimlerini göstermiştir. Instagram ve TikTok, katılımcıların en yoğun kullandığı sosyal medya platformlarıdır. İnternetin ve internette geçirilen vaktin okuma alışkanlığına etkisi ayrı bir araştırma konusu olarak değerlendirilebilir.
21. 83 katılımcıdan sadece dokuzunun kütüphane üyeliği bulunmaktadır ve kütüphaneye üye olma ile kitap okuma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kütüphane üyesi katılımcı sayısı az olmasına karşın dokuz kişiden yalnızca bir kişi, hiç kitap okumadığını belirtmiştir. Kitap okuma sıklığı belirten katılımcılarda “üst düzey okuyucu” göstergesi olan “Ayda 2 kitap ve daha fazla okurum” diyenlerin sayısı dağılımda en yüksek olan sayıdır.
22. Katılımcıların büyük bölümü kütüphaneye gitmemektedir. Bu nedenle, kütüphane üyeliği sayısı düşük olsa da kitap okuma alışkanlığı ile kütüphane üyeliği arasındaki olumlu bir ilişki belirlenmiştir.
23. Okunan kitapları temin etme yöntemlerinden “halk kütüphanesinden ödünç alma” seçeneğini “çoğunlukla” olarak işaretleyen katılımcıların tamamı üst düzey okuyucudur. Zayıf, orta düzey ve üst düzey olmak üzere tüm kitap okuru katılımcılar dönem dönem halk kütüphanesinden kitap ödünç aldıklarını beyan etmişlerdir. Kütüphaneye üye olmanın ve kütüphaneden kitap ödünç almanın okuma alışkanlığını geliştirdiği ve güçlendirdiği söylenebilir.
24. Sinema, tiyatro, konser, opera gibi kültürel etkinliklere katılma ile okuma alışkanlığı arasında bir ilişki bulunmazken, kişisel gelişim ve beceri kurslarına katılım ile okuma alışkanlığı arasında güçlü bir ilişki vardır. Okuma alışkanlığının da temelde kişisel gelişim ile ilgili olduğu düşünüldüğünde bu ilişki çok anlamlıdır. Katılımcıların, kendilerini ve becerilerini geliştirmek için sayılan bu faaliyetlerin tümünde ve kitap okumada çaba harcadıkları yorumu yapılabilir.

25. Yanıtların genelinde hiç kitap okumayan-kitap okuru olmayan katılımcıların her soruda yanıtları daha kesin ve nettir. Örneğin okuma alışkanlığı olmadığını söyleyen 13 katılımcının tamamı hiç kitap okumamaktadır. Hiç kütüphaneye gitmeyen ve hiç kitap okumayan katılımcıların oranı yüksektir. Hem hiçbir kültürel etkinliğe gitmeyen hem de kitap okumayan katılımcı oranı yüksektir. Kitap okuma alışkanlığı kazanmada etkili olan sebeplere, hiç kitap okumayan katılımcıların yarısından fazlası “kişinin istekli olması” yanıtını vermiştir. Burada; kitap okuma alışkanlığının kazanılmasında bireysel özelliklerin ve kişinin tercihinin de önemli olduğu söylenebilir.
26. Tutum sorularında hiç kitap okumayan-okuma alışkanlığı olmayan katılımcılar; kitap okumayı sevmeme, sıkıcı ve gereksiz bulma, kitap okumaktan nefret etme gibi yanıtları kitap okumaya karşı tamamen olumsuz bir tutum ortaya koymuştur.
27. Ancak bu tür sorulara “kısmen katılıyorum” yanıtı veren hiç kitap okumayan-kitap okuma alışkanlığı olmayan katılımcıların oranı da yüksektir. Bu katılımcıların kitap okumaya ve okuma alışkanlığına tutumları olumsuz değildir, her birinin okuma alışkanlığı kazanma ve iyi okuyucu olmada potansiyeli vardır.
28. Kitap okuma etkinliğine katılan 4 katılımcıdan ikisi iyi birer kitap okuyucusu iken diğer ikisi kitap okuru değildir ve hiç kitap okumadıklarını beyan etmiştir. Okuma alışkanlığı olan iki katılımcı, farklı veya daha önce okumadıkları kitapları okuma şansı bulduğu için çalışmadan memnun kalmıştır.
29. Kitap okuru olmayan, okuma alışkanlığı bulunmayan iki katılımcı ise böyle bir imkân sağlandığında kitap okuyabildiklerini göstermişlerdir. Katılımcı 1, üç aylık bir sürede 2 kitap; Katılımcı 2, altı aylık sürede 4 kitap okumuştur. Ayrıca tüm katılımcıların hem “Kitap Değerlendirme Formu”nda hem de sözlü olarak sorulan sorulara verdiği yanıtlarda her ay daha fazla ve net yanıtlar verdikleri görülmüştür.

5.2. ÖNERİLER

Çalışma verilerinden elde edilen sonuçlara dayanarak bazı öneriler sunulabilir.

1. Türkiye’de çocukların zorunlu örgün eğitimden ayrılma, okulu bırakma oranları yüksektir. Bu çalışmada, kitap okuyucusu olmada ve okuma alışkanlığı kazanmada okula devam etmenin ne kadar önemli bir rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Sadece okuma alışkanlığının geliştirilmesi için değil, denetimli serbestlik (DS) kapsamındaki çocukların iyileştirme ve topluma kazandırma

çalışmalarında, örgün eğitime devam etmeyi sağlayan politikaların geliştirilmesi ve uygulamaların yapılması gerekmektedir.

2. Katılımcı çocuklarda, kültürel etkinliklere ve kişisel beceri kurslarına katılım yine okuma alışkanlığı ile ilişkilidir. DS kapsamındaki çocukların bu etkinliklere ve kurslara katılmaları özendirilmeli ve kolaylaştırılmalıdır. Böylece okuma alışkanlığının yanında bireysel, akademik ve sosyokültürel gelişimlerine de katkı sağlanabilir, topluma uyumları artırılabilir.
3. Kapsamdaki çocuklara yönelik uygulanan rehberlik hizmetlerinin içinde yer alan iyileştirme, eğitimi destekleme ve boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine; kitap okumaya ve okuma alışkanlığının kazandırılmasına yönelik çalışmalar da dâhil edilmelidir. Okuma alışkanlığı, bibliyoterapi temelinde iyileştirme çalışmalarını güçlendirebilir.
4. Anketlerin doldurulmasında olduğu gibi kitap okuma etkinliğinde de katılımcılar kendilerini ve düşüncelerini ifade etmede çekingen davranmışlardır. Kitap değerlendirme formlarında ve görüşme notlarında görüleceği gibi zaman geçtikçe katılımcılar, yanıtlarında ve yorumlarında daha özgüvenli ve serbest davranmaya başlamışlardır. Kitap okuma etkinliklerinin daha uzun süreye yayılması durumunda katılımcıların kitap okuma alışkanlığında ve okudukları kitaplarla ilgili görüşleri paylaşmada özgür ve rahat hissedecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle DS hizmetleri içinde, çocuklara kendilerini daha iyi ifade edebilmelerine ve gelişimleri için okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik çalışmalar yararlı olabilir.
5. Ayrıca terapi görüşmelerinde duygusal, psikolojik veya davranışsal kişisel gelişimlerini desteklemek ve yaşam becerilerini geliştirmek için bibliyoterapi yönteminin uygulanması da düşünülebilir.
6. “Kitap Okuma Formu”ndaki sorular veya benzerleriyle okuyucunun, daha dikkatli ve bilinçli bir kitap okuması veya kitabın vereceği mesaj üzerine düşünmesi kitap okumayı özendirebilir, kapsamdaki çocukların kitap okuma alışkanlığını geliştirebilir.
7. Okuma alışkanlığı olmayan iki katılımcının düzenli kitap okuduğu bu çalışmanın sonunda, DS bünyesinde kitap okuma etkinlikleri düzenlemenin, yükümlülere ödünç verme işlemlerinin yapılabileceği kütüphanelerin oluşturulmasının okuma alışkanlığı kazandırmada önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim katılımcıların bir kısmı, kitap okumaya engel olan nedenler sorusunda “kitapların pahalı olması” seçeneği işaretlemiştir. Alt ve orta gelir düzeyinden gelen kapsamdaki

çocukların, onlara en uygun kitaba kolayca erişmeleri ve bu kitapları ödünç alabilmeleri için kütüphaneler ve kütüphaneciler ile iş birliği yapılması son derece önemlidir. Ayrıca kütüphaneye giden katılımcıların kitap okuma alışkanlıkları daha yüksektir. DS bünyesinde oluşturulacak bir kütüphane ve halk kütüphaneleriyle yapılacak ortak çalışmalar, çocukların eğitimine katkı sağlamada ve okuma alışkanlığı kazandırmada çok işlevsel bir rol oynayacaktır. Kütüphaneler sosyal veya ekonomik olarak dezavantajlı kişilerin veya grupların kitaba erişiminde, okuma alışkanlığı kazanmasında hizmetlere ve kaynaklara erişimde fırsat eşitliği yaratan en önemli kurumlardandır.

8. DS hizmetleri, DS uzmanı ile yükümlü arasında yükümlüye özel bir dizi planlı görüşme temellidir. Burada tamamen kişiye özel bir eğitim ve iyileştirme çalışması yürütülmekte ve ona ilişkin kayıt tutulmaktadır. Politika üretmek veya uygulama sonuçlarını takip etmek için tanımlayıcı verilere gereksinim duyulmaktadır. DS kapsamına alınan çocuk, genç ve yetişkinler için suç ve suça ilişkin tüm verilerin yanı sıra eğitim, meslek, gelir düzeyi vd. tüm başlıklarda kapsamlı bir istatistik tutulması ve bu kayıtların kamu ile düzenli olarak paylaşılması önemlidir. Sağlıklı ve kapsamlı veri paylaşımı, DS alanında tüm disiplinlerde yapılacak diğer araştırmalara da büyük katkı sağlayacaktır.
9. Denetimli serbestlik kapsamındaki çocuklarda; eğitimin, öğrenime devam etmenin ve okuma alışkanlığı ile birlikte başka kişisel gelişim ve becerilerin kazandırılmasında tüm paydaşların bütüncül ve iş birliği içinde çalışması gerekmektedir.

Bu araştırmada evren çok küçük olduğu gibi katılımcıların anket ve görüşme sorularına yanıt verme oranları da çok düşüktür. Katılımcılar hem içinde oldukları adli süreç, üzerlerinde hissettikleri yaptırım korkusu nedeniyle çekingen davranmış hem de okuma güçlükleri ve okuma alışkanlıklarının yüksek düzeyde olmaması nedeniyle soruları anlamakta ve yanıtlamakta zorlanmışlardır. Bu çalışmanın, Türkiye'deki suça sürüklenen tüm çocuklarla yapılması daha doyurucu veriler toplanmasını ve yorumlanmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2010). *Eleştirel ve etkileşimli okuma teknikleri*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Adıyaman, B. ve Türkyılmaz, M. (2023). Ortaokul öğrencilerinin okuma motivasyonlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 971-987.
- Aikens, N. L. ve Barbarin, O. (2008). Socioeconomic differences in reading trajectories: The contribution of family, neighborhood, and school contexts. *Journal of Educational Psychology*, 100(2), 235-251.
- Aksaçlıoğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- Akdeniz, G. (2019). Onarıcı adalet yaklaşımı ve kavramsal temelleri. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1 - 23.
- Akduman, G. Akduman, B. ve Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi Orijinal Araştırma. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(4), 156-161.
- ALA, (1978). *Book reading and library usage: A study of habits and perceptions*. New Jersey: Gallup.
- Alaca, E. ve Kızılöz, T. (2015). Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(3), 515-543.
- Alpay, M. (1990). Çocuk ve kütüphanesi: okulöncesi dönem. *Kütüphane: Dünü yarına bağlayan köprü* içinde (ss. 79-84). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, (2021). *Ceza muhakemesinde uzlaştırma kitabı*. Ankara: Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu, İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.
- Anayasa (1982). *Resmi Gazete* (Sayı: 17844). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17844.pdf>

- Apaydın, C. ve Kaplan, H. (2019). Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 185-207.
- Aras, G. (2017). Edebiyat ve kültür, bireysel ve toplumsal gelişmede okuma ve kütüphane alışkanlığı üzerine. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 945-968.
- Arı, E. ve Demir, M. K. (2013). İlköğretim bölümü öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 116-128. Erişim adresi: <https://doi.org/10.16916/aded.16025>
- Arıcan, S. (2010). *100 Temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arıkan, M. F. (2021). *Suçta sürüklenen çocukların benlik uyum düzeylerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aslan, S. (2017). Sosyal dışlanma ve genç suçluluğu. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 5-36.
- Atay, M. (2011). Okuma engelliler için çağdaş bir girişim: sesle kitap uygulaması. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(3), 417-423.
- Aytaş G, ve Kardaş, D. (2014). Dezavantajlı öğrencilerin okuma anlama gelişimleri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(11), 79 - 92.
- Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Balcı, A. (2016). *Okuma ve anlama eğitimi* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bamberger, R. (1990). *Okuma alışkanlığını geliştirme* (B. Çapar, Çev.), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başaran, M. ve Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 73-92.

- Bayat, N. Şekercioğlu, G. ve Bakır, S. (2014). The relationship between reading comprehension and success in science among low socio-economic students. *Ted Eğitim ve Bilim*, 39(176), 457-466. doi:10.15390/EB.2014.3693
- Baytaç, A. B. (2013). Onarıcı adalete genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 117 - 129.
- Becker, M. McElvany, N. ve Kortenbruck, M (2010). Intrinsic and extrinsic reading motivation as predictors of reading literacy: a longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 102(4), 773-785. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1037/a0020084>
- Bozick, R. Steele, J. Davis, L. (2018). Does providing inmates with education improve postrelease outcomes? A meta-analysis of correctional education programs in the United States. *J Exp Criminol* 14, 389-428. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/s11292-018-9334-6>
- Bulut, S. (2010). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 17-31.
- Cai, J. Ruhil, A. V. S. ve Gut, D. M. (2019). Prison-based education: programs, participation and proficiency in literacy/numeracy. Erişim adresi: https://static1.squarespace.com/static/51bb74b8e4b0139570ddf020/t/5e4192c89a480e7dee6da3d9/1581355720733/2019_Cai_Ruhil_Gut_Prison-Based_Education.pdf
- Can, R. Türkyılmaz, M. ve Karadeniz, A. (2015). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Ceza Muhakemesi Kanunu Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (2004, 17 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 25673). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>
- Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü [CTE] (2019). *Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı*. Erişim adresi: <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BirimDetay/16>
- Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü [CTE-DS] (2022). *Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı*. Erişim adresi:

<https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/581/dosya/agustos-2022-istatistikleri02-09-2022-12-04-pm.pdf>

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı [CTE-DS] (2021). 2021 çalışma raporu. Erişim adresi: <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/581/dosya/2021-calisma-raporu26-04-20222-19-pm.pdf>

Clark, C. ve Rumbold, K. (2006). Reading for pleasure: a research overview. *National Literacy Trust*. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496343.pdf>

Cole, J. E. (2002). What motivates students to read? four literacy personalities. *The Reading Teacher*, 56(4), 326–336. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/20205204>

Conlon, E. Zimmer-Gembeck, M. J. Creed, P. A. ve Tucker, M. (2006). Family history, self-perceptions, attitudes and cognitive abilities are associated with early adolescent reading skills. *Journal of Research in Reading*, 29(1), ss. 11–32.

Conradi, K. Jang, B. G. ve McKenna, M. C. (2014). Motivation terminology in reading research: A conceptual review. *Educational Psychology Review*, 26, 127-164.

Cunningham, A. E. ve Stanovich, K. E. (1998). What reading does for the mind. *American Educator*, 22(1-2), 8-15.

Çakıcı, D. (2007). Ön örgütleyicilerin okumaya yönelik tutum üzerindeki etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 65-82. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8709/108738>

Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 489-509.

Çiftçi, M. ve Temizyürek, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129.

Çocuk Koruma Kanunu Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005, 15 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 25876). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>

- Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Okulu. (2006).Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesi. Erişim adresi: https://cocukvakfi.org.tr/wp-content/dosya/raporlar/13_okuma_aliskanligi_karnesi_2006.pdf
- Dedeoğlu, M. Yayla, D. ve Karaşahin, M. (2007). *Öğrencilerin Okuma Düzeyleri*. MEB, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı. Erişim adresi: https://www.meb.gov.tr/earged/earged/okuma_duzey.pdf
- Demez, G. Kart, E. ve Cankurtaran, S. (2017) *Yeniden Sosyalleşme ve Toplumsal Bütünleşme Süreçleri: Denetimli Serbestlik Altındaki Bireyler Örneği*. TÜBİTAK SOBAG Proje Sonuç Raporu. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/615629/yeniden-sosyallesme-ve-toplumsal-butunlesme-surecleri-denetimli-serbestlik-altindaki-bireyler-ornegi>
- Demir, G. (2011). *Ceza infaz kurumlarında kütüphane hizmetleri ve Türkiye'de durum* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, G. (2020). Mahkûmların bilgi gereksinimleri ve bilgi davranışları: kuramsal bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(2), 98-134. doi: 10.24146/tk.651343
- Demir, G. (2022). Tarihsel süreçte bibliyoterapi ve kütüphanelerin bu süreçteki yeri. *Bilgi Yönetimi*, 5(2), 302-321. doi: 10.33721/by.1114397
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu. (2005, 20 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 25881). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5402Kanunu.pdf>
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma*. İstanbul: MEB.
- Duman, N. (2018). Denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlülerin umutsuzluk düzeyi üzerine bir araştırma. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 220-229.
- Durualp, E. Çiçekoğlu, P. ve Durualp, E. (2013). Sekizinci sınıf öğrencilerinin kitap okumaya yönelik tutumlarının internet ve kitap okuma alışkanlıkları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(1), 115-132.

- Eğitim Reformu Girişimi (2023). Uzun Hikâye | “*Bizi Okulda Tutabilecek Bir Sistem Yok*”
Erişim adresi: <https://www.egitimreformugirisimi.org/uzun-hikaye-bizi-okulda-tutabilecek-bir-sistem-yok/>
- Eğitim Reformu Girişimi (2023a). *Bir Bakışta PISA 2022*. Erişim adresi: <https://www.egitimreformugirisimi.org/bir-bakista-pisa-2022/>
- Erdem, İ. ve Altunkaya, H. (2013). Silivri Ceza İnfaz Kurumları yerleşkesinde bulunan açık öğretim ortaokulu öğrencisi hükümlü ve tutukluların okuma alışkanlıkları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 453-489. Erişim adresi: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.442>
- Eryalçın, M. ve Duyan, V. (2020). Perceived social support of juvenile delinquents and young offenders on probation. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 1-21. Erişim adresi: <https://doi.org/10.33417/tsh.681830>
- Eryalçın M. Eryalcin T. ve Duyan V. (2022). Family-Based intervention methods in the probation system. *TJFMPC*, 16(2): 434-446 doi: 10.21763/tjfmpe.1027020
- Eryalçın, T. ve Birinci, M. (2021). Türkiye ve Avrupa’da denetimli serbestlik sisteminin yönetim yapısı. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 5(2), 171-182.
- Eryalçın T. Serdar Kahveci S. Özyörük D. (2021). Probation in Europa: Republic of Turkey, (Ed: Anton van Kalmthout and Ioan Durnescu), CEP, Confederation of European Probation: The Netherlands. Erişim adresi: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2021/02/Turkish-chapterfinal.pdf>
- Fletcher, J. M. Foorman, B. R. Boudousquie, A. Barnes, M. A. Schatschneider, C. ve Francis, D. J. (2002). Assessment of reading and learning disabilities: A research-based intervention-oriented approach. *Journal of School Psychology*, 40(1), 27–63. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/S0022-4405\(01\)00093-0](https://doi.org/10.1016/S0022-4405(01)00093-0)
- Girgin, Ü. (2005). Okuma öğretiminde kullanılan iki okuma yaklaşımının işitme engelli çocuklar için kullanımı: yönlendirilmiş okuma etkinliği ve dil-deneyim yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(02), 27-36. Erişim adresi: https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000091

- Gömlüksiz, M. N. (2004). Kitap okuma alışkanlığına ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 185-195.
- Güler, A. Halıcioğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Günay, V. D. (2009). Neyi, nasıl okuruz ya da okumalıyız? *Art-e Sanat Dergisi*, 1(2), 1-16.
- Güneş, M. (1997). *İlkokul öğrencilerinin okuma düzeyleri ve dikkat özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güneş, D. (2019). Okur-yazarlık kavramı ve düzeyleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 499-507. Erişim adresi: https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000368
- Güngör, E. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı İle Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Gürçan, H. İ. (1996). *Okuma alışkanlığı ile kitap yayıncılığının kültürel iletişim ve teknolojisine bağlı sorunları karşısında Türkiye koşulları temelinde bir model önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Howard, V. (2011). The importance of pleasure reading in the lives of young teens: Self-identification, self-construction and self-awareness. *Journal of Librarianship and Information Science*, 43(1), 46-55.
- Huang, S. Capps, M. Blacklock, J. ve Garza, M. (2014). Reading habits of college students in the United States. *Reading Psychology*, 35(5), 437-467.
- Hughes-Hassell, S. ve Rodge, P. (2007). The Leisure Reading Habits of Urban Adolescents. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, Vol. 51, No. 1, pp. 22-33. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/40015543>
- Işık, M. A. (2020). *Ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma*. Ankara: Seçkin

- Karaaslan, S. (2016). Türk eğitim politikasında okuma alışkanlığı. *Bilgi Dünyası*, 17(1), 104-119.
- Karacan, N. ve Güneri, O. Y. (2010). The effect of self-esteem enrichment bibliocounseling program on the self-esteem level of sixth grade students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 318-322.
- Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2015). Sosyal sermaye bağlamında kütüphane kurumu. *Bilgi Dünyası*, 16(2), 180-203.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel, 26. bs.
- Karataş, Z. (2017). Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarında sosyal hizmet müdahalesinin önemi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-20.
- Katrancı, M. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kitap okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(2), 49-62.
- Keleş, Ö. (2006). *İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde kitap okuma alışkanlığının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kieffer, M. J. (2010). Socioeconomic status, English proficiency, and late-emerging reading difficulties. *Educational Researcher*, 39(6), 484-486.
- Kocaarslan, M. (2016). "Garfield" görselli 1-6. sınıflar için okumaya yönelik tutum ölçeğinin türkçe uyarlama çalışması. *İlköğretim Online*, 15(4). Erişim adresi: <https://doi.org/10.17051/io.2016.25140>
- Koç, S. Müftüoğlu, G (t.y.) Dinleme ve okuma eğitimi, Ünite 4. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/6302535-Dinleme-ve-okuma-ogretimi.html>
- Kolaç, E. (2019). *Türk Dili II* içinde Ünite 7. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2914 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1871 Erişim adresi: <https://ddp.anadolu.edu.tr/#/course/TUR202U>
- KONDA (2008). *Hayat tarzları araştırması 2008*. Erişim adresi: <https://konda.com.tr/rapor/165/biz-kimiz-hayat-tarzlari-arastirmasi-2008>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (2011). *Türkiye okuma kültürü haritası*. Ankara: KYGM.

- Mathewson, G. C. (1994). *Model of attitude influence upon reading and learning to read. in r. b. ruddell ve h. singer (eds.), theoretical models and processes of reading (3rd ed. pp. 1131-1161)*. Newark, DE: International Reading Association.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2012). *12 yıl zorunlu eğitim sorular cevaplar*. Erişim adresi: https://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12yil_soru_cevaplar.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *PISA 2022 Türkiye raporu*. Erişim adresi: https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/26152404_pisa2022_rapor.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (2023). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2022/2023*. Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=508
- Mokhtari, K. Reichard, C. A. ve Gardner, A. (2009). The impact of internet and television use on the reading habits and practices of college students. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 52(7), 609-619.
- Montgomery, P. ve Maunder, K. (2015). The effectiveness of creative bibliotherapy for internalizing, externalizing, and prosocial behaviors in children: A systematic review. *Children and Youth Services Review*, 55, 37–47. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.05.010>
- Nell, V.(1988). The psychology of reading for pleasure: needs and gratifications. *Reading Research Quarterly*, 23(1), 6-50. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/747903>
- Neuman, S. B. ve Celano, D. (2001). Access to print in low-income and middle-income communities: An ecological study of four neighborhoods. *Reading Research Quarterly*, 36(1), 8-26. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1598/rrq.36.1.1>
- Odabaş, H. ve Akkaya, M. A. (Ed.) (2018). *Halk kütüphaneleri: geçmişten geleceğe yönelimler ve yeni roller*. İstanbul: Hiper yayın
- Odabaş, H. Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- OKUYAY Platformu, (2019). *Türkiye okuma kültürü araştırması*. Erişim adresi: <http://okuyayplatformu.com/wp-content/uploads/2020/02/okuma-kulturu-arastirma-si.pdf>

- Ortaş, İ. (2014). Türkiye ve dünyada kitap okuma değerlerinin karşılaştırması ve sosyal yaşamımıza etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 323-337.
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 147. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21485/230297>
- Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1(7), 133-150.
- Özen, F. (2001). *Türkiye’de okuma alışkanlığı*. Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları; 2705. Yayınlar Dairesi Başkanlığı, kültür eserleri dizisi: 317.
- Pardeck, J. T. ve Pardeck, J. A. (2013). *Bibliotherapy: a clinical approach for helping children*. Routledge.
- Porsuk, S. (2022). Denetimli serbestlik tedbiri uygulanan yükümlülerin bazı özelliklerinin suç açısından değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (49), 429-448. Erişim adresi: <https://doi.org/10.30794/pausbed.980499>
- Sağlamtuñç, T. (1990). Türkiye’de üniversite kütüphanecilik bölümlerinin 4. sınıf öğrencilerinin özgür (boş) zaman-ders dışı okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 4(1), 3-21.
- Sallabaş, M. E. (2008). İlköğretim 8 sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 141-155. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8707/108710>
- Savaş, G. ve Eryalçın, T. (2020). Eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik yükümlülerinin istihdamı üzerine uygulamalı bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 336 - 367
- Sever, S. (2019). Bilgi toplumu olma aşamasında, ülkemizde kitap ve okuma olgusu. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 23(2), 721-727. Erişim adresi: https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000767

- Snyder, L. Caccamise, D. ve Wise, B. (2005) The assessment of reading comprehension: considerations and cautions. *Topics in Language Disorders* 25(1), 33-50.
- Solak, Ö. (2021). *Çocukların suça sürüklenme deneyimleri üzerine fenomenolojik bir çalışma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Staiger, R. C. (1979). *Roads to reading*. Paris: UNESCO
- Şengül, H. A. Cantürk, N. Cantürk, G. ve Dağalp, R. (2012). Ankara 1 Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde akran istismarı nedeniyle yargılanan çocukların değerlendirilmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 47(4), 283-289.
- Şencan, İ. ve Doğan, G. (2017). Bilimsel yayınlarda kaynak gösterme, tablo ve şekil oluşturma rehberi APA 6 kuralları. *Türk Kütüphaneciliği*, 2. bs. Erişim adresi: http://www.tk.org.tr/APA/apa_2.pdf
- Şentürk Dızman, Z. ve Oktik, N. (2022). Aile ve suç ilişkisi: denetimli serbestlikteki gençler üzerine nitel bir çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 1345-1362. Erişim adresi: <https://doi.org/10.15869/itobiad.1092012>
- Şeref, İ. ve Şahin, M. (2022). Okuma kültürü edindirme sürecine yönelik bir eylem araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 36(2), 133-148.
- Şimşek, Ş. ve Bulut, F. (2022). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akademisyen. Erişim adresi: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=aTGmEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=P1&dq=related:nC_Tm3T2_cQJ:scholar.google.com/&ots=NCYAtciUQ8&sig=OQwLXE1lcxJ5Fta949RF_ePeWeE&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Tanacković, S.F. Bajić, M. ve Ivanović, M.D. (2021), Reading behind bars: exploring reading interests and library use of prisoners in croatian correctional facilities, Garner, J (Ed.) *Exploring the Roles and Practices of Libraries in Prisons: International Perspectives* (Advances in Librarianship, Vol. 49), Emerald Publishing Limited, Leeds, 183-200. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1108/S0065-283020210000049010>
- Taş, H. (2019). *Bibliyoterapi tekniğinin üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin okumaya yönelik tutum ve problem çözme becerisine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Tatar, D. (2022). *Sosyo-ekonomik düzeyin çocukların okuma alışkanlıkları üzerine etkisi: ankara'daki ilköğretim sekizinci sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel
- TDK (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Tijms, J. Stoop, M. A. ve Pollock, J. N. (2018). Bibliotherapeutic book club intervention to promote reading skills and social-emotional competencies in low SES community-based high schools: A randomised controlled trial. *Journal of Research in Reading*, 41(3), 525-545.
- Tiryaki, D. ve Altunay, B. (2024). Görme yetersizliği olan öğrencilerin okuma hatalarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 12(2), 461-484. Erişim adresi: <https://doi.org/10.16916/aded.1412921>
- Topçu, Y. E. ve Yükselen, A. İ. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığı kazanmasında rol oynayan faktörlerin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 32(1), 1-18.
- Tunç, M. (2011). Engelli çocuğa sahip kadınların okuma alışkanlıkları: nitel bir araştırma. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi* (1), 19-28.
- TÜİK (2023). *Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2022*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Çocuk-Istatistikleri-2022-49662>
- TÜİK (2023a). *Gelir dağılımı istatistikleri, 2023*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2023-53711>
- TÜİK (2023b). *Ulusal eğitim istatistikleri, 2022*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=e%C4%9Fitim>
- Türkben, T. (2022). Türkçe eğitiminde bibliyoterapi yönteminin kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri, *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 199-221. doi:10.48174/buaad.52.7

- Uluğtekin, S. (2012). *Denetimli serbestlik altındaki gençler ve ailelerine ilişkin araştırma: ihtiyaçlar ve beklentiler*. Ankara: Öz-ge Der.
- Uslu Üstten, A. (2018). *Gençlik edebiyatı*. Ankara: Nobel.
- Vacca, J. S. (2004). Educated prisoners are less likely to return to prison. *Journal of Correctional Education*, 55(4), 297-305. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/23292095>
- van Steensel, R. (2006). Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education. *Journal of Research in Reading*, 29(4), 367-382.
- Wikipedia (2024). *Hukuk*. Erişim adresi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hukuk>
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Akçağ.
- Yalman, M. Özkan, E. ve Kutluca, T. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları üzerine betimsel bir araştırma: Dicle Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 291-305.
- Yasav, Ö. (2019). *Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanan bireylerin serbest zaman algıları ve serbest zaman değerlendirme yöntemleri ile madde kullanım durumları arasındaki ilişki: ankara ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C. (2003). *Ana dili öğretiminde çağdaş yaklaşımlar ve Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldız, M. ve Akyol, H. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.
- Yıldız, M. ve Kaman, Ş. (2016). İlköğretim (2-6. sınıf) öğrencilerinin okuma ve yazma tutumlarının incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 507-522.

- Yıldız, N. ve Keskin, H. (2016). Ergenlik dönemindeki öğrencilerin dijital ve matbu okumaya karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 344-361.
- Yılmaz, B. (1995). Okuma sosyolojisi. Ankara'da oturanların okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 9(3), 325-336.
- Yılmaz, B. (1998). Okuma alışkanlığı sorunu, bir enstitü örneği ve Türkiye için öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(3), 244-251.
- Yılmaz, B. (2012). Okuma alışkanlığının okul başarısına etkisi: Ankara Keçiören Atapark İlköğretim Okulu öğrencileri üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(2), 281-298.
- Yılmaz, B. ve Ekici, S. (2011). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 545-552.
- Yılmaz, B. ve Ezenel, E. (2022). IFLA-UNESCO halk kütüphanesi bildirgesi 2022. *Türk Kütüphaneciliği*, 36(3), 388-391.
- Yılmaz, B. Köse, E. ve Korkut, Ş. (2009). Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 22-51.
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: bibliyoterapi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2) 169-181.

EKLER

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 19/09/2024	
Tez Başlığı: Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Olan Çocukların Okuma Alışkanlığı	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 120 sayfalık kısmına ilişkin, 19/09/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 8'dir.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☒ Alıntılar hariç	
4. ☐ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezim herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Ad-Soyad/İmza	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Sibel KARAASLAN
	Öğrenci No	N21221133
	Enstitü Anabilim Dalı	Bilgi ve Belge Yönetimi
	Programı	Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT

Date: 19/09/2024

Thesis Title (In English): Reading Habits Of Children During their Period Of Probation in Ankara

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 19/09/2024 for the total of 120 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 8%.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Sibel KARAASLAN
	Student Number	N21221133
	Department	Information Management
	Programme	Master

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 18/04/2023 17:21
Sayı: E-35853172-300-00002805545

00002805545

Sayı : E-35853172-300-00002805545
Konu : Etik Komisyon İzni (Sibel KARAASLAN)

18.04.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 06.04.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002786110 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Sibel KARAASLAN**'ın, **Prof. Dr. Bülent YILMAZ** danışmanlığında hazırladığı “**Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Olan Gençlere Halk Kütüphanesinde Okuma Alışkanlığı Kazandırılması ve Geliştirilmesi**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Nisan 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sibel AKSU YILDIRIM
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: DEA33197-9DC4-41E7-85E1-44E2EE9F7C04

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Çağla Handan GÜL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

**EK 3. ADALET BAKANLIĞI, CEZA VE TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ,
DENETİMLİ SERBESTLİK DAİRE BASKANLIĞI İZİN BELGESİ**

Tarih: 20/06/2023 15:54
Sayı: E-204.04-00002914008

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı :E-46985942-204.04-226/85882
Konu :Araştırma İzin Talebi

20.06.2023

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi :a)Hacettepe Üniversitesinin 03.05.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002825541 sayılı yazısı,
b)18.05.2023 tarihli ve E-46985942-204.04-194/70379 sayılı yazımız,
c)Hacettepe Üniversitesinin 31.05.2023 tarihli ve E-12908312-204.04-00002874984 sayılı yazısı.

İlgi (a) yazı ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sibel KARAASLAN'ın Prof. Dr. Bülent YILMAZ danışmanlığında, "Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Olan Gençlere Halk Kütüphanesinde Okuma Alışkanlığı Kazandırılması ve Geliştirilmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması kapsamında Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde denetimli serbestlik tedbiri uygulanan 12-18 yaş arası çocuk ve gençlere çalışmaya başlamadan ön test uygulaması, gönüllü yükümlülerle kitap kulübü etkinliği yapılması ve sonrasında son test uygulanabilmesi için izin talebinde bulunulmuş, ilgi (b) yazımız ile yapılacak planlanan araştırmaya dair ayrıntılı araştırma önerisinin (amaç, kapsam, önem, evren, örneklem, çalışma takvimi, kullanılacak anketler, kullanılacak anketlerin güvenilirlik geçerlilik makaleleri ve kullanım izinleri) Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi durumunda izin talebinin yeniden değerlendirileceği bildirilmiştir.

İlgi (c) yazı ile ise bahse konu çalışmaya ait eksikler giderilerek tarafımıza gönderilmiştir.

Bu kapsamda ilgi (c) yazı ve ekleri incelenmiş olup; yapılacak araştırmanın "Gönüllü Katılım ve Veli Onam Formu"nda yer alan "Katılımcının Adı - Soyadı, Adres, Telefon" ile "Veli Adı - Soyadı, Adres, Telefon" yazılı olan bölümlerinin çıkarılması, bu bilgilerin yerine rumuz, numara ya da kod isim kullanılması, araştırma esnasında ses kaydı ve görüntü alınmaması, yükümlülerin kimlik bilgilerinin gizli tutulması ve bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, tez çalışmasında enstitü kararıyla yapılan değişiklikler hakkında bilgi verilmesi, tez çalışmasının jüriye sunulmadan önce Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi ayrıca Genel Müdürlükten onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayımlanmaması koşullarıyla 15 Eylül - 15 Ekim 2023 tarihleri arasında Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde denetimli serbestlik tedbiri uygulanan suça sürüklenen çocuklara ilgi (c) yazı ekinde sunulan görüşme formunda yer alan anket ve ölçeklerin uygulaması uygun bulunmuştur.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Alperen ÖZTÜRK
Hâkim
Bakan a.
Daire Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları Şube Müdürlüğü
Hacı Bayram Mahallesi Ağah Efendi Caddesi No:12/1 Altındağ /Ankara
Kep Adresi : adaletbakanligi@hs01.kep.tr
Telefon: (0312) 507 08 01 Faks: (0312) 223 97 44

e-posta: ds.kksm@adalet.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Deniz ÖZYÖRÜK

Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

EK 4. OKUMA ALIŞKANLIĞI VE TUTUMU ANKETİ

Form No: 2.1

Okuma Alışkanlığı ve Tutumu Anketi

Sayın Katılımcı

Bu çalışma; genel olarak, katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarını, demografik bilgilerini ve okuma alışkanlığı düzey ve nitelikleri ile okuma alışkanlığına karşı tutumlarını araştırmayı amaçlamaktadır.

Çalışma gönüllülük esasına dayalıdır ve çalışmada katılımcıların kimlik bilgilerine yönelik sorular yer almamaktadır. Katılımcıların verecekleri yanıtlar gizli tutulacak, yanıtlar bireysel olarak değil, toplu olarak çeşitli akademik çalışmalarda değerlendirilecektir. Anket uygulamasından istediğiniz zaman ayrılabilirsiniz.

Çalışmanın başarıya ulaşması için vereceğiniz yanıtlar önem taşımaktadır.

Çalışma hakkında daha detaylı bilgi ve sorularınız için Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Sibel Karaaslan ile 0532 230 24 40 numaralı telefon veya sibel.karaaslan@gmail.com e-posta adresinden iletişime geçebilirsiniz.

1- Cinsiyetiniz?	( ) Kadın ( ) Erkek
2- Yaşınız?	
3- Eğitim durumunuz?	( ) Okuryazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( ) Diğer:
4- Mesleğiniz?	
5- Annenizin eğitim durumu ve mesleği?	( ) Okuryazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( ) Diğer: Meslek .....
6- Babanızın eğitim durumu ve mesleği?	( ) Okuryazar değil ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu ( ) Diğer: Meslek .....
7- Kaç kardeşiniz?	

Form No: 2.1

8- Sizin aylık geliriniz?	☐ Herhangi bir gelirim yok. ☐ 8.500 TL (asgari ücret)'den az ☐ 8.500 – 15.000 TL arası ☐ 15.001 – 25.000 TL arası ☐ 25.001 – 35.000 TL arası ☐ 35.001 – 45.000 TL arası ☐ 45.001 TL ve üzeri
9- Ailenizin aylık geliri?	☐ Herhangi bir gelirim yok. ☐ 8.500 TL (asgari ücret)'den az ☐ 8.500 – 15.000 TL arası ☐ 15.001 – 25.000 TL arası ☐ 25.001 – 35.000 TL arası ☐ 35.001 – 45.000 TL arası ☐ 45.001 TL ve üzeri
10- Sinema, tiyatro, konser, opera gibi kültürel etkinliklere gitme sıklığınız?	☐ Hiç gitmem. ☐ Yılda birkaç defa giderim. ☐ Ayda 1 defa giderim. ☐ Ayda 1 defadan fazla giderim.
11- Kişisel gelişim veya beceri kurslarına katılımınız? <i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i>	☐ Hiçbir kursa katılmam. ☐ Müzik kursuna gidiyorum. ☐ Halk oyunları kursuna gidiyorum. ☐ Dans kursuna gidiyorum. ☐ El sanatları kursuna gidiyorum. ☐ Diğer:
12- Herhangi bir kütüphaneye üyeliğiniz var mı? <i>"Evet" cevabı verdiyseniz hangi kütüphane(-ler)?</i>	☐ Evet: ..... ☐ Hayır
13- Kütüphaneye ne kadar sıklıkta gidersiniz?	☐ Hiç gitmem. ☐ 2 ayda bir defa veya daha az giderim. ☐ Ayda 1 defa giderim. ☐ Ayda 2 defa ve daha fazla giderim.
14- Evinizde bilgisayarınız var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
15- Evinizde internet bağlantısı var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
16- Facebook kullanımınız?	☐ Hiç kullanmam. ☐ Hesabım var ama pek kullanmam. ☐ Ara sıra kullanırım. ☐ Aktif olarak kullanırım. ☐ Yoğun olarak kullanırım.

Form No: 2.1

17- Twitter kullanımınız?	☐ Hiç kullanmam. ☐ Hesabım var ama pek kullanmam. ☐ Ara sıra kullanırım. ☐ Aktif olarak kullanırım. ☐ Yoğun olarak kullanırım.
18- Instagram kullanımınız?	☐ Hiç kullanmam. ☐ Hesabım var ama pek kullanmam. ☐ Ara sıra kullanırım. ☐ Aktif olarak kullanırım. ☐ Yoğun olarak kullanırım.
19- Başka hangi sosyal medya platformlarını hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?	☐ Başka bir sosyal medya platformu kullanmıyorum. ☐ ..... hesabım var ama pek kullanmam. ☐ ..... ara sıra kullanırım. ☐ ..... aktif olarak kullanırım. ☐ ..... yoğun olarak kullanırım.
20- Ailenizde ve çevrenizde kitap okuyan var mı? <i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i>	☐ Hayır yok ☐ Annem ☐ Babam ☐ Kardeşlerim ☐ Arkadaşlarım ☐ Öğretmenlerim ☐ Diğer: .....
21- Sizce kitap okuma alışkanlığı kazanmada kim/ne daha etkilidir? <i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i>	☐ Anne ☐ Baba ☐ Kardeşler ☐ Arkadaşlar ☐ Öğretmenler ☐ Televizyon ☐ Gazeteler ☐ Dergiler ☐ İnternet/sosyal medya/gruplar ☐ Kişinin istekli olması ☐ Diğer: .....
22- Evinizdeki ders dışı kitap sayısı?	☐ Hiç yok ☐ 1 – 10 arası ☐ 11 – 30 arası ☐ 31 – 50 arası ☐ 51 – 100 arası ☐ 101 – 200 arası ☐ 200'den fazla ☐ Diğer: .....

Form No: 2.1

<p>23- Sizce kitap okuma alışkanlığınız hangi düzeydedir?</p>	<p>☐ Çok kötü ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok iyi</p>
<p>24- Kitap okuma sıklığınız?</p>	<p>☐ Hiç kitap okumam. ☐ 2 ayda 1 kitap ve daha az okurum. ☐ Ayda ortalama 1 kitap okurum. ☐ Ayda 2 kitap ve daha fazla okurum. ☐ Diğer:</p>
<p>25- "Kitap okurum" şıklarından birini seçtiyseniz, neden kitap okursunuz?</p> <p><i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i></p>	<p>☐ Hoşlandığım için ☐ Derslerime katkısı olması için ☐ Öğretmenler ödev verdiği için ☐ Boş zamanlarımı değerlendirmek için ☐ Yeni şeyler öğrenmek için ☐ Kendimi geliştirmek için ☐ Arkadaş tavsiyesi ile ☐ Çok satılan bir kitap olduğu için ☐ Yazarı beğendiğim için ☐ Kitabın konusunu beğendiğim için ☐ Diğer:.....</p>
<p>26- Ne zaman okursunuz?</p> <p><i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i></p>	<p>☐ Sabahleyin ☐ Okulda ☐ Okul dönüşü ☐ İşte ☐ İş dönüşü ☐ Yatmadan önce ☐ Hafta sonları herhangi bir saatte ☐ Bulduğum her fırsatta ☐ Diğer:</p>
<p>27- Ne tür kitaplar okursunuz?</p> <p><i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i></p>	<p>☐ Roman ☐ Öykü (Hikâye) ☐ Gerilim ☐ Polisiye ☐ Tarihi kitaplar ☐ Biyografi – Otobiyografi ☐ Şiir ☐ Masal ☐ Mizah ☐ Çizgi roman ☐ Bilimkurgu ☐ Bilgi – Kişisel gelişim ☐ Diğer:</p>

Form No: 2.1

<p>28- Sizce kitap okumaya engel olan şeyler nelerdir? <i>Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.</i></p>	<p>☐ Kitapların pahalı olması ☐ Derslerin yoğunluğu ☐ İşlerin yoğunluğu ☐ Zaman kalmaması ☐ Ev işleri ☐ Televizyon ☐ Bilgisayar/İnternet ☐ Spor ☐ Diğer:</p>
---	---

<p>29- Herhangi bir kitap kulübüne üye misiniz? <i>"Evet" cevabı verdiyseniz açıklayınız.</i></p>	<p>☐ Evet: ..... ☐ Hayır</p>
--	---

<p>30- Okuduğunuz kitapları nasıl temin edersiniz? <i>(Sırasıyla seçenekler: Çoğunlukla, Bazen, Hiçbir zaman)</i></p>	Çoğunlukla	Bazen	Hiçbir zaman
Ders kapsamında istenen kitapları okurum.			
Arkadaş veya tanıdıklardan ödünç alırım.			
Okuduğum okulun kütüphanesinden ödünç alırım.			
Halk kütüphanelerinden ödünç alırım.			
Kitapçılardan satın alırım.			
İnternet üzerinden satın alırım.			
Diğer:			

Form No: 2.1

31- Aşağıdaki görüşlere ne ölçüde katıldığınızı ve katılmadığınızı karşılarında bulunan beş görüşten birini işaretleyerek belirtiniz. <i>(Sırasıyla görüşler: Katılıyorum, Kısmen katılıyorum, Katılmıyorum)</i>	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum
Kitap okumayı sevmiyorum.			
Kitap okuma alışkanlığım yok.			
Kitap okumanın sıkıcı olduğunu düşünüyorum.			
Kitap okumayı gereksiz buluyorum.			
Kitap okumaktan nefret ediyorum.			
İyi okuyamadığım için okumayı sevmiyorum.			
Hiç kitap okumuyorum.			
Boş zamanlarımda kitap okumak hoşuma gider.			
Okumanın öneminin yeterince kavranmadığı inancındayım.			
İyi bir okuyucu olabileceğime inanıyorum.			
Kitap okumayı gerekli buluyorum.			
Okuma kulüplerinin oluşturulmasını istiyorum.			
Gazete okumayı gereksiz buluyorum.			
Gazetelerin etki alanının çok geniş olduğuna inanıyorum.			
Okuma duyguları ifade etme kolaylığı sağlar.			
Yabancı klasikleri okumayı seviyorum.			
Kitap okuma insanları ve dünyayı daha iyi anlamamızı etkiler.			
Kitap okuma hızlı düşünme alışkanlığı kazandırır.			
Okuma zihinsel kapasitemizi artırır.			
Türk klasiklerini okumayı seviyorum.			
Okuma hayal dünyamızı geliştirir.			
Okuma çok yönlü düşünme becerisi oluşturur.			

Form No: 2.1

Kitap okuma analiz, sentez ve yorumlama becerisini geliştirir.			
Okuma, bilmediğimiz dünyaların kapılarını açar.			
Farklı tür kitaplar okumak hayata bakış açımızı etkiler.			
Okuma sayesinde geçmişle günümüz arasında bağlantı kurabiliriz.			
Gelişigüzel kitap okumam, kitap konusunda seçiciyim.			
Okumanın vizyonumuzu geliştirebileceği inancındayım.			
Kendime ait bir kitaplığımın olmasını istiyorum.			
Okuma becerisinin sınavlardaki başarıyı olumlu yönde etkilediğine inanıyorum.			

32- Bu çalışma ile ilgili eklemek istediğiniz başka hususlar varsa belirtiniz.	
---	--

Teşekkür ederiz.

EK 5. KİTAP DEĞERLENDİRME FORMU

Form No: 3

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KİTAP DEĞERLENDİRME FORMU

Katılımcı Rumuz / NO	
Kitabın Adı ve Yazarı	
Etkinlik Tarihi	

Bu çalışma; aylık olarak okunan kitap ile ilgili katılımcıların görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Katılımcıların verecekleri yanıtlar ve kimlik bilgileri üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Çalışmanın başarıya ulaşması için vereceğiniz yanıtlar önem taşımaktadır.

Çalışma hakkında daha detaylı bilgi ve sorularınız için Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi Sibel Karaaslan ile 0532 230 24 40 numaralı telefon veya sibel.karaaslan@gmail.com e-posta adresinden iletişime geçebilirsiniz.

Ayın kitabını okudunuz mu?

Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Hiç okumadım.
- Yarisını okudum.
- Tamamını okudum.
- Yazar hakkında araştırma yaptım.
- Kitap hakkında araştırma yaptım.
- Yazarın başka en az bir kitabını daha okudum.
- Bu ay başka kitap(-lar) da okudum.

Ayın kitabını beğendiniz mi? Neden?

☐	Evet: ...
☐	Hayır: ...

Form No: 3

Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?

Ayın kitabında en beğendiğiniz karakter hangisidir? Neden?

Sizce ayın kitabının konusu nedir? Örneğin: <i>"Romeo ve Juliet" - Aşk</i>

Sizce ayın kitabının ana fikri nedir? Örneğin: <i>"Romeo ve Juliet" – Aşk, ölümden büyüktür.</i>

Okuduğunuz kitap ile ilgili diğer görüş ve değerlendirmeleriniz?

EK 6. KATILIMCI 1 - KİTAP ÖZETİ

Beyaz Diş Jack London Özeti

Beyaz diş annesinin diğer yavrularından çok farklı olan gri tüylü bir kurttur. Her yavru gibi o da annesine muhtaç, annesinin yaptıklarını izler durur. Yavru kurt olmanın merakı ile bir gün yuvasından dışarı çıkar ve etrafı incelemeye başlar, dışarda bir insan görür. İnsanı incelemeye başlayan beyaz diş, ardından yavaş yavaş adama yaklaşır. Annesi beyaz dişin yuvasından ayrıldığını, sesini duyarak onları ve yavrularını kurtarmak için adama doğru koşar, ancak adam yavru kurtu ve annesini de yakalayarak bir toplama kampına götürür.

Burada diğer köpekler tarafından yavru kurtta beyaz diş ismi tabii ki Beyaz diş diğer köpeklerden farklı olması nedeniyle köpeklerin saldırısına uğramaktadır. Yavru küçük bir kurt olması sebebiyle kendini savunamamaktadır. Bir yandan da annesini başka bir yere gönderilir. İyice tek başına kalan yavrumuz hayatta kalmayı mücadele etmeyi kendini korumayı öğrenir. Bir gün berinagin sahibinin çocuğunu diğer çocukların saldırısından korur. Sahibi tarafından daha iyi bir bakıma alınır ve daha çok sevilir.

Günler gelir aylar gelir. Bir gün kampa kıtlık başlar. O kadar zor günler başlar ki köpekleri yemeye bile başlarlar. Yavru kurtumuz gitme zamanını geldiğini anlar ve kampa çıkar ancak belli bir süre sonra kampa geri döner. Sahibi onun güçlü olduğunu farkına varır. Beyaz diş köpek dövüşlerinde kullanılır ve ona çok iyi davranır her gün dahada hırslanır, baya bir kavgada kazanır. Yeni birisi beyaz diş görür ve onu satın alır yani sahibi çok iyidir. Kurt yeni sahibine çok bağlıdır. Öyle ki yeni sahibi Scott'a saldırı bir adama karşı sahibini korur. Bu esnada ağır yaralanır. Öleceği söylenir ancak sahibi ona çok iyi bakar bu hikayeden sonra beyaz dişin namı git gide yayılır.

Beyaz Diş Konusu; İnsanların doğaya karşı alınmaz taavrı ile karşı karşıya kalan vahşi bir kşpeğin hikayesi ile ilgilidir. Romanla beyaz diş adlı vahşi kşpeki, yafanını sürdürmek için mücadele eder, sonunda insanların denizinden kurtulup kendi doğal ortamına geri döner.

Ne tür bir kitap? Macera Romanı

Kitap hakkındaki düşünceleriniz? İns
 "İnsan yenildiğini düşünürse, yarı yarıya öyle sayılır." kitabın içindeki en güzel sözlerden biri olabilir. Gerçek hayatta da aynen böyledir.